

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
-ADANA ÖRNEĞİ 2018-**

**Hakan KOÇER
1330206316**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Hülya ALTUNYA**

Isparta, 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Hakan KOÇER
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Başlığı	Değişen Felsefe Müfredatının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi-Adana Örneği-2017
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	2018 FELSEFE EĞİTİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-ADANA ÖRNEĞİ-2018

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 22/03/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Hülya ALTUNYA/S.D.Ü.	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Işıl BAYAR BRAVO/Ankara Üni.	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AKBAY/S.D.Ü.	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gülümser DURHAN/Muş Alparslan Üni.	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Salih AYDIN/S.D.Ü.	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**2018 Felsefe Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi -Adana Örneği 2018-**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

A handwritten signature in blue ink, likely belonging to Hakan Koçer.

Hakan KOÇER

22/03/2019

(KOÇER, Hakan, 2018 *Felsefe Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi -Adana Örneği 2018-*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019)

ÖZET

Bu çalışma Adana ilindeki resmî ve özel liselerde görev yapan felsefe öğretmenlerinin 2018 felsefe öğretim programı hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Felsefe öğretmenleriyle yüz yüze görüşülmüş, anketleri doldurmaları için kendilerine süre tanınmış, dokuz bölüm halindeki sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Daha sonra yanıtlar SPSS 20 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma verileri frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, analizi yapılmıştır.

2009 ve 2018 felsefe öğretim programları kazanımları değerlendirildiğinde, felsefe öğretmenleri, Felsefeye Giriş, Varlık, Bilim, Sanat, Din ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde 2018 felsefe programı kazanımlarını olumlu bulurken, Bilim ve Siyaset Felsefeleri ünitelerinde 2009 programının kazanımları daha olumlu bulmuştur. 2009 ve 2018 felsefe programının felsefeye giriş ünite kazanımlarının ortalamalarının fakülte değişkenine göre 2009 ve 2018 kazanımları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazladır.

Araştırma sonucunda, 2018 felsefe programının kazanım, içerik, ölçme-değerlendirme, öğrenme-öğretme gibi süreçlere yönelik görüşleri yarı yarıya katılıyor düzeyindedir.

Anahtar Kelimeler: Program, Kazanım, Öğretmen, Felsefe, İçerik, Değerlendirme, Anket.

(KOÇER, Hakan, *Evaluation of 2018 New Philosophy Teaching Curriculum in Terms of Teachers Views -Adana Sample 2018-*, Master's Thesis, Isparta 2019)

ABSTRACT

The aim of this study is to learn the ideas of philosophy teachers who work in public and private high schools in Adana province about philosophy education program in 2018. Philosophy teachers are interviewed face-to-face, given time to fill the questionnaires and asked to answer the questions, which included nine parts. Later on, the responses are analyzed using the SPSS 20 program. Frequency, arithmetic mean, standard deviation analysis of research data were done.

Considering the learning outcomes of the 2009 and 2018 philosophy teaching programs, while philosophy teachers reported positive opinions on the learning outcomes of the units of introduction to philosophy, and philosophy of existence, science, art, religion and ethics in 2018 philosophy program, they reported more positive opinions in the units of Science and Politics in 2009. Comparing 2009 philosophy program to 2018 philosophy program, a significant difference was observed on the average of learning outcomes of the Introduction to Philosophy unit according to the faculty variable. This difference is greater in teachers who graduate from the Faculty of Education.

As a result of the research, the teachers' views of the 2018 philosophy program regarding the learning outcomes, content, assesment and evaluation and learning-teaching processes are half agreed.

Key words: Program, Outcome, Teacher, Philosophy, Content, Evaluation, Survey.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ORTA ÖĞRETİM FELSEFE DERSLERİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

1.1. FELSEFENİN TANIMI	12
1.2. EĞİTİMİN TANIMI	14
1.3. EĞİTİM-FELSEFE İLİŞKİSİ	21
1.3.1 Eğitim Felsefesi	21
1.3.2. Eğitim Felsefesi Akımları.....	22
1.3.2.1. Daimicilik.....	22
1.3.2.2. İlerlemecilik	23
1.3.2.3. Temel Esasçılık (Essentialism).....	23
1.3.2.4. Yeniden İnşacılık (Reconstructionism).....	23
1.3.3. Türk Eğitim Felsefesi Tarihi.....	24
1.3.4. Program Geliştirme	29
1.3.4.1. Program Geliştirmenin Temel Öğeleri	31
1.3.4.2. Öğretim Programı	31
1.3.4.3. Felsefe Öğretim Programları	32

İKİNCİ BÖLÜM 2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMI

2.1. 2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ OLUŞUMU	36
2.1.1. 2018 Felsefe Öğretim Programı Hazırlanma Süreci	36
2.1.2. Öğretim Programlarında Temel Konular	40
2.1.3. Öğretim Programları Hazırlanırken Kullanılan Üst Politika Metinleri.....	41
2.2. YENİ FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMI.....	41
2.2.1. Yeni Felsefe Öğretim Programı Genel Amaçları.....	41
2.2.2. Alana Özgü Beceriler	42
2.2.3. Öğretim Programlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar	42

2.2.4. 2018 Felsefe Öğretim Programının Kazanımlarının İncelenmesi	43
2.2.5. 2018 Felsefe Dersi Öğretim Programının Dayandığı Felsefe Anlayışının İncelenmesi	47
2.2.6. 2018 Felsefe Öğretim Programında Ölçme Değerlendirme Süreçlerinin Değerlendirilmesi	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ ve YORUMLANMASI

3.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN BETİMSSEL ANALİZ SONUÇLARI	52
3.2. ARAŞTIRMAYA KATILAN FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN 2009 VE 2018 PROGRAMLARININ KAZANIMLARINA YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR	54
3.2.1. Felsefeye Giriş Ünitesinin Kazanımlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar	54
3.2.2. Varlık Felsefesi Ünitesinin Kazanımlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar	56
3.2.3. Bilgi Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	58
3.2.4. Bilim Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	59
3.2.5. Sanat Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	61
3.2.6. Siyaset Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	63
3.2.7. Din Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	64
3.2.8. Ahlak Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	66
3.3. 2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ ANKET SORULARINA İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	68
3.3.1. 2018 Felsefe Öğretim Programının Kazanımlarına Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları.....	68
3.3.2. 2018 Felsefe Öğretim Programının İçeriğine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları.....	70
3.3.3. 2018 Felsefe Öğretim Programının Öğrenme Öğretme Sürecine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları	73
3.3.4. 2018 Felsefe Öğretim Programının Ölçme Değerlendirme Sürecine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları	75
3.4. 2018 FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN GENEL DURUMU İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	77
3.4.1. Ders İçi ve Ders Dışı Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar...	77
3.4.2. İyi Bir Program Ve Ders Kitabına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	80
3.4.3. Felsefe Öğretmenlerinin Alışkanlıklarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	81
3.5. FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KAZANIMLARININ GÖREV YAPILAN OKUL TÜRÜ İLE ARASINDAKİ İLİŞKİYE AİT BULGU VE YORUMLAR.....	82
3.5.1. 2018 Felsefe Programı Öğeleri ile Görev Yapılan Okul Türü ve Mezun Olunan Fakülteye İlişkin Bulgu ve Yorumlar	82

3.5.2. 2009 ve 2018 Felsefe Programı Kazanımları ile Mezun Olunan Fakülteye İlişkin Bulgu ve Yorumlar	84
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	86
KAYNAKÇA.....	98
EKLER.....	103
Ek.1. Uygulanan Anket.	103
Ek.2. Adana Milli Eğitim Müdürlüğünün 2018 Felsefe Programının Tanıtım İzni.....	107
ÖZGEÇMİŞ	108

KISALTMALAR

A.B.	: Avrupa Birliği
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ.	: Milattan Önce
MS.	: Milattan Sonra
ö.	: Ölümlü
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası
SPSS	: Statistical Package for the Social Science
TD	: Tebliğler Dergisi
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
EARGED	: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı
Fatih	: Fırsatları Arttırma Teknolojik İyileştirme Hareketi
TIMMS	: Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılması.....	24
Tablo 2. 10. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu	43
Tablo 3. 11. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu	43
Tablo 4. Felsefe öğretim programlarının kazanımlarının karşılaştırılması	44
Tablo 5. 10. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları.....	45
Tablo 6. 11. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları.....	46
Tablo 7. Cronbach Alpha testi sonuçları	51
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Cinsiyetine ilişkin Sonuçları ..	52
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Doğum Yılına İlişkin Sonuçları.....	52
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Okul Türüne İlişkin Sonuçları.....	53
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Mezun Olduğu Bölüme İlişkin Sonuçları	53
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Mezun Olduğu Fakülteye İlişkin Sonuçları	53
Tablo 13. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Felsefeye Giriş Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	54
Tablo 14. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Varlık Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	56
Tablo 15. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Bilgi Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	58
Tablo 16. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Bilim Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	60
Tablo 17. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Sanat Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	62
Tablo 18. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Siyaset Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	63
Tablo 19. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Din Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	65
Tablo 20. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Din Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	66

Tablo 21. 2018 Felsefe Programının Kazanımlarına Yönelik Veriler	68
Tablo 22. 2018 Felsefe Programının İçeriğine Yönelik Veriler	70
Tablo 23. 2018 Felsefe Programının Öğrenme Öğretme Boyutuna Yönelik Veriler.....	73
Tablo 24. 2018 Felsefe Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna Yönelik Veriler.....	75
Tablo 25. Felsefe Öğretmenlerinin Ders içi ve Ders Dışı Sorunlarına Yönelik Veriler.....	77
Tablo 26. Felsefe Öğretmenlerinin İyi Bir Program Ve Ders Kitabına Sorusuna Yönelik Veriler	80
Tablo 27. Felsefe Öğretmenlerinin Alışkanlıklarına Yönelik Veriler	81
Tablo 28. Felsefe Öğretmenlerinin Okul Türü ve Mezun olunan fakülte Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis testi Sonucu	82
Tablo 29. 2009 ve 2018 Felsefe Programlarının Mezun olunan fakülte Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis testi sonucu	84

ÖNSÖZ

Bir ülkenin kaderi eğitime verilen değerle doğru orantılıdır. Eğitimde her bir öğrenciye verilen değer, bireye verilen değeri gösterir. Eğitimin önemini kavramak ve kavratmak için her dönemde çaba harcanmaktadır. Çaba harcayanların başında da öğretmenler gelmektedir. Öğretmenlik, diğer meslek gruplarından farklı bir vizyon ve misyona sahiptir. Geleceğin şekillenmesi, toplumsal düzen, bireylerin düşünceleri ve yaratıcılıkları, teknolojik gelişmeler, ekonomik gelişmişlik gibi birçok öğede öğretmenliğin kendine özgü misyonu vardır. Bu anlamda toplumsal, ekonomik, teknolojik ve bireysel gelişmenin biricik aracı öğretmenlerdir. Eğitimle ilgili olan değişiklikler tüm toplumsal düzeni etkilediği için onunla ilgili gelişmeler ve değişiklikler hakkında öğretmen görüşlerinin nasıl ve ne olduğunun araştırılması gerekmektedir. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı'nın 27 sayılı felsefe öğretim programının içerik, ölçme değerlendirme, kazanım, öğrenme öğretme süreçlerinin boyutlarını, öğretmenlik mesleğinin genel problemlerini, ideal bir ders kitabı ve programı hakkında felsefe öğretmenlerinin görüş, beklenti ve düşüncelerini öğrenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın odağında felsefe öğretmenleri vardır. Felsefe öğretmenlerinin yeni programın uygulayıcıları olmaları açısından değişen programla ilgili görüşlerini bilmek, bilimsel bir çalışma yapmak, felsefe eğitiminin ve dolayısıyla eğitimin niteliğini arttırmak için bir veri sağlayacaktır. Bu amaçla felsefenin eğitim sistemindeki yeri yetersiz görülse de, felsefe dersi hak ettiği değeri göremese de; ülkemizde eğitime yönelik son gelişmeler sevinçle karşılanmaktadır.

Bu çalışmada tez dönemim süresince desteğini hiç esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Hülya ALTUNYA'ya teşekkür ediyorum. Ayrıca Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ, Prof. Dr. Işıl BAYAR BRAVO, Dr.Öğr.Üy. Yunus Emre AKBAY, Öğretim görevlisi Demet TURHAL, Tugay AKBULUT, Doç. Dr. Tuğba ACAR'a, tez döneminde çalışmayı inceleyen Ar. Gör. Saliha KELEŞ TÜKYILMAZ, Ar. Gör. Ayşe ŞAVKLIYILDIZ'a, görüş ve önerileriyle arkadaşlarım Veli CAN, Onur YALÇIN ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan, Hilal SERBES'e teşekkür etmek istiyorum.

Hakan KOÇER

22/03/2019

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumuna, çalışmanın önemine ve konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalara, araştırmanın kapsamına, varsayımlarına yöntem ve tekniğine değinilecektir.

a. Problem Durumu

Eğitim ve felsefe insan olabilmenin yani insanlığın iki temel belirleyicisidir. Eğitim olmadan insanlığın geleceği düşünülemez. Eğitim insanı medeni yapar ve insanlığı daha kaliteli bir yaşama kavuşturur. Felsefe ise insan kültür ve uygarlığının düşünce ve fikir yönünü ilerletir. Felsefe insanoğlunun düşünme serüveni olması dolayısıyla insanlık tarihinin kısa bir özeti sayılabilir. İnsan düşüncesinin gelişimi ve mantıksal bir çizgiye kavuşması bakımından felsefi düşünce tüm toplumların ortak mirasıdır. Bu yönüyle evrenseldir.¹ Toplumların felsefeden bağımsız bir yön çizmesi düşünülemez. Toplumların felsefeden uzak bir durumda kaldıklarında karşılaştıkları sorunları çözemedikleri, toplumsal bunalımları çok fazla yaşadıkları bilinmektedir. Bu açıdan eğitim ve felsefe birlikte düşünülmesi ve planlanması gereken bir alandır, çünkü birbirini belirleyen etkileyen ilişkisi vardır. Felsefedeki düşünce ve akımlar eğitimi etkiler, buna bağlı olarak toplumda bazı yapısal ve düşünsel değişiklikler gerçekleşir.²

Felsefe yapmak ve felsefe ile düşünmek her alan ve konu ile ilgili olabilir ve her bilim dalı ile ilgili problemler de felsefenin alanına girebilir.³ Eğitimde bunlardan birsidir. Özellikle felsefenin eğitimle ilgili alanı olan eğitim felsefesi toplumun yapısını, yetişen insan profilini belirlemesi açısından son derece önemlidir. Felsefenin eğitim üzerine yoğunlaşması eğitim ile felsefe ilişkisini ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca başka bir yönde dünya hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Günümüz rekabet ortamında, küresel ölçekte bilimsel ve teknolojik gelişmeler yaşanması ve hızlı bir bilgi artış sürecinin içinde olunması ile eğitimin sürekli yenilenmesi ve dinamik olması istenmektedir. Bahsi geçen yeniliği ve dinamikliği sağlayabilmek toplumlar için

¹ Sebahattin Çevikbaş, Felsefe(miz) Üzerine Bir Deneme Türkiye'de Felsefe Nasıl Olanaklıdır?, [http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423871834.pdf\(26.03.2019\)](http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423871834.pdf(26.03.2019)), s. 40.

² Süleyman Karataş, “Denetmenlerin Kurum Teftiş Raporlarının Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çerçevesinde İncelenmesi”, *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 1, 2017, s. 339.

³ Mustafa Çalışkan, Felsefe ve Eğitim, M. Yavuz (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, s. 14.

önemlidir. Bu anlamda bir ülkenin varlığını devam ettirebilmesi için temel koşul, yetişen insan profilidir. Üreten, düşünen, sorgulayan bireylerin fazla olması toplumun gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitim sisteminin belli bir felsefesinin olması yetişen insan profilinin belirleyicisi olacaktır. Bu anlamda eğitim plan ve programlarını belirleyenler, yetiştirilmesi istenen insan profili için eğitim felsefesi ihtiyaçlarını, hedeflerini belirlemelidirler ve planlamaları yapmalıdırlar. Gelecek nesillerin eğitimi için belirlenen planlar ise öğretim programları ile aktarılır.

Öğretim programları ise toplumun ihtiyaç, beklentilerine göre zamanla yenilenmesi gerekmektedir. Ülkemizde de uygulanan öğretim programları ülkemizin ve dünyadaki değişikliklere göre zamanla yenilenmesi veya güncellenmesi gerekmektedir. 2009 yılında güncellenen programlar aradan geçen zaman dilimiyle bazı nedenlerle güncellenmesi kararı alınmıştır. Bu nedenler ise 15 Temmuz darbe girişimi, eğitim öğretimle ilgili sıkıntıların giderilememiş olması, eğitimde istenilen düzeye ulaşamaması, ÖSYM, LGS sınavlarında yerleşememe, TIMSS ve PISA sınavlarında başarısızlıklar gibi nedenlerdir.

2017 yılında güncellenmesi kararı alınan felsefe dersi öğretim programı araştırmaya değer görülerek tez konusu olarak belirlenmiştir. Bu tez konusu değişen felsefe öğretim programını uygulayacak öğretmenler odaklı bir çalışmadır. Bununla ilgili bazı problemler belirlenmiştir. Bu problemlere yönelik ölçümler yapılarak bulgu ve yorumlara ulaşılması hedeflenmektedir.

Bu araştırmanın problemi; “Adana ilinde ortaöğretimde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulanacak felsefe dersi müfredatı hakkında öğretmen görüş ve beklenti düzeyi ne durumdadır?” şeklinde düşünülmüştür.

2018 yılında değiştirilen felsefe dersi öğretim programına yönelik yapılan çalışmada alt problemler şunlardır:

- 1- 2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanımları hakkında felsefe öğretmenlerinin görüşleri nedir?
- 2- Felsefe öğretmenlerinin 2018 felsefe öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme öğretme, ölçme değerlendirme boyutları hakkındaki görüşleri nedir?
- 3- 2018 programı ile okul türü ve mezun olunan fakülteye göre farklılaşma bulunmakta mıdır?

2018 felsefe programı dışında felsefe öğretmenleri ve okul süreçleri hakkında bazı alt problemler geliştirilmiştir. Bu alt problemler:

- 1- Felsefe öğretmenleri ders içi ve dışı hangi güçlüklerle karşılaşılıyor?
- 2- İyi bir program ve ders kitabı hakkında öğretmenlerin beklentileri nelerdir?
- 3- Öğretmen ve öğrenci ilişkisinde öğretmen alışkanlıkları nasıldır? şeklindedir.

b. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmada felsefe eğitime bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşılacaktır. Geçmişte yapılan benzer çalışmalarda sadece öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme, ölçme değerlendirme süreçleri incelenmiştir. Bu çalışmada ise felsefe öğretim programının temel öğelerinden bir tanesi olan kazanımların uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Geçmiş yıllarda uygulanmış ve yeni uygulanacak olan felsefe öğretim programının (2009 ve 2018) kazanımları öğretmenlere sorulmuştur. Öğretmenlerden, kazanımların hangi yıllara ait olduğunu bilmeden soruları cevaplamaları istenmiştir. Hangi yıldaki felsefe öğretim programı kazanımının, öğretmenler tarafından ne derece uygun bulunduğu merak edilmiştir. Ayrıca felsefe öğretmenlerinin sorunları, eğitim-öğretim süreci içerisinde hangi problemlerle karşılaştıklarını tespit etmeye yönelik sorular, bir başka bölümde de öğretmen-öğrenci alışkanlıklarının ölçülmesine yönelik sorular sorulmuştur.

Yukarıda hedeflenen amaçlar çerçevesinde 2009 ve 2018 felsefe öğretim programı kazanımlarından hangilerinin daha uygun olduğu, bu kazanımların uygunluk düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Adana ilindeki felsefe öğretmenlerinden hareketle, felsefe öğretmenlerinin genel sorunlarının tespiti hakkında bilgi sağlayacaktır. Çalışmanın bir diğer önemi, 2018 felsefe öğretim programının içerik, ölçme-değerlendirme, öğrenme-öğretme süreçleri boyutlarını öğretmenlerin nasıl değerlendirdiğini tespit edip programın iyileştirilmesine yönelik önerileri ortaya koymaktır. Ayrıca çalışmada, 2018 felsefe öğretim programının öğeleri ile öğretmenlerin görev yaptığı okul türü ve öğretmenlerin mezun olduğu fakülteye göre farklılaşma bulunup bulunmadığını öğrenerek bu farklılığın hangi nedenlerden kaynaklandığını tespit etmek amaçlanmıştır. Böylece program hazırlama uzmanları için veri sağlanmış olacaktır.

Genel olarak çalışmanın önemi özetlenecek olunursa; felsefe öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerini öğrenerek, gelecekteki felsefe öğretim programlarının yenileme ve güncelleme çalışmalarına rehberlik etmektir. Böylece nitelikli bir felsefe öğretim programına katkısı olacaktır.

c. Konu ile İlgili Yapılmış Diğer Çalışmalar

1. Önder Sakar, *Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programları ve 2009 Yılı Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* başlığıyla yaptığı tez çalışmasında 67 felsefe öğretmenin görüşlerini almıştır. Bu çalışmada bazı sonuçlara ulaşıp öneriler sıralamıştır. Ulaştığı sonuçlar arasında şunlar bulunmaktadır: “Programlar titizlikle hazırlanmalıdır. Kaldırılan programların olumlu ve olumsuz yönlerinin tespiti yapılarak, gerekçeleri belirlenmelidir. Programlar derslerin merkezinde yer almakta bir bakıma kalbini oluşturmaktadır. Bu yüzden program geliştirme çalışmalarında tüm öğelerin birbiriyle ilişkisi dikkate alınmalıdır. Günlük hayat ile bağlantı kurularak, yaratıcı ve özgür düşünmeyi sağlayacak programlara yer verilmelidir. Öğretmenler program geliştirme sürecine dahil edilmelidir. Programlar güncellendikten ve değiştirildikten sonra mutlaka hizmet içi veya işbaşında eğitim uygulamaları ile tanıtımının yapılması sağlanmalıdır. Okul türlerine göre, özellikle Meslek Liseleri ile Anadolu ve Fen Liseleri’nin ders kitapları birbirinden farklı içerikte hazırlanabilmelidir. Ders kitabı dışında geliştirilecek araç gereçler de tüm okullara ulaştırılmalıdır.”⁴

“Toplumsal değerlerimizin, geleneklerimizin, dini inançlarımızın felsefe ile uyuşan yönlerine ve kutsal kitabımızdaki düşünme üzerine ayetlere de yer verilerek felsefenin bir düşünme yolculuğu olduğu vurgulanmalıdır. Felsefe ile ilgili olarak düzenlenen yarışmalara öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır. Böylece proje, sergi, konferans, gezi, gözlem ve inceleme çalışmaları amaçlarına ulaşabilecektir. Üniversite sınavlarında yer alan soruların sadece öğrencinin ezber yeteneğini ölçmeyerek, onun üst düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak da hazırlanması, derslerin

---

⁴ Önder Şakar, *Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programları ve 2009 Yılı Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2014, ss. 122-125.

sınavlara yönelik değil felsefi düşünce metodunu geliştirmeye yönelik işlenmesini sağlayacaktır.”⁵

2. Selçuk Erten, *Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*, başlığı altında 96 öğretmenle 2017 yılında yapmış olduğu yüksek lisans tezinde 2009 felsefe öğretim programını incelemiştir. Bu çalışmada Önder Şakar’ın yüksek lisans tezinde uyguladığı anket çalışması uygulanarak bazı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar ise şöyledir: Erten’in çalışmasında sorduğu “Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır” maddesine; Anadolu Lisesi’nde görev yapan öğretmenlerin katılımları Meslek Lisesi’nde görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit etmiştir. Erten’in “Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin çok yönlü tanınmasına olanak sağlamaktadır” sorusunda Anadolu Lisesi’nde görev yapan öğretmenlerin katılımları Meslek Lisesi’nde görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde farklılık tespit etmiştir. Erten’in “İçerik açık ve anlaşılırdır” sorusuna Eğitim Fakültesi mezunu olan öğretmenlerin katılımları Fen Edebiyat Fakültesi mezunu olan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde farklılık tespit etmiştir. “Programdaki etkinlikler öğretmen öğrenci etkileşimini sağlamaktadır” maddesine kadın öğretmenlerin katılımları erkek öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde düşük olarak tespit edilmiştir. “Programa ayrılan haftalık ders saati yeterlidir” maddesine kadın öğretmenlerin katılımları erkek öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir. “Ölçme-değerlendirme çalışmalarına yeterli zaman ayrılmaktadır” maddesine kadın öğretmenlerin katılımları erkek öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir. “Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır” maddesine 40 yaşa kadar olan öğretmenlerin katılımları, 41 yaş ve üzeri olan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde düşük olarak tespit edilmiştir.⁶

3. Mehmet Ali Dombaycı’nın, *Türkiye’de Felsefe Öğretiminin Değerlendirilmesi* adlı doktora çalışmasında ulaştığı sonuçlara göre, öğretmenler, felsefe öğretimi programının öğretmene rehberlik etme konusunda yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler felsefe öğretiminin hedef ve davranışlarının

---

⁵ Şakar, a.g.t., ss. 122-125.

⁶ Selçuk Erten, *Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2018, ss.114-118.

gerçekleştirilebilirliği ile ilgili olumsuz görüşe sahiptirler. Öğretim programının güncel olmadığı, bilgi yükünün çok fazla olduğu ve sorgulama boyutunun yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmenler ünitelerin işleniş sırası ile ilgili sıkıntılara dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler ülkemiz düşünce tarihindeki önemli kişi ve görüşlere yer verilmesi gerektiğini belirtmişler ve ders araç gerecinin yetersizliği ile kitapların nitelik ve nicelik yönünden eksik olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre felsefe öğretiminde en sık kullanılan sınav teknikleri; klasik yazılı yoklama ve testtir. Öğretmenlerin cinsiyetlerine, görev yaptıkları okul türüne, mezun oldukları kuruma, mesleki kıdemlerine, görev yaptıkları ilin gelişmişlik düzeyine ve almış oldukları hizmet içi eğitime göre görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna karşılık ders dışı etkinlik düzenleme durumlarına göre görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca öğretmenler üniversite seçme sınavının felsefe öğretimi üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler felsefe dersinin kendi ilgi ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak hazırlanmadığını belirtmelerine rağmen felsefenin bir gereklilik olduğunu vurgulamışlardır. Öğrenciler felsefe öğretiminin içerik bakımından yetersiz olduğunu ve güncel olmadığını belirtmişlerdir. Felsefe ile ilgili bir meslek seçmeyi düşünmediklerini belirtmişler ve derslerin aktif öğrenme yöntemleriyle ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler felsefe öğretiminin kendi düşünme becerilerine katkı sağladığını düşünmektedirler. Dersin içeriğinde Türk düşünürlerin bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler derslerin en sık düz anlatım yoluyla işlendiğini belirtmişler, bunun yanında test tipi sınavlara daha çok ilgi gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler ders kitaplarını yetersiz bulmuşlar ve kitapların üniversite seçme sınavı ile ilişkili hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri ilin gelişmişlik düzeyine göre görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak öğrenim gördükleri okul türü ile alanlarına göre görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrenciler felsefe dersi ile üniversite seçme sınavı bağlamında ilgilendiklerini belirtmişlerdir.⁷

---

⁷ Mehmet Ali Dombaycı, *Türkiye’de Felsefe Öğretiminin Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008, s.s.166-169.

4. Emre Çıtak'ın, *Cumhuriyet Dönemi Felsefe Öğretim Programlarının Program Geliştirmenin Temel Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans çalışmasında Cumhuriyet döneminde uygulanmış; 1924, 1935, 1950, 1976, 1985, 1993 ve 2009 olmak üzere yedi adet felsefe öğretim programının program geliştirme sürecinin hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme öğeleri değerlendirilmiştir. Betimsel araştırma yönteminden faydalanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada önceki çalışmaların eksikliklerinin tespit edilip gerekli düzeltmeler yapıldığından bahsedilmektedir. Çalışmada, program geliştirmenin her ögesi için ayrı başlık oluşturulmuş, bu başlıklar altında felsefe öğretim programları detaylı olarak ele alınmış, analiz edilip değerlendirilmiştir. 1924, 1935, 1950, 1976 ve 1985 felsefe öğretim programlarının temel öğelerinde eksiklikler olduğu görülmüş, 1993 ve 2009 felsefe öğretim programlarında temel öğelerin hepsine yer verilmiştir ancak etkili bir öğretim programı formuna erişemediği açıklanmıştır.⁸

5. Aytekin Demircioğlu, *1935 ve 2009 Felsefe Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Ders Kitaplarındaki Çeşitli Felsefe Kavramlarının Karşılaştırılması* başlıklı makalesinde felsefe öğretim programlarının ders kitaplarını incelemiştir. Çalışmasında 1935 öğretim programına göre 'Felsefe ve Sosyoloji' birinci ders kitabında, felsefe grubu dersleri arasında tam bir ayırım yapılmadığını, bu kitapta felsefe ve sosyoloji konuları bir bütün olarak ele alındığını, başlıkta yer verilmemekle birlikte kitabın içeriğinde mantık ve psikolojiye ilişkin konuların işlendiğini belirtmektedir. 2009 felsefe öğretim ders kitabında bu ayırımın yapıldığını, sadece felsefe dersiyle ilgili konuları içerdiğini belirtmektedir. İkinci kitapta yer alıp birinci kitapta bulunmayan Din Felsefesi ve Siyaset Felsefesi'ne ilişkin kavramlara birinci kitapta hiç değinilmediğini dolayısıyla birinci kitapta biçimsel açıdan ciddi sorunlar bulunduğunu aktarmaktadır. Birinci kitapta ele alınan kavramlar işlenirken evrim teorisinin etkisi olduğuna değinilmiş, öyle ki vicdan gibi en temel ve en öznel konular bile evrimsel olarak temellendirilmeye çalışılmış ve vicdani değişimler evrimsel değişimler olarak açıklanmaya çalışıldığından bahsedilmiştir. Geçen altmış-yetmiş yıllık zamanda bu durum aşılmış, her konuya evrimsel bir temel getirme çabası terk edilmiş, ikinci kitapta

---

⁸ Emre Çıtak, *Cumhuriyet Dönemi Felsefe Öğretim Programlarının Program Geliştirmenin Temel Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2016, s.5.

bu tür çabalara rastlandığı açıklanmaktadır. Birinci kitabın döneminde Türkçeye geri dönüş çabasından, kelimelerin Türkçe karşılıklarının bulunma aşamasına geçildiği aktarılmaktadır. Günümüzde de bilim çevrelerinden aynı bakış açısına sahip olunduğu söylenmektedir. İki kitabın basım tarihleri arasında altmış yedi yıl olması ile iki kitap arasında derin farkların olduğu bildirilmektedir.⁹

6. Ömer Kızıltan'ın *Cumhuriyet Dönemi Ortaöğretim Felsefe Dersi Programlarının Amaçları Çerçevesinde Felsefe Anlayışlarının İncelenmesi* adlı yüksek lisans tez çalışmasında Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar olan süreçte 1938, 1976, 1985, 1992 ve 2009 programları incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, çeşitli felsefecilerin görüşleri, programlar üzerine yazılan yazılar, TTKB tarafından hazırlanan programlar tek tek incelenmiş ve elde edilen veriler gözden geçirilerek sınıflandırılmıştır. Türkiye'de felsefe eğitimi Cumhuriyet Dönemi felsefe programları ile bütün olarak değerlendirilmiştir. En sonda da etkili bir felsefe eğitimi için nelerin yapılması gerektiği ortaya koyulmuştur.¹⁰

7. Baykal Biçer'in *Öğretmen Görüşlerine Göre Felsefe Öğretim Programı ve Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar* başlıklı 2013 yılında yayımladığı makalesinde, araştırmanın amacını, ortaöğretim felsefe dersi öğretim programı ve uygulama sürecinde karşılaşılan sorunları öğretmen görüşleri açısından tespit etmek olarak açıklanmaktadır. Kütahya il merkezindeki 16 felsefe grubu öğretmenine, anket ve görüşme birlikte uygulanmış, bazı veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler eski programı soyut, öğretmen merkezli, konu merkezli, sıkıcı olarak nitelendirirken, yeni programı somut, öğrenci merkezli, etkinlik merkezli ve eğlenceli olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin ifade ettikleri en olumlu görüşleri, programın güncel örneklerle desteklenmiş olması, en olumsuz taraflarının ise, programın kavram öğretiminin yetersizliği ve öğretmenin ikinci planda kalmasıdır şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmenlerin öğretim programını uygularken karşılaşmış olduğu temel problemlerin başında öğrenciler tarafından bilginin işlevsiz algılanması, ders saatinin yetersiz oluşu ve öğrencilerin

---

⁹ Aytekin Demircioğlu, "1935 ve 2009 Felsefe Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Ders Kitaplarındaki Çeşitli Felsefe Kavramlarının Karşılaştırılması", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2013, S. 2, ss. 276-277.

¹⁰ Ömer Kızıltan, *Cumhuriyet Dönemi Ortaöğretim Felsefe Dersi Programlarının Amaçları Çerçevesinde Felsefe Anlayışlarının İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014, s. 4.

hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması gelmektedir. Programın daha etkin uygulanabilmesi için ders sürelerinin artırılması, daha fazla görsellere yer verilmesi, programın öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi, konuların güncel örneklerle desteklenmesi, anlatımların benzetmelerle somutlaştırılması öğretmenler tarafından önerilmektedir.¹¹

8. Osman Zahit Çiftçi ve Zübeyir Ovacık'ın, *Cumhuriyet Dönemi Felsefe Müfredatlarında Din Algısı ve İdeolojik Arka Plan* başlıklı makale çalışmasında, cumhuriyetle ile çağdaşlık kavramının özdeşleştirildiğini yalnız daha önceki dönemlerde Tanzimat döneminde idealist ve materyalist görüşlere yeterince yer verildiğini bildirmekte ve bu görüşlerin lise felsefe ders kitaplarında din ve metafizik eksenli nasıl oluşturulduğunu incelemektedir. Bu çalışmasında lise felsefe müfredatına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte felsefe öğretimindeki arka planı dini merkezli olarak yorumlamıştır. Bu çalışmanın amacını ideolojik yapıyı tespit etmek olarak açıklamaktadır.¹²

d. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, felsefe dersi ile ilgili MEB TTK'nın 27 sayılı kararıyla uygun görülen felsefe dersi öğretim programını kapsamaktadır. Bu çalışmada 2009 ve 2018 felsefe öğretim programları kazanım açısından karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. 2018 felsefe öğretim programının ölçme değerlendirme, içerik, hedef boyutları ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

e. Araştırma Varsayımları

Araştırmanın; Adana ilinde görev yapan resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin program hakkındaki görüş, istek, beklenti ve sorunlarına yönelik düzeylerini belirlediği varsayılmıştır. Öğretmenlerin anket sorularına samimi yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları geçerli ve

---

¹¹ Baykal Biçer, "Öğretmen Görüşlerine Göre Felsefe Öğretim Programı ve Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 38, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 2013, s.1.

¹² Osman Zahit Çiftçi, Zübeyir Ovacık, "Cumhuriyet Dönemi Felsefe Müfredatlarında Din Algısı ve İdeolojik Arka Plan", *Mütefekkir, Aksaray Üniversitesi İslami Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2015, C. 2, s. 329.

güvenli bir ölçüm sağladığı varsayılmaktadır. Bazı koşullar ve sınırlar içinde seçilen örneklem evreni temsil yeterliliğine sahiptir.

f. Yöntem

Araştırma hipotezleri betimsel tarama yöntemiyle test edilerek çeşitli bulgular elde edilmeye çalışılmıştır.

g. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizini SPSS 20 paket programıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. “Betimsel istatistik bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemler olarak tanımlanır. Betimsel istatistik bir grubun özelliklerini betimlemek amacıyla kullanılan frekans, yüzde, merkezi eğilim ölçüleri, değişkenlik ölçüleri ve korelasyon katsayıları gibi teknikleri içermektedir.”¹³

ı. Veri Toplama Aracı

2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanım boyutlarını değerlendirmek, 2018 felsefe öğretim programı hakkında öğretmen görüşlerini almak, felsefe öğretmenlerinin sorunlarını, iyi program ve ders kitabı hakkında görüşlerini ve öğretmen alışkanlıklarını öğrenmek için veri Toplama aracı geliştirilmiştir. Veri Toplama aracı olarak anket hazırlanmıştır. Anket hazırlama sürecine 1 ölçme değerlendirme uzmanı, 2 alan öğretmeni ve bir eğitim uzmanı öğretim görevlisi katılmıştır. Felsefe öğretim programı ile ilgili anket soruları hazırlanırken güncellenen felsefe öğretim programının taslak metninden programın şekillendiği son haline kadar olan süreç takip edilmiştir. Bu süreçte medyadaki haber, görüş, öneri ve eleştiriler derlenmiştir. Kitap yazım komisyondaki felsefe öğretmenleriyle ve programın şekillenmesine katkı sağlayan akademisyenlerle iletişime geçilmiş ve görüşlerinden yararlanılmıştır. 2018 felsefe öğretim programı ve önceki felsefe programları incelenmiş ve öğretmenlerin uygun bulma düzeylerini ölçmek amacıyla likert tipi 5 ölçek hazırlanmıştır. Programların kazanımlarının istatistiki sayıları hesaplanmış ve programların kazanım sayısı ile ünitelerdeki oranları incelenmiştir. Bu süreçte 2009 yılı

---

¹³ Şener, a.g.e. s. 4.

kazanımlarına ait 59 kazanımdan 41'i, (1,43 ortalama), 2018 programına ait 18 kazanımdan 10 kazanım (1,8 ortalama) sorulmuştur. 2018 felsefe öğretim programına yönelik Kazanım boyutu için 13, İçerik boyutu için 15, Öğrenme Öğretme boyutu için 12, Ölçme Değerlendirme boyutu için 8, Öğretmen sorunları için 8, İdeal bir program ve ders kitabı için 8, Öğretmen alışkanlıkları için 8 soru sorulmasına karar verilmiştir. Bu aşamalardan sonra ankete son şekli verilmiştir. (Bkz. Ek.1)

i. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni değişen felsefe öğretim programını uygulayacak Adana ilindeki felsefe öğretmenleridir. Araştırma, Adana'da Yüreğir, Çukurova, Sarıçam, Aladağ, Seyhan, Feke, Ceyhan, Karaisalı ilçeleriyle ve bu ilçelerde görev yapan felsefe öğretmenleriyle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Adana ilinin Seyhan, Çukurova, Yüreğir, Sarıçam, Ceyhan, Karaisalı, Feke, Aladağ ilçelerinde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Liseleri, Fen ve Sosyal Bilimler liselerinde çalışan 93 felsefe öğretmenidir. Örneklemde Ceyhan ilçesinden 7, Seyhan ilçesinden 19, Yüreğir ilçesinden 22, Sarıçam ilçesinden 14, Çukurova ilçesinden 21, Kozan ilçesinden 4, Karaisalı ilçesinden 3, Feke ilçesinden 2, Aladağ ilçesinden 1 öğretmen seçilmiştir. Yapılan çalışmada karma örneklem uygulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA ÖĞRETİM FELSEFE DERSLERİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

1.1. FELSEFENİN TANIMI

Felsefenin ne olduğu üzerine yüzyıllar boyunca çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu kelimeyi ilk kullanan filozof Pythagoras (ö. M.Ö. 500) olmuştur. Pythagoras bilgelik dostu olabilmeyi ise bilgelik sevgisinin farkında olmakla mümkün olacağını belirtmektedir.¹⁴ Felsefenin bilgi peşinde koşan, bilgiyi arayan zihinsel bir süreç olduğu söylenebilir. Felsefe ne kadar bilgi ile ilişkili olsa da sadece bilgi elde etme değil, aynı zamanda insanlığın her alanda düşünme, gelişme sürecidir. Felsefe bu açıdan birçok alanla ilişkilidir.

Felsefe, evrendeki süreçlerle ilgili bütüncül bir bakış açısına sahiptir. Varlıklara ve bilinmeyenlere genel yargılarda bulunur. İlkçağ filozofları evrene ve doğaya bütüncül baktıkları için felsefe ortaya çıkmıştır. Ahmet Cevizci felsefenin ortaya çıkışını şu şekilde açıklamaktadır:

“Felsefe M.Ö. VI. yüzyılda başlamıştır. Akdeniz’in doğusunda, güneyinde kuzeyinde, Çin, Hindistan’da bir takım bilge adamlar karşı kaşıya kaldıkları kaotik yapı ya da düzenle hesaplaşırken, üyeleri oldukları kültürlerin yerleşik alışkanlıkları, dini inançları ve mitolojik inanışları ile yetinmeyerek yeni bir düzen oluşturmaya çalıştılar. Düşüncelerinin kendilerine belli bir soyutlama eğilimine girdiği bu bilge ya da filozoflar daha derinlikli sorular sorup, daha iddialı daha spekülatif ve ihtirashane yanıtlar ortaya koymaya çalışmışlardır.”¹⁵

A. Weber felsefeyi; “Felsefe tabiat hakkında toplu bir görüşün araştırılması, evrensel bir açıklama denemesidir. Aynı zamanda hem bilimlerin özeti ve tamamlanması, hem genel bilimdir. Büyük kardeşleri din ve şiir gibi tam anlamıyla bilimden farklı insan dehasının görünüşleri dizisi arasına ayrı bir dal oluşturan uzmanlık

¹⁴Nesrin Kale, *Felsefiyat*, Pegem Akademi, Ankara, 2009, s.2

¹⁵ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2007, s. 21.

şubesidir.”¹⁶ olarak tanımlamaktadır. Nesrin Kale; Sokrates ve Platonun felsefeye ait olan yaklaşımlarını şöyle açıklamaktadır:

“Neyi bilmediklerini bilmenin bilginin asıl kaynağı” olduğundan hareket ederlerken, Aristoteles felsefeyi “var olanın ilk temellerini ve ilkelerini araştıran bir bilgi” olarak tanımlarken aslında felsefenin işlevini de irdelemiş olmaktadır. Gerçekte de felsefe; bilgiyi, doğruyu arama işidir; “bilgi” sevgisidir. Doğru bilgiye ulaşana kadar eldeki bilgileri sorgulamak, eleştiri süzgecinden geçirmek, mevcuttan şüphe etmek, doğru bilgiye ulaşıldığında bile bununla yetinmemek, durmamak, Jaspers’ın deyişiyle “hep yolda olmak” felsefeyi tanımlayan temel motiflerdir.”¹⁷

Felsefe anlayışı yaşanan dönem ve şartlara göre değişmektedir. Felsefenin ne olduğu ve işleyişi bu bakımdan yaşanan çağa göre değişmektedir. Örneğin “Ortaçağ düşünürü Augustinus’a göre felsefe, Tanrı’yı bilmektir, gerçek felsefe ile gerçek din özdeşdir. Anselmus’a göre felsefe, inanılanı anlamaya çalışmak iken, Abelardus’a göre, inanılanın inanılmaya değer olup olmadığını araştırmaktır”¹⁸ Deleuze göre felsefe “kavramlar oluşturmak, keşfetmek, üretmek sanatı” demektir.¹⁹ Felsefe kavramı tarih boyunca farklı anlamlar ve özelliklerle anılsa da aslında felsefesinin odağında insanın gerçeği arayışı vardır. Bu yüzden tarih boyunca gerçeği anlamak adına sorular sorulmuştur. İnsan, doğa, toplum, varlık, sanat, siyaset, din, ahlak vb. gibi birçok bilinmeyen hakkında neyin nasıl olması gerektiğini, özelliğini, mahiyetini araştırmaktadır.

Felsefe en çok insan yaşamına anlam katması, onu yönlendirmesi açısından insanı etkiler. Felsefe, insanın kimlik arayışını, yaşamın anlamını, insanın aksiyolojik değerlerini tartışarak, insanın anlam dünyasının şekillenmesine ve insanın varoluşsal gerçekliğini kavramasına yardımcı olur. Bu yönüyle felsefe;

“Felsefe, insana, geçmişine ait zengin deneyim ve birikimini göstererek, ona, kendi kaderini çizmesinde yardım edebilir. Böylece, onun bugününü doğru değerlendirmesine ve gelecek yönelimleri için isabetli seçimler yapmasına yardımcı olabilir. Çünkü insan sürekli yolculuk içinde olan bir varlıktır. İnsan olmak demek, yolda olmak demektir. İnsan tamamlanmamıştır, dolayısıyla, yaşadığı sürece her bir anda farklılaşmaktadır. Yaşamak, içkin

¹⁶ Alfred Weber, *Felsefe Tarihi*, Sosyal Yayınları, Çeviren: Vehbi Eralp, İstanbul, 1998, s. 1.

¹⁷ Kale, a.g.e. s.2

¹⁸ Emel Koç, “Felsefe Nedir”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009 S.3, s. 221-231.

¹⁹ Gilles Deleuze, Felix Guattari, *Felsefe Nedir*, Çeviren: Turan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993, s.4.

ve belirlenmiş bir var oluşa sahip olmak değil, bu var oluşu andan ana gerçekleştirmeye çalışmaktır. Yaşamak, insanın miras aldığı birikim, donanım ve doğayı, kendi düşünceleri, sözcükleri ve eylemleriyle uzlaştırmaya çalışmasıdır.”²⁰

Felsefenin en çok ilişkili olduğu konu ise bilimdir. Bu anlamda felsefe ile bilim arasında yoğun bir ilişki vardır. Felsefe, gerçeği bir bütün olarak her yönü ile araştırmaktadır. Diğer bilimler ise toplu gerçeğin bazı kısımlarını ve yönlerini ele almaktadır. Felsefe, evrensel bir “bilim”dir; gerçeğin bütünü, en son ve aslı temellerini araştırır.²¹ Felsefe bilimle birlikte geçmişten günümüze insanlığın düşünce aynası olmuştur. Bunlardan biri de eğitim bilimidir.²²

1.2. EĞİTİMİN TANIMI

Eğitim insanlık tarihi kadar eski bir uğraştır. Eğitim kişisel, ekonomik, sosyal ve psikolojik yanlarıyla bir arada ele alınan karmaşık bir süreçtir. Bu açıdan eğitimle ilgili, eğitim bilimciler ve bilim alanlarına göre farklı tanımlar ortaya çıkmıştır.

Örneğin, sosyologlar eğitimde bireyin toplum tarafından şekillenmesine yardımcı bir araç, toplumun değer yargılarını öğretme faaliyeti, psikologlar ve pedagoglar, bireyin psikik ihtiyaçlarını bilerek, ilgi, yetenek, zekalarını geliştiren bir faaliyet olarak, ekonomistler ve ekonomi bilimcileri ise ekonominin ihtiyacı olan işgücüne hizmet edecek kalifiyeli elemanları yetiştirecek bir sistem olarak görmektedirler.²³

Eğitimin ne olduğu yüzyıllar boyunca ele alınan ve sorgulanan bir kavram olmasıyla birlikte, eğitimle neyin aktarılması gerektiği ve ne beklendiği yaşanan çağa ve topluma göre değişmektedir. Örneğin; İlkçağ’da aristokrat çocuklarına özgü verilen eğitim iyi yurttaş yetiştirme, güzel konuşma (retorik) üzerine iken, Ortaçağ Avrupa’sında kilise tekelinde dini bir içerikle Tanrı’nın varlığının ispatlanması, anlatılması ve dini kuralların aktarılması olarak anlaşılmıştır. Rönesans ve reform ile birlikte değişen eğitim anlayışı insanı merkeze alan bir düşünce üzerine kurulmuştur. Bilime ve insan aklına uygun bir eğitim süreci düşünülmüş ve uygulanmaya çalışılmıştır. XVIII. yüzyılda ise toplumsal hayattaki dönüşümlerle birlikte şehirlerde

²⁰ Meral Işıldak, Felsefe Nedir, <http://www.flsfdergisi.com/sayi1/45-58.pdf>, (02.04.2019).

²¹ Mustafa Ergün, *Eğitim Felsefesi*, Pegem Yayınları, Ankara, 2015, s. 3.

²² Sönmez, *a.g.e.*, s. 61.

²³ Ergün, *a.g.e.* s. 4.

yaşam kalabalıklaşmış, sanayi devrimi ile birlikte zenginlerin eğitildiği bir yapıdan tüm insanların eğitime katıldığı toplumsal düzen düşünülmüştür. İş gücünün ve niteliksel teknik eğitimin önem kazandığı bir çağ olan XX. yüzyılda tüm toplumun eğitimle şekillendirildiği bir anlayışa dönüşmüştür. Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde ise eğitim küçük yaşlarda başlamaktadır. Eğitime yönelik bilimsel çalışmalar artmakta, eğitimin üzerine politikalar çeşitlenmektedir.

Her insan ve toplum için gerekli olan eğitimin amacı insanı yetkinleştirmek ve mükemmelleştirmektir. İnsanın eğitim amacı budur. Bu açıdan insan özelinde insanlık için eğitim zaruri bir ihtiyaçtır. İnsan biyolojik bir varlık olarak zeka, düşünme kabiliyeti, ve bedensel yetenekleri vardır ve bu yönleri gelişime açıktır. Bu gelişimin sağlanması için ise uygun bir öğrenme ortamı sağlanmalıdır. Bu açıdan kişinin kendi hayatını şekillendirmesinde, birey olmasında içinde yaşadığı toplum ve kültür çok önemlidir.²⁴ Genel olarak kullanılan eğitim tanımı şöyledir: “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istenilen değişiklikleri meydana getirme sürecidir.”²⁵

Nurettin Topçu eğitimi; “zihniyeti ve kimliği inşa eden, kişide düşünme ve algılama biçimi oluşturan, karakteri şekillendiren, milli ve manevi değerleri kazandıran bir insan olma sanatı”²⁶ olarak açıklamaktadır. Eğitim bireyin içerisine doğduğu kültürel değerler başta olmak üzere bilgi, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık ve olumlu davranışlar kazandırılmasını amaçlar. Bireyin hayatında eğitim süreciyle meydana gelen değişimin kalıcı hâle gelmesi ve bireyin dünyadaki değişime ayak uydurabilmesi eğitim sisteminin çıktısı olarak düşünülmektedir. Bu temel belirleyicilik ışığında eğitimin kalitesi hem bireylerin hem de ülkenin refahına, gelişimine katkıda bulunur.

Ülkelerin doğru bir eğitimle hızlı bir ilerleme, gelişme sağladıklarını görmekteyiz. Örneğin Uzak Doğu Asya ülkelerinden Güney Kore, Tayvan, Singapur 1980-2010 yılları arasında ekonomik kalkınmayı sağlamış ülkelerdir. Bu başarı tesadüfi değildir. Bu ülkeler 1980-2010 yılları arasında dünyada eğitim seviyesini en çok arttıranlardır. Eğitimde nüfusa göre %1’lik bir iyileşme, ekonomiye 0.7 oranında artışı

---

²⁴ Ergün, a.g.e. s.4.

²⁵ Kadir Keskinliç, *Eğitim Bilimine Giriş*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2016, s.35

²⁶ Vefa Daşdelen, Nurettin Topçu’nun Türkiye’nin Maarif Davası İsimli Eserinde Eğitimin Güncel Sorunları, *Türkiye’de Eğitim Sorunları ve Felsefemiz*, TYB Akademi, 2015, S.13, s.42

sağlamaktadır.²⁷ Bu anlamda eğitim ülkelerin gelişmişlik seviyelerini arttıran en önemli kaynaktır.

Gelişmiş ülkeler eğitim kalitesi ve niteliği için sürekli çalışmakta ve eğitime yönelik araştırmalar yapmaktadır. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik gelişmişliği yakalayabilmek ve dünyada söz sahibi olabilmek için eğitim sisteminin nitelikli, çağın şartlarına uygun, geleceği yakalayacak bir yapıda olması gereklidir. Maalesef yeni teknolojiler, bilgiler ve üretim imkânları hızlı bir şekilde değişmesine rağmen eğitim gerçeğimiz bu hızlı değişime ayak uyduramayacak seviyededir.

Çağımızda eğitim ve bilgi edinme süreci büyük bir ivme kazanmış durumdadır. Değişen dünya koşullarında teknoloji ile eğitimden yararlanma imkânları ve çeşitliliği artmıştır. Uzaktan eğitim, hizmet içi eğitimler, dijital öğrenme ortamları gibi öğrenmeyi kolaylaştıran unsurların yanında sosyal medyanın varlığı eğitimle ilgili gelişmelerin daha hızlı yayılmasını sağlamıştır. Ayrıca televizyonda yayınlanan tartışma ve haber programlarında eğitimden daha çok bahsedilir olması eğitime olan ilgiyi artırmıştır. Üniversiteleşme oranı, akademisyen sayısındaki artış, akademik çalışmaların sayısının artışı, nitelikli eğitim ihtiyacı için zemin hazırlamış ve ideal bir eğitim sistemi arayışını açığa çıkarmıştır.

İdeal eğitim sistemini Nurettin Topçu şu şekilde açıklamaktadır:

“Eğitim sistemini de “milli mektep” olarak adlandırmalıdır. Toplumu oluşturan, millet ruhunu meydana getiren, şahsiyeti kuran, bu eğitim biçimidir. Bu nedenle öncelikli olarak düşünce, değer ve ideal planından başlanması gereklidir. Mektep bu hayata anlamını vermelidir.”²⁸

İdeal bir eğitim sistemi oluşturabilmek tüm dünyada tartışılan ve araştırılan bir konudur. İdeal eğitim sistemi için gerekli olan hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

- “1. Kalite,
2. Programların çağın ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi,
3. Öğrencileri bilgi çağına hazırlayacak öğretmenlerin yetiştirilmeleri,
4. Yönetimin merkezi veya yerinden olması,
5. Mesleki ve teknik eğitimde beceri geliştirme,
6. Öğrencilere milli kimliklerinin kazandırılması,

²⁷ Cüneyt Ülserver, “Eğitim İle Ekonomik Kalkınmanın İlişkisi”, [http://www.hurriyet.com.tr/egitim-ile-ekonomik-kalkinmanin-iliskisi-147576783,\(08.02.2018\).](http://www.hurriyet.com.tr/egitim-ile-ekonomik-kalkinmanin-iliskisi-147576783,(08.02.2018).)

²⁸ Daşdelen, *a.g.e.*, s. 41.

7. Eğitimde aile desteğinin sağlanmasıdır.”²⁹

Ülkelerin ideal bir eğitim sistemi için gerekli çabayı göstermeleri gerekmektedir. Hızlı değişen ve küresel rekabetin arttığı küresel dünyada eğitim sisteminin şu özelliklerdeki insan profiline uygun olması önerilmektedir:

“1. Bilgiyi elde edip kullanabilecek,

2. Grup halinde çalışabilecek,

3. Öğrenmeye istekli,

4. Sorumluluk alabilen,

5. Karar verme ve problem çözme yeteneğine sahip,

6. Sürekli gelişmeyi kendine prensip edinen elemanları yetiştirmek temel hedef olarak alınmalıdır.”³⁰

Ülkemizde bu anlamda yetişecek insan profilinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğine dair bir arayışın olduğunu görmekteyiz. Millî Eğitim Bakanlığı’nın araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) birimi olan Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından yürütülen 2011 yılındaki XXI. yy çerçevesinde insan profili araştırmasında şu sorulara cevap aranmıştır:

“21. yy. öğrenci profili, ve 21. yüzyılda ortaöğretimdeki mevcut öğrenci profili nedir ve ne olması beklenmektedir? Şayet beklentiler yönünde mevcut bir öğrenci profili yoksa bunun başarılması için neler yapılmalıdır ve hangi tedbirlere başvurulmalıdır?”³¹

“(MEB) 21. Yüzyıl Öğrenci Profili” başlıklı araştırma, nasıl bir profilde öğrenci yetiştirileceği konusunda bilgi vermektedir.

“Araştırmaya katılan 10912 öğretmeninden %65’i Türkiye’de Eğitim Sisteminin Küreselleşme Sürecinde Gerektiği Gibi Olmadığını düşünmektedir. Bu öğretmenlerin %73’ü eğitimin öğrenci yetiştirmedeki felsefesini sorunlu olarak görmektedir. Bu öğretmenlerin %66’sı öğrencilerin evrensel değerleri yeterince edinemediğini, öğretmenlerin çoğu (%75) öğrenciler arasındaki kişisel farklılıkların dikkate alınmadığını ve eleştirel düşünmenin yeterince kazandırılmadığını, araştırma ve sorgulamaya sevk etmediğini (yaklaşık %80) belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %86’sı okulların uluslararası mesleki yeterlilikler kazandırmadığını, yaklaşık %73’ü

²⁹ Zühal Cafoğlu, “Sanayileşmiş Ülkelerde Eğitim Politikaları”, *Eğitim Yönetimi Dergisi*, S. 3, 1996, ss.367-368.

³⁰ Cafoğlu, *a.g.m.*, s. 369.

³¹ M.E.B. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), “21.yy. Öğrenci Profili”, Ankara, 2011, s. 5.

ise öğrencilere sözlü ve yazılı ifade becerilerinin kazandırılmasında yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Sorumluluk, saygı, girişkenlik, duyarlılık, ahlak, dayanışma, üretkenlik, karar verme, problem çözme gibi birçok değer açısından öğrenciler genellikle yetersiz bulunmuştur.”³²

Bu araştırmada öğretmenlerin yarıdan fazlasının yetişen öğrenci profilini akademik ve sosyal yönden yetersiz gördüğü anlaşılmaktadır. Bunu destekleyecek sayısal verilere baktığımızda; eğitim sistemimizde yetişen 12. sınıf öğrencilerinin Matematik, Fen ve Türkçe gibi derslerin sınav ortalamalarının genel ortalamanın çok altında kaldıkları gözlenmiştir. “2009 yılında yapılan Öğrenci Seçme Sınavı verileri, on bir ya da on iki yıl eğitim görmüş öğrencilerin % 2’sinin Türkçe testinden, %23’ünün ise Matematik-1 testinden bir netten daha az net yaptığını göstermektedir.”³³ Öğrenciler üst düzey öğrenme konularını aktaramamanın yanında Matematiğin temel işlemlerini yapamamakta ve okuduğunu anlamamaktadır. Uluslararası geçerliliği olan PISA sınavlarına ülkemizden katılan öğrencilerin doğru yanıt oranı %51’i oranındadır. Bu oran diğer ülke ortalamalarının çok altındadır.

“Okuma ölçeğinde 2. düzey ve altında kalan Türk öğrencilerin çoğunluğu, üst düzey bilişsel işlemleri gerektiren, açık uçlu ve kısa yanıtlı sorularda seçenekli sorulara göre daha düşük doğru yanıtlama ortalaması elde etmişlerdir. Ayrıca açık uçlu sorulardaki ortalamalar, yazma becerisinde de zayıflık olduğuna ilişkin ipuçları sunmaktadır.”³⁴

MEB’in araştırmalarıyla ilgili yaklaşımda eğitim sürecinin çok boyutlu bir çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.

Eğitim sistemini belirleyen ve niteliği arttıran temel öğeler okul, öğretmen ve öğretim programlarıdır.

Eğitim sistemi

Okul; eğitim sisteminde mekan olarak kullanılan bilgi ve davranışın kazandırıldığı yerlerdir. Okullar belli bir program çerçevesinde uzman olarak

³² İsmail Gelen, “Program ve Öğretimde 21. Yüzyıl Beceri Çerçevesi”, *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, S.2, 2017, s.16.

³³ M.E.B.(EARGED), 2011, s. 9.

³⁴ Başak Ümit Bozkurt, “Türkiye’de Okuma Eğitiminin Karnesi: PISA Ölçeğinden Çıkarımlar”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.16, S.4, 2016, s.1675.

adlandırılan öğretmenlerin eğitim verdiği mekanlardır. Okullar tarihsel süreç içerisinde resmi olmayandan resmiye doğru bir geçiş süreci içerisinde. Geçmişte toplumun bir kısmına ayrıcalıklı olarak verilen okulda eğitim imkanı, günümüzde toplumun bütün bireylerine ilgi, istek, ihtiyaçları çerçevesinde verilmektedir.

Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini yürüten okulların, resmi ve özel olmak üzere çeşitli eğitim seviyelerinde türleri bulunmaktadır. MEB'e bağlı okul seviyeleri, Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim'den oluşmaktadır. Ülkemizde eğitim, zorunlu 12 yıllık üç kademeli bir süreçte verilir. Birinci kademede bulunan ilkokul 4 yıldır. İkinci kademede bulunan ortaokul 4 yıl olarak 5,6,7,8. sınıfları kapsar. Ortaöğretim ise 9,10,11,12. sınıflara yönelik olarak 4 yıl lise eğitimini kapsar. Bu süreci başarıyla tamamlayan öğrenciler merkezi olarak yapılan YKS sınavına girer. Bu sınavdan başarılı olanlar üst kademedeki Yükseköğretim kurumlarına yerleşir.

İyi bir eğitim sisteminde okullar bir kültür, bilim yuvasına dönüşmelidir. Bunun yolu da okulları etkili okullara dönüştürmekle olur.

“Değişen toplumsal beklentilerin karşılanması için okulların sürekli gelişimi sağlanması gerekmektedir. Teknolojik ve toplumsal değişimlerin yaşandığı bir ortamda öğrencilerin başarısı; eğitimin içeriğinin, yönteminin ve değerlerinin yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenmesine bağlıdır.”³⁵

Günümüzde okullar sürekli eğitim merkezleri olarak etkililiğini arttırmalıdır. Ülkemizde okullar fiziksel olarak geliştirilmekte ve buna bağlı olarak öğrencilerin öğrenme ortamının iyiye gittiği gözlenmektedir. Fiziksel olarak eğitimde teknoloji kullanımının son 10 yıllık süreç içerisinde arttığı, *Fatih Projesi*'yle okulların teknolojik olarak dönüştüğü tespit edilmektedir. *Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (Fatih) Projesi*'yle tüm okullarda etkileşimli tahta, tablet bilgisayar, internet alt yapısı sağlanarak okulların teknolojik destekli olması hedeflenmektedir. 2010 yılında başlanılan projede 2019 yılında 570 bin etkileşimli tahta ve 10.6 milyon tableti eğitim ortamına getirerek okullardaki eğitim öğretimin niteliğini arttırmak hedeflenmektedir.³⁶

Fatih projesi ile okulların niteliği artırılmak istenmektedir. Buna karşılık projeye yönelik eleştiriler de getirilmiştir. Bayram ve Yolcu'nun 2016 yılında yaptığı

³⁵ Hasan Basri Memduñoğlu, Erdem Karataş, “Öğretmenlere Göre Çalıştıkları Okullar Ne Kadar Etkili”, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2017, S.2, s. 227.

³⁶ Hüseyin Yolcu, Arslan Bayram, “Eğitimde Teknoloji Kullanımı, Fatih Projesine Eleştirel Bakış”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 4, 2016, s. 2113.

araştırmada Fatih projesinin, amacının dışında kullanıldığı, öğrencileri ders dışı eğlence aktivitelerine teşvik ettiği, toplumsal eşitliği sağlamaktan uzak olduğu, ayrıcalıklı bir ekonomik kayıp olduğu, ailelerin masraflarını teknolojiye dayalı olduğu için arttırdığı, pedagojik açıdan tartışmalı olduğu gibi eleştiriler getirilmiştir.³⁷

Etkili okul için teknolojinin okullarda kullanılması yararlıdır. Fakat bu eğitim sistemi için önemli bir öge değildir. Okulların etkili bir yapıda olması ve öğretmen öğrenme ortamının etkililiği için bazı özellikler gerekmektedir.

Etkili okulların özellikleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “1. Pozitif güçlü liderlik,
2. Öğretime ve öğrenmeye teşvik eden güvenli bir iklim,
3. Okul çalışmalarının planlamasına öğretmen ve öğrencileri katma,
4. Eğitim-öğretimle ilgili hedeflerin açıkça belirlenmesi ve uygulanması,
5. Genel ve özel boyutlarda sistematik değerlendirme,
6. Dinamik ve ilkel eğitim kadrosu,
7. Okuldaki pozitif iletişim,
8. Öğrencilerden yüksek beklentiye sahip oluş,
9. Öğrencilerin gelişimini takip etme,
10. Öğrencilerin okul etkinliklerinde aktif rol almalarını sağlama ve onlara sorumluluk verme,
11. Öğrenci başarısını ödüllendirme ve onları başarılı olmaya teşvik etme,
12. Okul etkinliklerine aileyi katma.”³⁸

Etkili bir eğitim sisteminde en önemli öğelerden biri öğretmenlerdir. Kültürümüzde peygamber mesleği olarak düşünülmektedir. Öğretmen şu şekilde tanımlanabilir: “Eğiten, öğreten, terbiye eden, saygın bir kişidir, öğretmen, eğitim faaliyetini gerçekleştiren, öğrencileri yetiştiren, onların zihinlerini biçimlendiren bir kişidir.”³⁹ Öğretmenlik alanında uzmanlık gerektiren bir meslektir. Bu uzmanlığın verildiği yer; üniversitelerin Eğitim, İlahiyat, Eğitim Bilimleri ve Fen Edebiyat Fakülteleridir. Öğretmen yetiştirme ve geliştirme stratejilerinde en önemli pay üniversitelere düşmektedir. Öğretmenler eğitim, öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi alanlarında akademik eğitim almaktadırlar. Bu sürecin devamı olarak

³⁷ Yolcu-Bayram, *a.g.m.*, s. 2130.

³⁸ Memduñoğlu-Karataş, *a.g.m.* s. 229.

³⁹ Daşdelen, *a.g.e.* s.48

öğretmenlik uygulaması dersi ile uygulamalı olarak öğrenme öğretme süreçlerini geliştirmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi seminerlerle farklı alanlarda kendilerini geliştirmelerine imkan verilmektedir. Öğretmenlik mesleğinin motivasyonunu arttırmaya yönelik uygulamalar ve tedbirler her geçen gün etkisini arttırmaktadır. Çünkü uygun bir eğitim ikliminin yaratılması için en önemli öge öğretmendir. Bu yüzden öğretmenin yeteneklerini ve kabiliyetlerini harekete geçirmek gereklidir. Öğretmenin pozisyonu ve rehberliği, istenilen verimi arttırabilmesi, eğitimin bütün yapısını etkilemektedir. Okulun ve eğitim sisteminin başarısı öğretmene bağlıdır.

Etkili bir öğretmenin sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanabilir:

- “1. Üst düzeyde bir sorumluluk duygusuna sahip olma,
2. Alanına hakim olma ve mesleki yönden kendilerini sürekli geliştirme,
3. Öğrenci başarısına ilişkin yüksek beklentilere sahip olma,
4. Etkili düzeyde sınıfı yönetme,
5. Düzenli bir sınıf ve öğrenme iklimi oluşturma,
6. Öğrencilere pozitif anlamda rol model olma,
7. İyi yapılandırılmış dersler planlama, öğrenme ve öğretime yoğunlaşma,
8. Öğrenciye ders başarısı ve öğrenmelerine ilişkin dönüt verme, rehberlik yapma,
9. Beklenti, davranış ve planlama boyutunda öğretmenler arasında tutarlı davranma,
10. Ailelerle iyi ilişkiler ve işbirliği geliştirme.”⁴⁰

1.3. EĞİTİM-FELSEFE İLİŞKİSİ

Felsefe ve eğitim arasındaki ilişki eğitim felsefesi alanıyla açıklanacaktır.

1.3.1 Eğitim Felsefesi

Felsefe ve eğitim ilişkisinden önce felsefenin bireysel ve toplumsal işlevlerinin açıklanması gereklidir.

Felsefe ile bireyin ilişkisinde bireysel düzlemde felsefe yapan birey hakkında; “Ne düşünür?”, “Nasıl düşünür?”, “Felsefi düşünmeyi diğerlerinden ayıran özellikler nelerdir?”, “Felsefi düşünmenin boyutları nelerdir?”, “Ulaşılan bilgi nasıl bir düşünce

---

⁴⁰ Memduñoğlu-Karataş, *a.g.m.* s. 232.

yapısının ürünüdür?” gibi başka sorular sorulabilir.⁴¹ Bu sorular bireyin yaşamını ve neliğini şekillendiren sorulardır. Toplumsal düzlemde ise aslında felsefenin tartıştığı asıl konular, eğitim felsefesi ile ilgilidir. Toplamların benimsediği çeşitli eğitim felsefeleri vardır. Toplamlar ileriye bu felsefe penceresinden bakarlar. Bu anlamda toplamların temelinde bir felsefenin yani eğitim felsefesinin olduğunu söyleyebiliriz. Eğitim felsefesi, eğitimi engelleyen sorunları, eğitime yön veren kavram, düşünce ve ilkeleri açıklamaya çalışmaktadır.⁴² Felsefenin eğitim ile ilgili tartıştığı asıl meseleler şöyle açıklanabilir: “Eğitimin anlamı nedir?”, “Eğitimin amaçları ne olmalıdır?”, “Eğitim programları nasıl olmalıdır?”, “Öğretimin yöntemleri ne olmalıdır?”, “Öğretmen ve öğrencinin rolü ne olmalıdır?”, “İçerikte neye önem verilmelidir?” gibi sorular eğitim alanındaki problemleri somutlaştırır.⁴³

Eğitim felsefesinin ne olduğu, farklı bilim adamlarınca ele alınmıştır. Bazı bilim adamlarınca ahlak ve sosyal alanın bir yansıması, bazılarınca felsefenin uzmanlaşmış bir dalı, Kilpatrick gibi eğitimin ne yapması gerektiğini belirlemeye yönelik bir etkinlik, Dewey gibi isimler ise günlük hayatın problemlerini çözmeye yönelik bir çaba olarak düşünmüşlerdir.⁴⁴

1.3.2. Eğitim Felsefesi Akımları

Eğitim felsefesi belirlenirken, neden eğitmeliyiz, eğitimden neler bekliyoruz? soruları sorulur. Bu sorular ışığında alınan yanıtlarla eğitimin genel amaçları oluşur. Bu genel amaçlara uygun olarak ne öğretmeliyiz ve nasıl öğretmeliyiz sorusuna yanıt almak gerekir.⁴⁵ Bu yanıtları alabilmek için ise başvurulması gereken alan eğitim felsefeleridir. Eğitim felsefeleri; Daimicilik, İlerlemecilik, Temel Esasçılık ve Yeniden İnşacılık olarak dört alandan bahsedilebilir.

1.3.2.1. Daimicilik

Daimicilik genel adı ile adlandırılan kuram, genel, kapsamlı bir eğitim kuramıdır. Bu kuramda eğitim mutlak ve değişmez ilkelere sahiptir. Buna göre yaşamın,

⁴¹ Mustafa Çalışkan, Felsefe ve Eğitim, ed. M. Yavuz, *Eğitim Bilimine Giriş*, s.14.

⁴² Mustafa Ergün, *Eğitim Felsefesi*, Pegem Akademi, Ankara, 2014, s.5.

⁴³ Çalışkan, *a.g.e.* s. 14.

⁴⁴ Mustafa Ergün, *a.g.e.*, s.5

⁴⁵[https://www.researchgate.net/publication/271527644_Egitim_Felsefesi_Akimlarinin_Turkiye_Cumhuriyeti_Egitim_Sistemine_Etkileri/download\(03.11.2018\)](https://www.researchgate.net/publication/271527644_Egitim_Felsefesi_Akimlarinin_Turkiye_Cumhuriyeti_Egitim_Sistemine_Etkileri/download(03.11.2018)).

içinde yaşanan çevrenin değişmez gerçekleri vardır ve eğitimin işlevi ise insanları bu gerçeklere göre şekillendirmektir. Eğitimin görevi bireyi toplumsal bir refaha hazırlamalı, demokrasi bilinci yerleştirmeli, insanlığın mirasını anlamalı, düşüncelerini benimsemelidir.⁴⁶

1.3.2.2. İlerlemecilik

Bu görüşe göre eğitimin özel bir içeriği vardır. Eğitimde ilerici görüşün temelinde, insanoğlu sürekli bir yenilenme ve gelişme sürecine sahiptir. Eğitim, bir tecrübe, yaşamın bir parçası olarak, sürekli bir yeniden yaşamak ve gelişmek olarak anlaşılmalıdır.⁴⁷

1.3.2.3. Temel Esasçılık (Essentialism)

Esasçılık, daimicilik ve ilerlemecilik kuramlarının sentezidir. Daimiciliğin, bilinen esaslarını kabul etmeleri yanında eğitimin merkezinde içeriği koyarak daimiciliğin görüşlerini paylaşır. Buna karşılık bu içeriğin daimicilerin düşündüğü gibi belli bir içeriğe, uygarlığa bağlı kalınmasını kabul etmemektedirler.⁴⁸

1.3.2.4. Yeniden İnşacılık (Reconstructionism)

Esasçılık, nasıl daimicilik ile ilerlemeciliğin karışımı ise, yeniden inşacılık da esasçılığın, ilerlemecilik ile sentezinden oluşmuştur. Bu kuramın temel amacı batının teknolojik ilerlemesi ile başa çıkamadığı yalnızlık ve bunalımı, değerlerin değersizleşmesini engellemek istemektedir. Burada eğitimin işlevi toplumu yeniden inşa etmektir. Yeniden inşacılara göre programlarımızı geliştirme tarzımıza, program içeriğine, kullanılan eğitim yöntemlerine, yönetim yapısına ve öğretmenlerin yetiştirilme yöntemlerine yeni bir anlayışla bakmak zorundayız. Yeni düzenin yaratılmasına katkıda bulunulabilmesi için bu hususların insan doğası hakkındaki bilimsel görüşlere göre yeniden düzenlenmesi gerekir.⁴⁹

---

⁴⁶ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Adres Yayınları, 2009, s. 321.

⁴⁷ Ahmet Arslan, *a.g.e.*, s. 323.

⁴⁸ Ahmet Arslan, *a.g.e.*, s. 325.

⁴⁹ Ahmet Arslan, *a.g.e.*, s. 329.

Tablo 1. Eğitim Felsefelerinin Karşılaştırılması

<i>Eğitim Felsefesi</i>	<i>Dayandığı Felsefi Temel</i>	<i>Eğitimin Amacı</i>	<i>Eğitimin Rolü</i>	<i>Eğitim Programındaki Odak Nokta</i>
Daimicilik	REALİZM (Gerçekçilik)	Rasyonel kişileri eğitmek Üstün zekâlı kişiler yetiştirmek Akıllı kişiler seçmek	Öğretmen, öğrencilerin düşünmelerine yardımcı olur. Sokratik yöntem kullanılır.	Klasik konular Edebi çözümlemeler Sabit program
Esasicilik	İDEALİZM- REALİZM (İdealistlik- Gerçekçilik)	Bireylerin zihinsel gelişimine yardımcı olmak Yetenekli kişileri eğitmek	Öğretmen alanında uzman kişidir, geleneksel değerlerin yaygın bir şekilde öğretimi söz konusudur.	Temel beceriler (3R=okuma-yazma-sayma) Temel konular (anadil-fen-tarih)
İlerlemecilik	PRAGMATİ ZM (Yaratıcılık)	Demokratik ve sosyal yaşamı geliştirmek	Öğretmen, problem çözme ve bilimsel araştırmalarda yol göstericidir.	İlgili programlar Hümanistik eğitim Radikal eğitim reformu
Yeniden Kurmacılık	PRAGMATİ ZM (Yaratıcılık)	Toplumu yeniden yapılandırmak ve geliştirmek Değişim ve sosyal reform için eğitim	Öğretmen değişim ve reformun temsilcisidir. Araştırma yöneticisi ve proje başkanı gibidir. Öğrencilere problemlerin farkına varmalarına yardımcı olur.	Eğitimde fırsat eşitliğinin yeniden kavramsallaşması

1.3.3. Türk Eğitim Felsefesi Tarihi

Türk eğitim felsefesi tarihinin inceleneceği bu başlıkta süreç Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası şeklinde açıklanacaktır. Cumhuriyet öncesinde eğitim felsefesi sürecine baktığımızda eğitimin farklı dönemlerde ele alındığını fakat Tanzimat dönemine kadar belli bir felsefe anlayışı ile şekillendiğini söylemek pek mümkün değildir.

İslamiyet öncesi dönemde, Hun Türklerinde eğitimden sorumlu olan kurum ailedir. Bunun temelinde töre denen milli kuralları etkilidir. Göktürklerde ise milli eğitimin esaslarının verildiği Orhun abideleri gelecek kuşaklara milli değerlere vurgunun sıkı sıkı yapıldığı eserler olarak dikkat çekmektedir.⁵⁰ Fakat Uygurlara kadar örgün eğitim kurumlarının varlığından bahsetmek mümkün değildir. Uygurlarda ise yerleşik hayatla birlikte toplumun bilgi ve kültür birikiminin arttığını söyleyebiliriz. Uygurlara ait yapılan kazılarda kendilerine ait vakfiyeler bulunmuştur. Bunlardan biri, tıp okulu, diğeri, Budist manastırına aittir. Selçuklular ve Karahanlılar'da, Uygur ve

⁵⁰ Hüseyin Gazi Topdemir, *Türk Düşünce Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayımı, 2001, s.159.

Göktürk etkileri görülürken zamanla İslam dini ile üçlü bir senteze uğramıştır. Karahanlılar ve Gazneliler döneminde medreseler, kütüphaneler yaptırmışlardır.⁵¹

İslamiyet sonrası döneminde, İslamiyetle birlikte eğitim politikalarında değişiklik olduğu görülmektedir. Özellikle Selçuklular döneminde İslam etkisiyle birlikte, Türk-İslam sentezinin bir örneği olan Nizamiye medreseleri ilmî ve felsefi karakteriyle bir çok şehirde kurulmuştur. Bu dönemde dini eğitim yanında pozitif bilimler aktararak üniversite özelliğine kavuşmuştur. Kur'an, Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Kelam gibi İslâmî ilimler yanında Fars Dili ve Edebiyatı, Hitabet, Cerh ve Tadil, Tarih, Arap şiiri gibi lisanî ilimler ve Tıp, Cerrahi, Riyaziye, Hesap, Hendese gibi müspet ilimler yanında Felsefe ve Mantık okutulmuştur. Her ne kadar çeşitli bilimler bir arada okutulsa da medreselerin standart bir eğitim anlayışı yani öğretim programı yoktur.⁵²

Osmanlı döneminde ise eğitim politikası kültürel ve idari yapısı gereği çeşitli eğitim süreçleri ile çeşitlendiği, farklı eğitim modellerini geliştirdiği gözlenmektedir. Bunun sebebi Osmanlının çok uluslu yapısıdır. Osmanlı imparatorluğunun eğitim politikasında geleneksel eğitime bağlı vakıf okulları (Medreseler, Sübyan mektepleri, Öğretmen Yetiştirecek Okullar, Mescit ve Camiler, Tekke ve Zaviyeler, Esnaf ve Ahi birlikleri), Devlet okulları (Yeniçeri, Enderun) ve Azınlık-Yabancı Okulları (Rum, Ermeni, Yahudi) okulları bulunmaktadır.⁵³

Osmanlıda eğitim politikası duraklama döneminden sonra dünyadaki süreçlerle birlikte değiştiği, özellikle Batı etkisine girdiği gözlenmektedir. Fransız ihtilalı ve sanayi inkılabının etkisi ile Osmanlının çağın dinamikleri karşısında geri kaldığı fikri, eğitim politikalarında değişikliğe gitmesine sebep olmuştur.⁵⁴ Tanzimat ve ıslahat fermanlarıyla Osmanlı yurttaşı olan herkese eşit yurttaşlık, dil, din, mezhep ve ırk ayrımı gözetmeksizin eşit davranma esas alınmıştır. Gayri Müslimler devlet memurluğuna alınmıştır. Çocuklar devlet okullarına alınmaya başlanmıştır. Kapitülasyonlarla birlikte devletin hakimiyeti zayıflamış ve eğitim kurumlarında yabancı etkisini arttırmıştır. Böyle bir eğitim ortamı, yani Batı tipi okullar ile eğitim politikası amacından sapmış ve kontrolden çıkmıştır. Eğitim alanlarındaki ıslahatlar ve

---

⁵¹ Topdemir, *a.g.e.* ss.161-162.

⁵² Taşdemirci, *a.g.e.* s.s. 163-164.

⁵³ Taşdemirci, *a.g.e.* s.s. 175-182.

⁵⁴ Taşdemirci, *a.g.e.* s.s. 175-182.

kapitülasyonların etkisi ile eğitimde çok başlılık ve çeşitlik oluşmuştur. Bu durum bir arada yaşayan ama birbirine zıt fikirlerde olan insanları doğurmuştur.⁵⁵

Osmanlının son dönemlerinde felsefeye olan ilginin arttığı söylenebilir. Tazimattan sonra ortaya çıkan Jön Türkler ile bazı felsefe eserleri Türkçeye çevrilmiştir. Özellikle materyalist ve pozitivist görüş etkili olmuştur. Burada Batı kaynaklı görüşlerle Türk İslam düşüncesine ait görüşler arasında önemli karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır.⁵⁶

Tanzimat'la birlikte eğitim politikası Batılılaşma üzerine kurulmuştur. Bu dönemde model olarak Fransız eğitim sistemi seçilmiştir. Bu seçim sonucunda açılan ilk yüksek okullar Fransız okullarında yöntem ve programları kullanılmıştır.⁵⁷ Türk eğitim felsefesinin özellikle Tanzimat döneminden sonra şekillenmeye başladığını söyleyebiliriz. Batılılaşma çabası ile eğitim sistemi olarak Fransız eğitimi örnek alınmıştır. Türk eğitim felsefesi Fransız eğitim sistemi, çerçevesinde Kartezyen düşünce etkisindeki felsefe ve pozitivist anlayış hakim olmuştur.⁵⁸ Daha sonra Alman eğitim sistemindeki Sosyal ve Fen dersleri ayrımı eğitim anlayışımıza katılmıştır.⁵⁹

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlıdaki felsefi anlayış Pozitivizmdir ve Cumhuriyet dönemi de bu anlayışın takipçisi durumundadır. Cumhuriyet döneminde bu yöndeki felsefe anlayışının daha ileri düzeyde bir felsefi ortam oluşturmaya çalışıldığını görmekteyiz. Cumhuriyetle birlikte özellikle pozitivist felsefe anlayışının yanında Bergsonizm, Materyalizm anlayışları çerçevesinde bir felsefe ve eğitim çizgisi hakimdir.⁶⁰ Bilimsel düşünceden ayrılmayan pozitivist felsefe tutumuyla, toplumsal ilerlemenin sağlanacağı kanaati yerleşmiştir.

Cumhuriyetle eğitim sisteminde yeni bir aşamaya geçilmiş ve köklü değişiklikler yapılmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla, medreseler ve tekke/zaviyeler kaldırıldı. Eğitim öğretimle ilgili süreçler yeniden dizayn edildi. Öğretim programlarının yenilenmesi cumhuriyetin ilk yıllarında yapıldı. Bu öğretim programlarının yenilenmesinin üç hedefi bulunmaktadır. Eğitimi ulusallaştırma, eğitimi çağdaşlaştırma

⁵⁵ Taşdemirci, a.g.e. s.s. 175-182.

⁵⁶ Mehmet Salih Aydın, "Türklerde Felsefe", *Türk Düşünce Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2001, s. 159.

⁵⁷ Muhsip Hesapçıoğlu, "Türkiye'de Cumhuriyet döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi", *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 2009, S. 29, s. 126.

⁵⁸ İsmail Aydoğan, "Türkiye'nin Eğitim Paradigması ve Yeni Paradigma Oluşturma Zorunluluğu Üzerine", *TYB Akademi*, 2015, S. 13, s. 25.

⁵⁹ Aydoğan, a.g.m. s.25.

⁶⁰ Mehmet Gündem, Eleştirel Akla Çağrı, 2000, İyi Adam Yayınları, s.255.

ve eğitimi yaşamlıştırmadır. Sonraki süreçte 3 mart 1924 'de Latin harfleri kabul edildi. 10 yıl boyunca halkın okuma yazma oranı arttırılmaya çalışıldı.⁶¹ Cumhuriyet kurulduktan sonra 1920'li yıllarla 1930'lu yılların hemen başlarında Türk eğitimi yalnız ilköğretim programlarında, sonra orta okullarda yeni eğitimin felsefesi J. Dewey'in düşünceleri esaslarına göre hazırlandı."⁶²

John Dewey Türkiye Maarifi hakkında 1939'da yayınlanan bir rapor yazmıştır.⁶³ Bu raporda milli eğitim sistemindeki eksikleri belirtmiştir. Bu eksiklerden hareketle milli eğitim politikaları güncellenmiştir. 1 kasım 1940 yılında Köy Enstitüleri kurulmuş ilk mezunlarını 1944 yılında vermiştir. Köy Enstitüleri kısa ömürlü olmalarına rağmen Türk milli eğitim tarihinde derin izler bırakmıştır. Bu enstitülerde, ilk öğretim merkeze alınmaktadır ve temel amaç; okul ve yaşam süreçlerinin beraber kontrol edilmesidir. Ayrıca hem öğrencilerin hem de köylünün kalkınmasına yönelik eğitim alan enstitü mezunu öğretmenler, bu amaçla köylerde pratik bilgi ve becerileri aktarmışlardır. Köy Enstitüleri sayesinde 1940 ile 1950 yılları arasında okul sayısı %226, öğrenci sayısı % 106, artmıştır.⁶⁴ John Dewey sonraki ziyaretinde, Köy Enstitüleri için "Son yıllarda tasavvurumdaki okullar Türkiye'de kurulmaktadır. o da köy enstitüleridir" demiştir.⁶⁵ Bu süreçte 1950 yılından sonra eğitim politikası ve felsefesinde değişme görülmektedir.

1947 yılında John Dewey felsefesinin etkisiyle birlikte ABD ile eğitimde bir işbirliği anlaşması imzalanır. Bu anlaşma sonrasında bir çok akademisyen Amerika'ya gönderilmiştir. Bu akademisyenler geri döndüklerinde eğitim felsefesi alanında değişim yaşanmıştır. Felsefi olarak pragmatizmin yanında Amerikan davranışçılığı ve pedagojisi yerleşmiştir. Eğitim sistemimiz o tarihten itibaren ABD etkisindedir. Aslında bu davranışçılık/biheyviyozizm paradigması ve pragmatist bir felsefe 2000'li yıllara kadar eğitim sistemimizde yer edinmiştir.⁶⁶

1850'li yıllarda başlayan süreçle günümüze kadar Fransız eğitim sistemi, Alman ve İngiliz ekolleri eğitim felsefemize etki etmiştir. Bu sistemlerle birlikte Türk eğitim sisteminde sonuç olarak, bireyin yararına olan bilimlerin veya bilgilerin öğretilmesi,

---

⁶¹ Kemal Kocabaş, *Aydınlı Bir Türkiye için Eğitim Reformu*, Yeni Kuşak Köt Enstitüleri Yayınları, 2014, s. 40.

⁶² Muhsip Hesapçioğlu, "Türkiye'de Cumhuriyet döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi", *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2009, S. 29, s. 126.

⁶³ Salih Özkan, *Türk Eğitim Tarihi*, Nobel Yayınevi, 2015, s. 195.

⁶⁴ Özkan, *a.g.e.*, s.198.

⁶⁵ Özkan, *a.g.e.*, s. 207.

⁶⁶ Hesapçioğlu, *a.g.m.* s.129.

diğer bilim veya bilgilerin geri planda kalmasını doğurmuştur. Eğitim sistemimiz bu durumda bir sentez sonucu değil, eklentiler sonucudur. Bu nedenle günümüzde, biraz batılı, biraz doğulu bir eğitim sisteminin içinde bulunuyoruz.⁶⁷

Kadri Gürsoy Cumhuriyet döneminde eğitim felsefesi ortamının yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedir.

“Felsefi düşünce faaliyeti sürdürenlerin kendileri için de itiraf etmek durumunda kaldıkları gerçeklerdir. Türkiye’de ortaya çıkan ve kendilerini felsefi ekoller olarak sunan görüşler, ya farklı kültüre mensup felsefe ortamlarında üretilip kültür hayatımıza sonradan ithal edildiklerinden ya da farklı kültürlere mensup felsefe ortamlarından mevzi ve köksüz kalmaktadırlar.”⁶⁸

Eğitim felsefemizin boyutları hakkında eğitim uzmanlarımız farklı düşünceler içerisinde olsalar da ortak bir noktada birleştiklerini söyleyebiliriz. Eğitim felsefemizin kendimize ait, özgün olmadığını, taklit ve ezberden ibaret olduğunu, yaratıcı ve özgür düşünmeyi sağlamadığını belirtmektedirler.

Eğitim felsefemiz hakkında “İnsan Yetiştirme Modelimiz, Geleceğimiz ve Eğitim Felsefemiz” adlı makalesinde Necmettin Tozlu, şunları söylemektedir:

“Eğitim felsefemiz tüm bu şartlar çerçevesinde ele alınacaktır. Karşı karşıya olduğumuz iç ve dış problemlerin hallini sağlayacak bir sistem geliştirmeliyiz. Bu sistemin felsefesi sorgulamaya, kişilikli insan yetiştirmeye dayanacaktır. Bu felsefe Unesco eğitim kanadının da üzerinde durduğu gibi grupların, milletlerin, bölgesel ve millî kültür ve felsefelerin zenginliklerinden devşirilecek toplumsal yapımızın yenilenmesi yolunda kaynaklık yapacak din, dil ve tarih, topyekûn kültür değerlerine oturtulacaktır. Teslimiyetçi, taklitçi bir felsefe olmayacaktır. Her türlü dayatmacı zihniyete karşı koyacak bir enginlikte olacaktır. Dünyayı yapan, icatçı, yenilikçi ve insanîyetçi bir insan, kişilikli bir insandır. Tefekkürü olan bir insandır. Her türlü gelişme ve kalkınma da ancak bu tür bir insanla sağlanabilir. İşte eğitim felsefemiz böyle bir insan yetiştirecek bir yapıda olacaktır.”⁶⁹

Burada eğitim felsefesi geliştirmek için geleneğe bağlı kalarak, toplumun eğitim felsefesinin kendi köklerinden beslenerek, kendine özgü bir felsefe anlayışı öne sürmektedir.

⁶⁷ Aydoğan, a.g.m., s.25.

⁶⁸ Kadri Gürsoy, *Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?*, Etkileşim Yayınları, 2006, s.15.

⁶⁹ Necmettin Tozlu, *Türkiye’de Eğitim, Sorunları ve Felsefemiz*, TYB Akademi, 2015, S.13, s.15.

Nurettin Topçu Türkiye'nin eğitim felsefesi ve sistemine yönelik şu tespitleri yapmaktadır:

a. Türkiye'nin kendi kaynaklarından beslenmesi gerektiğini, ideal bir eğitim sistemini Eğitim felsefesi akımına göre değil, Kendi öz topraklarının referanslarına başvurması gerektiğini vurgular.⁷⁰

b. Türkiye'nin milli maarif davası zihinsel bir inşaya ve eleştirmeye ihtiyacı olduğunu, bu açıdan gerçeklikten, eğitim sorunlardan kopuk bir anlayış olduğunu iletmektedir.⁷¹

c. Tarihsel süreç içerisinde İslâm kültürü, eleştiriden uzaklaşmış ezberci, bir sisteme geçmiştir. Yaratıcı ve üretici tutumdan yoksun bir şekilde felsefenin anavatanı olan hür düşünceden de giderek uzaklaşmıştır. Bununla otoriteye bağlılık artmış, ezberci ve tekrarcı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Üretim ve yorum yapma yerini tekrara ve itaate bırakmıştır.⁷²

Eğitim felsefesinin temelsizliği ve eksikliği ile ilgili şu eleştiri de yapılmaktadır:

*“Eğitimin felsefî bağlamında, Türkiye’de eğitimin aşırı merkezîyetçi ve bürokratist bir yönetim anlayışına sahip olmasıdır. Aşırı merkezîyetçi yönetim anlayışı büyük ölçüde yenilikleri takip edememekte ve siyasî otoritenin kontrolünden de çıkamamaktadır.”*⁷³

Eğitim ve eğitim felsefesi ile ilgili süreçlerdeki temel problem gelecek düşüncesi üzerinedir. Bunu kurgularken nasıl bir gelecek yaratılacağı fikri insan yetiştirmenin kritik yanıdır. Bu açıdan Türkiye’de Cumhuriyet öncesi ve sonrasında batılılaşma etkisi insan yetiştirmede, geleceği şekillendirmede doku uyumunun yakalanamamış olmasıdır.

1.3.4. Program Geliştirme

Program geliştirme eğitim felsefesine bağlı olarak eğitimin “ne öğretileceği” boyutundaki sürece karşılık gelir. Program geliştirme, eğitimin program çerçevesinde içerik, hedef, ölçme değerlendirme ve öğrenme-öğretme durumları arasındaki ilişkinin

---

⁷⁰ Daşdelen, a.g.m. s.41.

⁷¹ Daşdelen. a.g.m. s.41.

⁷² Daşdelen. a.g.m. s.41.

⁷³ Mustafa Günüz, Türk Eğitim Sistemi Felsefesizliği Felsefe Edinmiştir, Tohum Dergisi, [http://www.tohumdergisi.com/wp-content/uploads/2017/01/icmansetegitim222-768x311.jpg,\(03.04.2019\)](http://www.tohumdergisi.com/wp-content/uploads/2017/01/icmansetegitim222-768x311.jpg,(03.04.2019))

bütünü olarak tanımlanabilir.⁷⁴ Ayrıca program geliştirme şu şekilde izah edilir: *“Toplumdaki gelişmelere paralel olarak programların genel ve özel amaçları, ders konuları, öğretim yöntemleri ve değerlendirme yolları vb. bakımından araştırma yoluyla düzeltilmesi, yenileştirilmesi ve önerilen değişikliklerin denendikten sonra genelleştirilmesi işidir.”*⁷⁵

Türkiye’de program geliştirme çalışmalarının öncülerinden biri olan Fatma Varış program geliştirmeyi, *“gerek okul içinde gerek okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin uygun yöntem ve tekniklerle geliştirilmesine yönelik koordine çalışmaların tümüdür.”*⁷⁶ olarak tanımlamaktadır. Özcan Demirel ise, program geliştirmeyi, *“eğitim programlarının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür.”*⁷⁷ şeklinde ifade etmiştir. Sedat Yüksel’e göre program geliştirme *“dış unsurların otoriter etkisi olmadan, ulusal ve bölgesel düzeyde belirlenen esaslar doğrultusunda, okulda uygulanan eğitim programlarının geliştirilmesine yönelik olarak eğitim programlarının planlanması, hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi”*⁷⁸ olarak tanımlanmaktadır.

Eğitimde program geliştirme süreci, bir programın tasarlanması, geliştirilmesi, denenmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve düzeltilmesini içerir. Okullarda uygulanan programların etkililiğini ve başarısını belirlemede program değerlendirme çalışmaları önemli yer tutar.⁷⁹

Program geliştirmeyeyle eğitimin içerik kısmı belirlenir. Bu içeriğe bağlı olarak neyin, nasıl öğretileceği belirlenir. Burada yapılmak istenen eğitim ihtiyaçlarını, toplumun taleplerini karşılamaktır. Kısaca program geliştirme, mevcut ihtiyacı karşılamak, yeni ihtiyaçları ortaya çıkarmak, yürütülen uygulamaların eksik yanlarının veya yeni çözüm yollarının bulunması amaçlarıyla yürütülür.⁸⁰ Bu doğrultuda asıl amaç

⁷⁴ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981, s. 21.

⁷⁵ Çetin Semerci, “Program Geliştirme” Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni Öğretim Programlarına Farklı Bir Bakış”, *Cumhuriyet. Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2007 C. 31, S.2, ss.125-140.

⁷⁶ Çetin, a.g.m., s.126.

⁷⁷ Çetin, a.g.m., s.126.

⁷⁸ Sedat Yüksel, “Okula Dayalı Öğretim Programı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/108590> (Erişim Tarihi: 10.02.2018).

⁷⁹ Soner Mehmet Özdemir, “Eğitimde Program Değerlendirme ve Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Aralık 2009. C.6, S.2,ss.126-149 <http://efdergi.yyu.edu.tr>, s.127.

⁸⁰ Varış, a.g.e., s.21.

eğitimin verimliliğini arttırmaktır. Programların kalitesi ve niteliği için programların eksik yanları ve güçlü yanları sürekli irdelenmelidir. Bu şekilde eksik ve güçlü yanların yeniden belirlenmesi gelecekteki öğretim programlarının daha iyi olmasını sağlayacaktır.⁸¹ Program geliştirme ve değerlendirmenin amacı, eğitim öğretim faaliyeti için uygulanacak programın genel çerçevedeki amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmektir. Eğitim programının işlerliği, eksiklikleri, geliştirilmesi gereken yönleri, uygulanan programın etkililiği, okulların yükseköğretim ve iş dünyasındaki durumunu, programın maliyet boyutunu ve genel olarak eğitim sisteminin durumunu saptamaya yardımcı olur.⁸²

1.3.4.1. Program Geliştirmenin Temel Öğeleri

Eğitim sistemini etkileyen bir başka araç; neyin, nasıl öğretilceğini gösteren öğretim programıdır. Öğretim programı ile eğitim anlam kazanır. Öğretim programının içerisinde içerik, hedefler, ölçme değerlendirme, yöntem ve teknikler bulunur.

Eğitimin çerçevesi, eğitim programıdır. Çünkü öğretmenin ne öğreteceği, bireylere neyi nasıl aktaracağını belirler. Bu açıdan eğitim programlarının iyi planlanması gerekmektedir. Öncelikle program tasarlanır, tasarımın odak noktası programın temel öğelerinin boyutları ve birbiriyle olan ilişkileridir.⁸³ Öğretim programı süreçlerinde hedef içerik öğrenme yaşantıları, ölçme değerlendirme gibi boyutlar ele alınmaktadır. Program değerlendirilmesi ve tasarlanması yapılırken toplumun durumu, talepleri, ihtiyacı ve beklentileri ile programın tasarımı örtüşmelidir. Ayrıca toplumun sahip olduğu birikim kültürel miras, felsefi yapı programın hedeflerinin belirlenmesinde etkili olmalıdır.⁸⁴

1.3.4.2. Öğretim Programı

Eğitim programı, eğitim alacak kişilerin ve eğitim öğretim sürecinin dizayn edilmesi olarak düşünülebilir. Eğitim-öğretimle ilgili tüm eylemler planlar, düşünceler, çalışmaların kapsamını öğretim programı oluştur. Öğretim programı planlı olarak öğretim süreçlerinin düzenlenmesini ve planlanan hedefleri bireylere kazandırmayı

⁸¹ Yavuz Erişen, *Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998, s. 3.

⁸² Özdemir, *a.g.m.*, s. 127.

⁸³ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem Yayınları, Ankara, 2007, s. 47.

⁸⁴ Demirel, *a.g.e.*, s. 47.

amaçlar.⁸⁵ Felsefe öğretim programı, felsefenin kavram, problemleri ve disiplinleriyle ilişkili olmalıdır. Felsefe öğretim programı, düşünme ve akıl yürütme süreçlerinin kullanımını, bilgi ve kavramları kullanabilmeyi, yeniden üretmeyi, sorgulama ve eleştirel tutum kazanma gibi süreçleri gerçekleştirmek amacı taşımaktadır.⁸⁶

Öğretim programları ülkemizde şu şeklide planlanır: Öğretim programlarının planlanmasında kaynak, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Talim Terbiye Kuruludur. Bu kurulda çeşitli komisyonlar oluşturulur. Bu komisyonların amacı öğretmenlerin kullanacağı eğitim programlarını oluşturmak ve geliştirmektir. Bu program geliştirme komisyonunda ölçme değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı, konu alanı uzmanı, alan öğretmeni, rehber öğretmen ve gerektiğinde eğitim felsefesi konu alanından uzmanlaşmış bir kişi görev alır.⁸⁷ Program geliştirme komisyonu belli bir süre çalışma yapar ve ortaya, uygulanacak öğretim programı çıkar. Bu program tüm ülkede uygulanmak için gönderilir. Öğretmenler ise gönderilen bu programa göre ünitelendirilmiş yıllık planı okul açılmadan önce hazırlar. Eğitim öğretim yılı boyunca bu programı uygular.

1.3.4.3. Felsefe Öğretim Programları

Eski adı ile müfredat güncel kullanımıyla öğretim programlarının felsefe alanıyla ilgisi Osmanlı Devletiyle başlamıştır. Felsefeye, Cumhuriyetle birlikte eğitim sisteminin şekillenmesinde daha etkin bir rol verilmiştir. Tezin bu bölümünde felsefe derslerinin 1924, 1938, 1950/1957, 1976, 1985, 1993, 2009 yılı programları açıklanacaktır.

1924 felsefe müfredatı yeni kurulan Cumhuriyetin ilk felsefe programıdır. 1924-1925 eğitim-öğretim yılındaki inkılapların bir yansımasıdır. Sistemli olmaktan uzak hazırlanmış bir programdır. Milliyetçilik, bireyleşme, modernliğin aktarılması amaçlanmaktadır.⁸⁸

1938 felsefe dersi programı ulus devlet olma idealinin yanında pozitivist çizgide, pragmatizmin hâkim olduğu bir programdır. 1938 programıyla felsefe dersi

⁸⁵ Seher Ulutaş, Mehtap Erman, “Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze, Türkiye Uygulanmış olan İlkokul, Ortaokul, İlköğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme”, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme Değerlendirme Dergisi*, S. 2, 2011, s. 148.

⁸⁶ MEB. “2018 Felsefe Dersi Öğretim Programı”, Ankara, 2017, s.18.

⁸⁷ Sedat Yüksel, “M.E.B. Program Geliştirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2000, S. 24, s. 584.

⁸⁸ Betül Çotuksöken, *Özne Söylem*, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2002, s. 232.

bilimselliği rehber edinmiş yurttaşlar yetiştirmek amaç edinilmiştir.⁸⁹ 1938 felsefe programında felsefe dersi, felsefe grubu olarak düşünülmüş ve Mantık, Metafizik, Psikoloji (Ruhîyyat), Estetik ve Sosyoloji (İctimaiyyat) gibi dersler olarak okutulmuştur.⁹⁰ Bu programla birlikte felsefe dersleri, isim değişikliğine gidilerek Felsefe ve İctimaiyat adını almıştır. Bu programda edebiyat bölümlerinde 7 saat, fen bölümlerinde 3 saat olarak Mantık ve Sosyoloji dersi birleştirilmiş olarak verilmiştir.⁹¹ 1957 programı ise önceki programla hemen hemen aynı içeriğe sahip olmakla birlikte öğrencilere milliyetçiliği aşılama üzerine tasarlanmıştır. Mantık ve Sosyoloji ayrı ders programları olarak düşünülmüştür.⁹² Ders saatleri olarak lise 2. sınıflarda fen ve edebiyat şubelerinde 2 saat Psikoloji, lise 3. sınıfta fen şubesinde Mantık 1 saat, Sosyoloji 2 saat olarak okutulmuştur. Edebiyat şubelerinde ise ikişer saat olarak Felsefe, Sosyoloji ve Mantık dersleri okutulmuştur.⁹³

1976 felsefe öğretim programı diğer programlardan farklı olarak Sistematik Felsefe'den, Felsefe Tarihi'ne geçiş programıdır. Bu program dünya yurttaşı olma fikri ve milli kültüre uygun olarak yetişmiş Türklük ideali üzerine kurulmuştur.⁹⁴

1985 felsefe öğretim programında 1976 programında olduğu gibi dünya yurttaşı olma fikri devam etmiş, evrensel uygarlığa giden yolda Türk-İslam düşüncesinin önemi vurgulanmıştır.⁹⁵ Bu yönüyle program bilimsel, metodolojik ve felsefi görüşleri ortaya koyarak kendi tarihiyle barışık aynı zamanda bilimsel, akılcı bir bakış açısı kazanmaya başlamıştır.⁹⁶ Bu program önceki programlardan farklı olarak bilim ve felsefenin Osmanlı ve Türk toplumlarındaki yerini anlatan bir anlayışla sunulmuştur.⁹⁷

1993 felsefe dersi öğretim programıyla felsefenin, felsefe tarihi yoluyla öğretiminden vazgeçilmiş ve ünitelere ayrılmış, sadeleştirilmiş bir öğretim programı düşünülmüştür. Bu programın genel amaçlar kısmında yer alan açıklamalarda dört başlık altında bu programın çerçevesi anlatılmaktadır. Bu programla öğrencilerin bilgi, bilim, din, sanat, estetik ve varlık gibi konulara hâkim olması amaçlanmıştır. Bu programda çeşitli tanımlamalar ve çıkarsamalarla insani kültürel zenginlikleri

---

⁸⁹ Kızıltan, *a.g.t.*, s. 1.

⁹⁰ Çiftçi- Ovacık, *a.g.m.*, s. 332.

⁹¹ Ulutaş- Erman, *a.g.m.*, s. 141.

⁹² Ulutaş- Erman, *a.g.m.*, s. 141.

⁹³ Çiftçi- Ovacık, *a.g.m.*, s. 332.

⁹⁴ Kızıltan, *a.g.t.*, s. 1.

⁹⁵ Kızıltan, *a.g.t.*, s. 1.

⁹⁶ Kızıltan, *a.g.t.*, s. 2.

⁹⁷ Demircioğlu, *a.g.m.*, s. 271.

tanınmasına yardımcı olmak ve felsefenin yeri ve önemi yanında felsefenin din, kültür, sanat gibi etkinliklerle ayrılan ve benzeşen yönlerini aktarmak amaçlanmıştır. Milli egemenlik ve laiklik kavramlarının Atatürk'ün görüşleri çerçevesinde açıklamak, Farabî (ö. 950) ve Gazali (ö. 1111)'den bahsederken Türk-İslam kültüründen doğan felsefesini evrensel felsefeyi nasıl aktardığını anlatmaktır.⁹⁸ Bu programda felsefe tarihi ile ilgili konular içeriğe serpiştirilmiş, programın içerikleri ve alt başlıkları ayrıntılı verilmiştir. Üniteler için uygun amaçlar, genel amaçlar yerine ünite içerisinde olarak verilmiştir. Ayrıca öğrenme-öğretme yönünden programın içerik yönünden yeniliği siyaset felsefesi konularını içeriyor olmasıdır. Bu program, içerik açısından da diğer programlardan farklıdır. Programda her ünitenin nerede, ne zaman, ne yapılacağı ayrıntılı olarak belirtilmektedir. Yöntem ve teknik olarak, tartışma, sunum, sözlü anlatım ve örneklendirme gibi konulardan bahsedilmiştir.⁹⁹

2009 felsefe öğretim programı ise 1992'den farklı olarak felsefî yaklaşıma göre hareket edilmiştir. Yapılandırmacılığın hakim olduğu yaklaşıma göre eğitim, *öğrenen* merkezli olarak planlanmıştır. Programın amaçları ise, kazanım şeklinde düzenlenerek bir önceki programa göre daha sade bir şekilde yer almıştır. Programın felsefe anlayışı; öğrencilere felsefî düşüncenin özelliklerini kavratmak, bu düşüncüyü dinamik bir yapı gösteren millî kültürle iç içe bir şekilde yaşama uygulamaktır.¹⁰⁰ Bu programda derslerin işleniş sırası hususunda değişikliğe gidilmiştir. Felsefeye Giriş, Felsefeye Tanışma'ya dönüşmüş, Bilim Felsefesi, Din Felsefesinden sonraya alınmıştır.¹⁰¹

2009 programının vizyonu şu şekilde açıklanmaktadır:

*“Atatürk İlke ve İnkılâplarını özümsemiş, kendini, evreni ve ötesini anlamaya çalışan, değişime ve gelişime açık, kendisi ve toplumuyla barışık, felsefenin problem alanlarını bilerek, felsefeyi bir sorgulama aracı olarak yaşam becerisine dönüştürebilen, felsefî tutum geliştirebilmiş bireyler yetiştirmektedir.”*¹⁰²

2009 programında ayrıca öğretmenden beklenen roller kısmı öğretmenlerin ders içerisinde neler yapacakları konusunda rehberlik etmektedir. Öğretmenden felsefe

⁹⁸ MEB 1992 Ortaöğretim Kurumları Felsefe Dersi Programı, Ankara, 1992, s. 16.

⁹⁹ Demircioğlu, *a.g.m.*, s. 272.

¹⁰⁰ Kızıltan, *a.g.t.*, s. 1.

¹⁰¹ Demircioğlu, *a.g.m.* s. 271.

¹⁰² TTKB, 2009, s. 4.

bilincinin oluşturmaları ve öğrencilerde felsefî tutum geliştirmeleri istenmektedir.¹⁰³ Bu programda ölçme-değerlendirme aracı ve yöntemlerine, yazılı ve sözlü sınav yanında tartışma, tutum, sunum, deney, sergi, proje, gözlem, görüşme, öz değerlendirme gibi tekniklerin faydası olacağı belirtilmiştir.¹⁰⁴

---

¹⁰³ 2009 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 6.

¹⁰⁴ 2009 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 8.

İKİNCİ BÖLÜM

2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMI

Çalışmanın bu bölümünde 2018 felsefe öğretim programı incelenecektir. Programın neden değiştiği, programa nelerin etki ettiği, programdaki dikkat edilecek hususlar ve kazanımlar incelenecek ve önceki öğretim programlarıyla farklılıkları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. 2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ OLUŞUMU

2.1.1. 2018 Felsefe Öğretim Programı Hazırlanma Süreci

Felsefe Öğretim Programı 19 Ocak 2018 tarih ve 27 sayılı kararla kabul edildi. 2018 öğretim programının hazırlanma sürecinden önce ülkenin genel eğitim durumu hakkında bilgi verilecektir. Ülkenin eğitimdeki genel durumuna bakacak olursak eğitim karnemiz pek de iç açıcı gözükmemektedir. Milyonlarca öğrenci okul sistemi içerisinde yer almaktadır. Okulların mali ve fiziki şartları düzeltilmiş, iyileştirilmiş olsa da eğitimin niteliksel, çağın gerektirdiği eğitim seviyesi yakalanamamış durumdadır. Ayrıca Liselere giriş ve üniversite yerleştirme sınavları sürekli değiştiği için velilerin, öğrencilerin, öğretmenlerin gelecek kaygısı yaşamaktadır. Eğitim sistemi, sistemsellikten ve devamlılıktan uzak, verimsiz yapıdadır. Özellikle son on yılda artan öğretmene şiddet konusu, öğretmenin itibarsızlaşmasına neden olan çalışmalar, eğitimcilerin motivasyonunu düşürmüştür. Başkan Recep Tayyip Erdoğan, “*Türkiye’de her alanda çok büyük reformlara imza attık. İki alanda arzu ettiğimiz gelişmeyi sağlayamadık. Bunlar eğitim ve öğretimdir. Kültürdür, dedi.*”¹⁰⁵ Bu durum bizzat cumhurbaşkanının sözleriyle, eğitimle ilgili mevcut sıkıntı ifade edilmiş olmaktadır.

Yukarıda açıklanan sebep ve gelişen süreçten sonra özellikle öğretim programlarını değiştirmeye yönelik bir kanaatin, beklentinin oluştuğunu söyleyebiliriz.

Daha önceki yıllarda geliştirilen öğretim programları, pilot bölgelerde bir süre uygulanır ve sonuçları tartışılıp gerekli tedbirler alınırdı. Fakat 2017 Şubat’ta başlayan yeni öğretim programları pilot çalışması yapılmadan yaklaşık 16 aylık bir sürede

¹⁰⁵ “Erdoğan’dan itiraf: Eğitimde başarısız olduk. Üniversite giriş sınavı değişiyor” <https://www.birhaberoku.com/erdogan-dan-itaraf-egitimde-basarisiz-olduk-universite-giris-sinavi-degisiyor-20147.html> (4.11.2018).

hazırlandı. Bu açıdan uygulamanın önceki uygulamalardan farklı yapıldığı dikkat çekmektedir.

Öğretim programları bu süreçte kamuoyunu uzun süre meşgul etmiş ve üzerine tartışılmıştır. Taslak müfredatlar Mayıs ayında kurul başkanlığı tarafından onaylanmış ve 18 Temmuz 2017 tarihinde programlar hazırlanmış bir şekilde kamuoyuna sunulmuştur.¹⁰⁶

MEB'in eleştiriye açtığı "Program Taslağı"na ilişkin eleştiriler şöyledir:

Prof. Dr. Dilek Gözütok'a göre programla ilgili eksiklikler bilimsel araştırmalarla açıklanmamıştır. Dünya ve ülke beklentileri, teknolojinin ve çağın gerektiği öğrenme alanına uygun ihtiyaç yeterince belirlenmemiş, PISA, TIMMS gibi uluslararası sınavlarda yaş grubunda ölçülen yeterlikler ölçüt olarak alınmamış ve programlar pilot bölgelerde denenmeden uygulanmaya başlanmıştır.¹⁰⁷

Prof. Dr. Fatma Mızıkacı'ya göre, öğretim programı ülkenin eğitim felsefesi, sosyolojisi ve tarihi incelenmeden, temelsiz olarak hazırlanmıştır. Öğretim programlarının amacı öğrencilerin dünyayı anlamasına, anlamlandırmasına yardımcı olmayı sağlamak olmalıdır fakat yeni program böyle bir işlevden uzaktır. Taslak öğretim programı için görüşlerin alınma süreci kısa tutulmuştur. Yapılan uygulamayla asıl sorgulanması gereken şeyin göz ardı edildiği, programların dayandığı meşruluğun sorulmadığı belirtilmektedir. Programa gelen görüş ve önerilerin, neye göre ve nasıl çıkarıldığı, bununla ilgili hangi değerlerin gözetildiği belli değildir.¹⁰⁸

Kamuoyunun tartışması için taslağı sunulan müfredatlardan birisi de felsefe müfredatıdır. MEB, felsefe taslak müfredatlar hakkındaki görüş ve önerileri aldıktan sonra bazı düzeltmelerde bulunmuştur. Düzeltmesi önerilen bazı hususlar düzeltilmemiştir. Örneğin taslak müfredatlarda objektif felsefe tarihine yönelik eleştirileri düzelttiği, yeni eklemeler yapıldığı, fakat felsefe tarihinin ayrımının felsefe geleneği ile uyumlu olmadığı eleştirisini düzeltilmemiştir. Felsefe değerleri ile genel değerlerin birbiriyle uyumunun olamayacağı gibi eleştiriye dikkate almamıştır.

¹⁰⁶ TTKB, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf, ss.5-6 (21.08.2018), ss.5-6.

¹⁰⁷ Dilek Gözütok, Öğretim Programı Taslağına Eleştiriler: Müfredata Altı İtiraz, <https://www.birgun.net/haber-detay/ogretim-programi-taslagina-elestiriler-mufredata-alti-itaraz-146879.html> (10.20.2019)

¹⁰⁸ Fatma Mızıkacı, "Askıya Çıkarılan Taslak Programlar ve Düşündürdükleri", *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, Ankara, 2017, s. 6.

Betül Çotuksöken'e göre taslak programda eleştirilen, içindekiler kısmı, ders kitabı forma sayıları ve kitap boyutu yeni programa eklenmiştir. Programda felsefe tarihinin alışılmış, felsefe geleneğindeki dönemler yerine, felsefe geleneğindeki aksine yüzyıl olarak ayrılması felsefe tarihi ile örtüşmemektedir. XVIII. yy'da Aydınlanma'ya vurgu yapılmaması ve Aydınlanma düşüncesine yer verilmemesi bir eksikliktir. Ona göre programın olumlu yönü ise, gerek 10'uncu gerekse de 11'inci sınıfta Türkiye'nin, Türkçe'nin felsefi söyleme olan katkılarının yer almasıdır. Buna göre yetkin bir felsefe öğretmenin eşliğinde ana çizgileri belirtilen bu programla oldukça verimli felsefe dersleri yapılabilir.¹⁰⁹

Eğitim-Sen'in müfredat raporunda felsefe öğretim programı için şu eleştiriler bulunmaktadır:

“Felsefe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen yeterlilik ve beceriler arasında bile “bilişim teknolojilerini kullanma” sayılmaktadır. Bu durum yeterince düşünülmeden programın hazırlandığını göstermektedir. MEB'in belirlediği temel ilkeler ve amaçlar arasındaki sorgulama, eleştirme, çoğulculuk felsefe dersinde önerilen nitelikler ve kazanımlarda yeterince karşılanmamaktadır. Programdaki içerik, kapsam ve kazanımlar dersin genel amaç ve ilkeleriyle örtüşmemekte; sorgulama, yaratıcılık gibi kavramlara Felsefe Tarihi üzerinden ulaşılması güç gözükmektedir. Kazanımlar Felsefe dersi değil de daha çok Felsefe Tarihi dersinin konularından oluşmuş bulunuyor ki felsefi bakış kazandırma açısından etkili bir yaklaşım oluşturamamıştır. Lise düzeyindeki öğrenci grubuna kavranması ve işlenmesi güç bir ders kuru bir felsefe tarihi bilgisiyile vermeye girişmek Felsefenin amacına olduğu gibi pedagojik olarak da öğrencinin zihinsel donanımına aykırıdır. Bilişsel gelişim açısından doğru olan; bilgi vermek değil, sorular yoluyla felsefi sorun bilincini uyandırmaktır. Felsefenin ne olduğunu temel felsefi sorunlar üzerinde cevapların neler olduğunu bilmeyen bir lise öğrencisine çağlara göre felsefi düşünüş kavratılamaz. Mevcut taslaktaki kazanımlar felsefi problem üzerine (bilgi, etik, estetik vb.) çağın sorunlarına ve günlük yaşama uyarlanması ve diğer derslerinin bağının kurulması da güç gözükmektedir.”¹¹⁰

¹⁰⁹ Gülseven Özkan, Esra Ülkar, “Müfredattaki son yenilikleri uzmanlar yorumladı: Düzeltmeler gerekliydi ancak yeterli değil”, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/duzeltmeler-gerekliydi-ancak-yeterli-degil-40720324> (10.02.2019)

¹¹⁰ Eğitim-Sen, Eğitim Müfredatları Değişikliği ve Taslak Öğretim Programları Raporu, Ankara, 2017, [http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/02/M%C3%BCfredat-Raporu.pdf\(10.02.218\)](http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/02/M%C3%BCfredat-Raporu.pdf(10.02.218)), s. 54-55.

Prof. Dr. Adnan Gümüş felsefe öğretim programının birçok karışıklığı barındırdığını belirtmektedir. Örneğin taslak programlarda 11. Sınıf felsefe ünitelerinin felsefe eğitimine uygun olarak İlk Çağ Felsefesi, Orta Çağ Felsefesi, Rönesans ve XVII. yy. Felsefesi, XVIII. yy. Aydınlanma Felsefesi ve Çağdaş Felsefe şeklinde düşünülürken programı hazırlayan komisyondan habersiz bir gecede yüzyıllara ayrılarak resmi sitede ilan edildi. Ayrıca o, değerlerin tüm öğretim programlarında zorunlu tutulmasını eleştirmektedir. MEB'e göre değerlerin, okul aracılığıyla aktarılmasının amaçlanarak eğitimde itaatin ve gruba bağlılığın telkin edilmesinin gerekliliği belirtilmektedir. Tüm bunlara ilave olarak Gümüş, felsefe grubu derslerinin seçmeli olarak okutulmasını eleştirerek eskisi gibi Sosyoloji, Mantık, Psikoloji derslerinin zorunlu olarak okutulması gerektiğini belirtmektedir.¹¹¹

Yıllardır iki ders saati olan felsefe dersi son müfredat değişikliği ile dört saate çıkmıştır. Sadece 11. sınıflarda olan Sistematik Felsefe şeklinde anlatılan felsefe dersi, 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren 10. sınıflarda Sistematik Felsefe ve 11. sınıflarda Felsefe Tarihi şeklinde okutulacaktır. Bu süreçle şekillenen 2018 felsefe öğretim programı çerçevesinde incelenecek temel problem; felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin tespitidir.

Öte yandan felsefe öğretimi, ülkemizde gereken önemin verilmediği ve ihmal edildiği bir alandır. Gelişmiş ülkelerin genelinde felsefe eğitimi ve öğretimi, eğitimin her seviyesinde öğrencilerin ilgi ve beklentilerine göre küçük yaşlarda verilmektedir. Bu sayede üst düzey düşünme becerilerinin arttığını söyleyebiliriz.¹¹² 21. yüzyılda insan eğitimi ve öğretimi önceki dönemlere göre tamamen değişmiştir. Günümüzde girişimci, esnek düşünebilen, yaratıcı buluş ve icatlar yapabilen, günün şartları gereği değerlendirilebilen ve yeniden üretebilen insan profiline ihtiyaç vardır. Bu açıdan eğitiminde bu tipte insan profiline uygun olması veya planlanması gerekmektedir.¹¹³ Özellikle modern dönemde sözel geleneğin yerini görselliğin almış olması yüzünden

---

¹¹¹ Adnan Gümüş, "Felsefe ders programı: Adını İnkâr ve Anmadan Öğretme Yöntemi" Evrensel Gazetesi <https://www.evrensel.net/yazi/82718/felsefe-ders-programi-adini-inkar-ve-anmadan-ogretme-yontemi>, (25.10.2018).

¹¹³ Yılmaz vd, *a.g.m.*, s. 200.

imgelerin büyüünde kalan gençlere, görsel düşünmeyle birlikte yaratıcı ve eleştirel düşünme biçimlerinin öğretilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.¹¹⁴

Değişen bir dünya içerisinde yaşıyoruz ve sadece teknolojik araçlar, aygıtlar değil, insan ilişkileri, temel bilgi ve becerileri de değişmektedir. Günümüzde niteliksel, yaratıcı, özgür düşünen, bilişsel yetenekleri gelişmiş ve aynı zamanda öğrenilen bilgileri yeni durumlara uyarlayabilen bir insan profiline ihtiyaç vardır. Bu durum ülkemizin eğitiminin yeniden şekillenmesi için gerekli olan çalışmaları zorunlu kılmıştır.¹¹⁵ Müfredat programlarının yenilenmesine hükümetin 64. ve 65. eylem planına, uluslararası ölçekteki PISA sınavlarının sonuçlarına, farklı kurum ve kuruluşların hazırladığı raporlar doğrultusunda karar verilmiş ve bu çalışmalara göre şekillendiği ifade edilmektedir.¹¹⁶ MEB öğretim programlarının hazırlanması sürecine katkıda bulunmak amacıyla TTKB sitesinden taslak programları yayınladı ve kamuoyunun görüşlerini ifade etmesi için 27 günlük süre verdi. Bu süre zarfında kamuoyu programları tartışmış, çeşitli sivil toplum örgütleri, kurum ve kuruluşlar, üniversiteler bu konuda görüşlerini açıklamışlardır.

2.1.2. Öğretim Programlarında Temel Konular

Talim Terbiye Kurulu öğretim programlarının temel konularını; Atatürkçülük, Değerler ve Yeterlilik ve Beceri olarak belirlemiştir.

Talim Terbiye Kurulu Atatürkçülüğü, Atatürk'ün Türk gençliği ile olan bağı kavramış, emanet edilen ülkeyi sahip çıkma bilincinde olan bireyler olarak yetiştirmeyi, yapılan çalışmalar sonucunda oluşan değerleri adalet, dostluk, özdenetim, dürüstlük, sabır, saygı ve sevgi olarak belirtmektedir.¹¹⁷ Programlarda 9 yeterlilik ve becerisi; anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematik yeterliği, bilim ve teknoloji yeterliği, dijital yeterlik, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, sosyal ve kamusal yeterlikler, kültürel farkındalık ve ifade belirlenmiştir. Bu değerler ile yeterlilik ve beceriler üzerine oturan, bunları kapsayan ilköğretim ve ortaokul düzeyinde

¹¹⁴ Hülya Altunya, *Klasik Mantık Açısından Hakikat ve Şiir*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2014, s. 186-187.

¹¹⁵ T.T.K.B. (18 Temmuz 2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine, Ankara. (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf) (Erişim Tarihi: 11.09.2017) s. 4.

¹¹⁶ T.T.K.B. s.4.

¹¹⁷ 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 3.

17, lise düzeyinde 24, İmam Hatip Ortaokulu ve İmam Hatip Lisesi düzeyinde 10 olmak üzere Toplam 51 ayrı müfredatı yenilemiştir.¹¹⁸

2.1.3. Öğretim Programları Hazırlanırken Kullanılan Üst Politika Metinleri

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.¹¹⁹

2.2. YENİ FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMI

Felsefe eğitimi özellikleri nasıl olması gerektiği üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Düşünebilen, tartışabilen, üretebilen, araştırabilen bir nesil için nitelikli bir felsefe eğitime ihtiyaç vardır.¹²⁰ Nitelikli bir felsefe eğitimi için izlenen metotlar, öğrencilerin felsefe dersine yaklaşımları, verilen eğitimin kalitesiyle doğrudan irtibatlıdır.¹²¹ Bu düşünce doğrultusunda ideal bir felsefe öğretimi konusunda gerekli araştırmaların daha çok yapılması ve felsefe eğitimi ile ilgili görüşlerin daha fazla alınması gerekmektedir. Değişen müfredatla öğrencilere hangi amaçların kazandırılmaya çalışıldığına bakılmalıdır.

2.2.1. Yeni Felsefe Öğretim Programı Genel Amaçları

Felsefe öğretim programının kaynaklarından birisi Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. Bu kanuna dayanarak felsefe öğretiminde öğrencilerin; felsefe sorularına karşı farkındalık üretmelerini, felsefî tartışma ve sorularla ilgili olmalarını, felsefi problemleri ve ana fikirlerini kavramalarını, felsefî sorular filozofların verdikleri yanıtları analiz edebilmelerini, felsefenin diğer alanlarla ilişkisini anlayabilmeyi, güncel durumlarla bağ kurabilmesini, bireysel ve toplumsal konularda felsefenin rolünü anlama

---

¹¹⁸ T.T.K.B, s.13.

¹¹⁹ 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 4.

¹²⁰ Ustaoglu, *a.g.m.*, s. 233.

¹²¹ Feyza Ceyhan Coştu, “Çorum’da Liselerde Felsefe Öğretiminin Felsefe Öğretmenleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Salmat Basım Yayınları, Ankara, C.1 s.163.

düşüncelerini ifade ederken felsefi kavramları düzgün ve yerinde kullanabilmeyi ve düşündüğü konuları tutarlı ve doğru olarak ifade edebilmeyi amaçlamaktadır.¹²²

2.2.2. Alana Özgü Beceriler

Felsefe alanının kendine has becerileri kavram ve bilgileri edinme, akıl yürütme ve argümantasyon, analitik, eleştirel düşünme ve ifade etme becerisi, okuryazarlık, yazma becerisi, orijinal fikirler üretmedir.¹²³

2.2.3. Öğretim Programlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Dikkat edilecek hususlar başlığı sadece felsefe dersine yönelik hazırlanmış bir bölüm olmaktan ziyade tüm programlar için hazırlanmış ortak bir bölümdür. Bu bölümde öğretmene rol olarak rehberlik görevi yüklenmiştir. Bu role ek olarak ders başlangıcında öğrenciye problemi aktarmak yerine problemin hissettirilmesi, öğrencilerin tartıştırılması istenmektedir. Sonraki hafta problem ve tartışmalara yönelik sorular geliştirmeleri, çözüme yönelik fikirler üretmeleri sağlanmalıdır.

Böylece felsefi problemlere karşı duyarlılık geliştirmeleri sağlanmalıdır. Problemlere ve sorunlara karşı kendi çaba ve çözümlerini denemeli, olası çözüm yolları üzerine bilgi Toplamalı, analiz yapmalı ve bu süreçte sorgulamalar sonucunda farklı fikir üretmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca öğretmene verilen önemli bir başka rol de öğrenci ülke vatandaşı olduğu gerçeğinden hareketle temel hak ve özgürlüklerini kavramalı, ülkesine karşı vatandaşlık görev ve yükümlülüğünü yerine getirme bilinci sağlanmalıdır.¹²⁴

---

¹²² 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 12.

¹²³ 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 13.

¹²⁴ 2017 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 13.

2.2.4. 2018 Felsefe Öğretim Programının Kazanımlarının İncelenmesi

Tablo 2. 10. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu

ÜNİTE	KAZANIM SAYISI	SÜRE/DERS SAATİ	ORAN %
Felsefeyi tanıma	3	11	15
Felsefeyle Düşünme	4	13	18
Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri	7	36	50
Felsefe Okuma ve Yazma	4	12	17
Toplam	18	72	100

2018 Felsefe öğretim programının 10. Sınıf Sistematik felsefe konu kazanım süre tablosunda kazanım sayısının önceki programlara göre azaltıldığı, Toplamda 18 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Felsefenin temel konuları ve problemleri ile ilgili 7 kazanıma ait 36 saat, felsefeyi tanıma alanına ait 7 kazanıma 24 saat, yeni bir yaklaşım olan felsefe okuma yazma konusunda 4 kazanıma 12 saat yer verilmiştir.

Tablo 3. 11. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu¹²⁵

ÜNİTE	KAZANIM SAYISI	SÜRE/DERS SAATİ	ORAN %
MÖ VI. yüzyıl-MS II. yüzyıl Felsefesi	4	12	17
MS II. yüzyıl-MS XV. yüzyıl Felsefesi	4	16	22
XV.yüzyıl-XVII. yüzyıl Felsefesi	4	14	19
XVIII.yüzyıl-XIX. yüzyıl Felsefesi	4	12	17
XX.yüzyıl Felsefesi	5	18	25
Toplam	21	72	100

10. sınıf felsefe programı Toplamda dört ünite kazanım, 11. sınıf felsefe programında 21 adet kazanım içermektedir. Kazanım sayısı geçmiş yıllardaki programlara göre azalmıştır. Diğer programlarda 11. sınıfta okutulan felsefe dersi kazanımlarına denk gelen 26.06.1992 tarih ve 101 sayılı kararla kabul edilen felsefe öğretim programında 8 ünite ve 22 amaç altında Toplamda 78 adet davranış kazandırılmaya çalışılmıştır. 235 sayılı 2009 öğretim programında ise 59 adet kazanım

¹²⁵ TTKB, s. 17.

bulunmaktadır. Bu amaçla değişen felsefe müfredatının kazanım boyutunda daha az kazanıma sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4. Felsefe öğretim programlarının kazanımlarının karşılaştırılması

11.SINIF ÜNİTE	1993 FELSEFE PROGRAMI			2009 FELSEFE PROGRAMI			2018FELSEFE PROGRAMI			
	N	%	SAAT	N	%	SAAT	10.sınıf ünite	N	SAAT	%
Felsefeye Giriş	9	15	8	9	15	8	Felsefeyi tanıma	3	11	15
							Felsefeyle Düşünme	4	13	18
Bilgi Felsefesi	9	15	12	9	15	12	Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri	7	36	50
Varlık Felsefesi	7	12	12	7	12	12				
Ahlak Felsefesi	7	12	12	10	17	12				
Sanat Felsefesi	7	9	8	7	12	8				
Din Felsefesi	5	10	6	5	9	6				
Siyaset Felsefesi	6	10	7	6	10	7				
Bilim Felsefesi	6	10	7	6	10	7	Felsefe Okuma ve Yazma	4	12	17
Toplam	56	100	72	59	100	72		18	72	100

2018 felsefe öğretim programında diğer öğretim programlarından farklı olarak felsefe okur yazarlığına yönelik kazanımın düşünüldüğü, öğrencilere 12 saatlik bir uygulama yapılması planlanmıştır.

Tablo 5. 10. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları

10. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları	
ÜNİTE 1: Felsefeyi Tanıma	10.1.1. Felsefenin anlamını açıklar. 10.1.2. Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar. 10.1.3. Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar.
ÜNİTE 2: Felsefe İle Düşünme	10.2.1. Düşünme ve akıl yürütmeye ilişkin kavramları açıklar. 10.2.2. Düşünme ve akıl yürütmede dili doğru kullanmanın önemini açıklar. 10.2.3. Bir konuyla ilgili felsefi sorular oluşturur. 10.2.4. Felsefi bir görüşü veya argümanı sorgular
ÜNİTE 3: Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri	10.3.1. Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 10.3.2. Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 10.3.3. Bilim felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 10.3.4. Ahlak felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 10.3.5. Din felsefesinin konusunu ve sorularını açıklar. 10.3.6. Siyaset felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 10.3.7. Sanat felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.
ÜNİTE 4: Felsefi Okuma ve Yazma	10.4.1. Felsefi bir metni analiz eder. 10.4.2. Verilen konu hakkında alternatif görüşler geliştirir. 10.4.3. Bir konu hakkında felsefi bir deneme yazar. 10.4.4. Felsefi akıl yürütme becerilerini diğer alanlarda kullanır.

Tablo 6. 11. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları

11. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları	
ÜNİTE 1: MÖ VI. yüzyıl-MS II. yüzyıl Felsefesi	11.1.2. MÖ 4. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
	11.1.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
	11.1.4. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.
ÜNİTE 2: MS II. Yüzyıl-MS15. Yüzyıl Felsefesi	11.2.1. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
	11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
	11.2.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
	11.2.4. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.
ÜNİTE3: XV. YÜZYIL-XVII. YÜZYIL FELSEFESİ	11.3.1. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
	11.3.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl-17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
	11.3.2. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
	11.3.4. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.
ÜNİTE 4: XVIII. Yüzyıl-XIX. Yüzyıl Felsefesi	11.4.1. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
	11.4.3. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl -19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.
	11.4.4. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.

11.sınıf Felsefe Tarihi ile ilgili konu dağılımlarında felsefe tarihi 4 üniteye ÜNİTE 1: MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl Felsefesi, MS 2. Yüzyıl-MS 15. Yüzyıl Felsefesi 15. Yüzyıl- 17. Yüzyıl Felsefesi, 18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesi şeklinde planlanmıştır.

2.2.5. 2018 Felsefe Dersi Öğretim Programının Dayandığı Felsefe Anlayışının İncelenmesi

Eğitim sisteminin başarısı ve yetiştirilecek bireylerin niteliğini belirleyen en önemli unsur eğitim felsefesidir. Nasıl bir insan yetiştirileceği sorusunun karşılığı olarak alacağımız yanıt, benimsenen eğitim felsefesi ile doğru orantılıdır. MEB, 2005 yılında uygulamaya koyduğu programların öğretim yaklaşımının “yapılandırmacılık” olduğunu belirtmişti.¹²⁶ Geliştirilen programların odağında yapılandırmacılık vardır. Programın hedef içerik, ölçme ve değerlendirmede bu yapılandırmacı yaklaşıma göre yeniden düzenlendiğini söyleyebiliriz.

2018 yılında güncellenen eğitim programlarında eğitim felsefesinden bahsedilmiş fakat açık olarak hangi yaklaşımdan yararlanıldığı açıklanmamıştır. Bunu programların açıklamalar ve dikkat edilecek hususlar bölümlerinde göremiyoruz. Bu programda merak, inovatif düşünme, sosyal ve düşünsel beceriler kullanılması 2009 yılındaki felsefe programıyla benzerlik taşımaktadır.¹²⁷ Ayrıca 2018 felsefe programının amacı bireyin kendi varlığı üzerinden dünya yurttaşlığına ulaşabilmesi, ülkesine ve toprağına ait olduğunun bilincinde olan bireyler yetiştirmektir. Bir başka amaç bilim ve teknolojiyi kullanarak teknik bilgi ve birikime sahip insan profili yetiştirmektir. Öğretim programında öğretmenin ve ders kitabının görevi olarak rehberlik düşüncesi öngörülmüştür. Bu amaç ve işlevler ışığında 2018 Felsefe Öğretim Programı’nın yapılandırmacılığı çağrıştırdığı düşünülmektedir.¹²⁸

2.2.6. 2018 Felsefe Öğretim Programında Ölçme Değerlendirme Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Bu programda felsefe dersinin ölçme değerlendirme anlayışı süreç odaklı olarak düşünülmüştür. Bu amaçla programda daha çok zihinsel süreçleri geliştiren etkinliklerin üzerine kuruludur. Ve bunları ölçecek, geliştirecek ölçme değerlendirme araçları planlanmıştır.¹²⁹ Felsefe dersinde zihinsel süreçlerin ölçülmesi, öğrencilerin felsefi

¹²⁶ MEB, 2005 Öğretim Programı, TTKB, s.10.

¹²⁷ Yelkin Diker Coşkun, Eğitim Reformu Girişimi, Öğretim Programları Arka Plan Raporu, Eğitim İzleme Raporu, Ankara 2017, s. 10.

¹²⁸ TTKB (2017), “Müfredatta yenileme ve değişiklik çabalarımız üzerine”, [https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf\(21.08.2018\)](https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf(21.08.2018)) s. 8.

¹²⁹ 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 15.

tutum ve düşünce geliştirmeleri amacıyla destekleyici çalışmalar yapılmalı ve ölçülmelidir. Öğrencileri araştırmaya, sürece katmaya, problemi hissettirmeye yönlendirilmeli ve problemler hakkında bir senteze, düşünceye ulaştırdıktan sonra öğrencinin çözümleme yapmasına olanak verilmelidir. Bu amaçla bu öğrenme ortamından sonra felsefe becerilerinin ölçülmesi ve değeriendirilmesinde, testlerden ziyade açık uçlu, kısa ve uzun cevaplı madde türleri kullanılmalıdır.¹³⁰ Ders sürecinde kitaptaki metinlerden hareketle alıntılar, anılar, gazete ve dergi haberleri, analogiler, bireysel veya toplu olarak analiz edilmelidir

---

¹³⁰ 2018 Felsefe Öğretim Programı, TTKB, s. 15.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ ve YORUMLANMASI

Bu bölümde araştırmayla ilgili hipotezler betimsel tarama yöntemiyle test edilerek çeşitli bulgular elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada verilerin analizi, SPSS 20 paket programıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır.

“Betimsel istatistik bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemler olarak tanımlanır. Betimsel istatistik bir grubun özelliklerini betimlemek amacıyla kullanılan frekans, yüzde, merkezi eğilim ölçüleri, değişkenlik ölçüleri ve korelasyon katsayıları gibi teknikleri içermektedir.”¹³¹

Önceki felsefe öğretim programlarının kazanım boyutlarını değerlendirmek, 2018 felsefe öğretim programı hakkında öğretmen görüşlerini almak, felsefe öğretmenlerinin sorunlarını, iyi bir öğretim program ve ders kitabı hakkında görüşlerini ve öğretmen alışkanlıklarını öğrenmek için veri Toplama aracı geliştirilmiştir. Veri Toplama aracı olarak anket hazırlanmıştır. Anket hazırlama sürecine 1 ölçme değerlendirme uzmanı, 2 alan öğretmeni ve bir eğitim uzmanı öğretim görevlisi katılmıştır. Felsefe öğretim programı ile ilgili anket soruları hazırlanırken güncellenen felsefe öğretim programının taslak metninden programın şekillendiği son haline kadar olan süreç takip edilmiştir. Bu süreçte medyadaki haber, görüş, öneri ve eleştiriler derlenmiştir. Kitap yazım komisyonundaki felsefe öğretmenleriyle ve programın şekillenmesine katkı sağlayan akademisyenlerle iletişime geçilmiş ve görüşlerinden yararlanılmıştır.

2018 felsefe öğretim programı ve 2009 felsefe öğretim programları kazanımlarının istatistiki sayıları hesaplanmış ve programların kazanım sayısı ile ünitelerdeki oranları incelenmiştir. Bu süreçte 2009 programına ait 59 kazanımdan 41'i, (1,43ortalama), 2018 programına ait 18 kazanımdan 10 kazanım (1,8 ortalama) sorulmuştur. 2018 felsefe öğretim programına yönelik kazanım boyutu için 13, İçerik boyutu için 15, Öğrenme Öğretme boyutu için 12, Ölçme Değerlendirme boyutu için 8, Öğretmen sorunları için 8, ideal bir program ve ders kitabı için 8, Öğretmen

---

¹³¹ Şener, a.g.e., s. 4.

alışkanlıkları için 8 soru sorulmasına karar verilmiştir. Bu aşamalardan sonra ankete son şekli verilmiştir. (Bkz. Ek.1)

Veriler elde edilirken Adana ili örneği başlığı altında sınırı belirlenmiştir. Adana ilinde Toplam 209 felsefe öğretmeninden 97'sine ulaşılmış ve birebir görüşme yapılarak anketi doldurmaları için süre tanınmıştır. Burada karşılaşılan güçlük felsefe öğretmenleri ile zaman ayarlama problemi olması (öğretmenin raporlu, izinli olması, vb.) ile verileri elde etme süreci mayıs ayından ekim ayına kadar sürmüştür. Veriler SPSS programı ışığında değerlendirilmiş ve bazı bulgular ele edilmiştir. Araştırmada verilerin analizi aşamasına geçmeden önce öğretmen anketleri 1'den 93'e kadar numaralandırılmıştır.

Eski programlara ait kazanımlar öğretmenler tarafından hangi felsefe programına ait olduğu bilinmeden karışık bir şekilde cevaplanması istenmiştir. Bu bölümde SPSS programına verileri yüklerken “Hiç uygun bulmadım” seçeneğine 1 puan, “Büyük ölçüde uygun bulmadım” seçeneğine 2 puan, “Yarı yarıya uygun buldum” seçeneğine 3 puan, “Büyük ölçüde uygun buldum” seçeneğine 4 puan, “Tamamıyla uygun buldum” seçeneğine 5 puan verilmiştir.

Kazanım, içerik, öğrenme-öğretme yaklaşımı, ölçme-değerlendirme, felsefe öğretmenlerinin ders içi ve ders dışı hangi güçlüklerle karşılaştıkları, öğretmen öğrenci ilişkisinde öğretmen alışkanlıkları, iyi bir ders kitabı ve ders öğretim programının niteliklerine ait bölümler değerlendirildiğinde ise “Tamamen Katılıyorum” seçeneğine 5 Puan, “Büyük ölçüde katılıyorum” seçeneğine 4 puan, ”Yarı yarıya Katılıyorum” seçeneğine 3 puan, “Büyük Ölçüde Katılmıyorum” seçeneğine 2 puan, “Hiç Katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri, frekans ve yüzde alma teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin kişisel bilgileri tablo halinde gösterilmiştir.

Felsefe öğretmenlerinin anketlere verdikleri cevaplar; kazanımlar, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme-değerlendirme faaliyeti beş ayrı boyutta incelenmiş ve tablolaştırılmıştır. Oluşturulan tablolar frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (S) alınarak yorumlanmıştır.

Tezde güvenilirliği ölçmek için Cronbach Alpha güvenilirlik testi kullanılmıştır. “Cronbach alfa katsayısı hemen hemen tüm ölçme araçlarının güvenilirliğini belirlemede

kullanılan bir katsayı olarak kabul edilmektedir.”¹³² 93 kişilik öğretmen yanıtları ile tüm sorular Cronbach testine tabi tutulmuş ve oranın 0,887 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Aşağıdaki tabloda programın öğelerinin katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 7. Cronbach Alpha testi sonuçları

Programın Öğeleri	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
KAZANIM	13	0,919
İÇERİK	15	0,938
ÖĞRENME ÖĞRETME DURUMU	12	0,910
ÖLÇME EĞERLENDİRME	8	0,829
ÖĞRETMEN SORUNLARI	8	0,797
İDEAL BİR PROGRAM ve DERS KİTABI	8	0,916
ÖĞRETMEN ALIŞKANLIKLARI	8	0,913

Tezin Sonuç bölümünde 2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanımları ve değişen felsefe programının, araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin mezuniyet, görev yeri değişkenlerine göre incelenmesine çalışılmıştır. Bu amaçla veriler SPSS’de normallik testine tabi tutulmuştur. Normallik dağılımına göre kullanılan testler değişmektedir. Test sonuçları normal dağılıyorsa parametrik, normal dağılmıyorsa parametrik olmayan testler kullanılmaktadır.¹³³ Çalışmada verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı konusunda uygulanan testler ise Shapiro-Wilks W Testi ve Kolmogorov-Smirnov Testidir. “Bu testlerde, puanların dağılımının normal dağılımdan manidar bir şekilde farklılık göstermediği şeklinde kurulan yokluk hipotezi test edilmektedir.”¹³⁴ Grup büyüklüğü 93 olduğu için Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Bu teste göre kurulan yokluk hipotezi puanların dağılımı normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermez şeklinde kurulduğu için hesaplanan p değerinin 0.5’den büyük çıkması ile bu anlamlılık düzeyinde puanların normal dağılımdan anlamlı

¹³² Kula Kartal, S. Mor Dirlik, “Geçerlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Güvenirlikte En Çok Tercih Edilen Yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı.”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001, S. 4, s. 1869.

¹³³ Büyüköztürk, a.g.e., s. 42.

¹³⁴ Demir, vd., a.g.m., s. 134.

(aşırı) sapma göstermediği, uygun olduğu şeklinde yorumlanır.¹³⁵ Veriler bu teste göre değerlendirildiğinde normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Buna göre non-parametrik testlerden Kruskal Wallis testine okul türü ve mezuniyet değişkeni için başvurulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN BETİMSSEL ANALİZ SONUÇLARI

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Cinsiyetine ilişkin Sonuçları

Cinsiyet	N	%
Kadın	52	48,6
Erkek	39	36,4
Toplam	93	100

Araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin cinsiyetine ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 52 (% 48,6'sı) kadın, 39 (% 36,4'ü) erkektir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Doğum Yılına İlişkin Sonuçları

Doğum Yılı	N	%
1950-1959	3	3,2
1960-1969	12	12,9
1970-1979	49	52,7
1980-1989	24	25,8
1990-2000	5	5,4
Toplam	93	100

Araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin doğum yılına ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 3'ü (% 3,2) 1950-1959 doğum yılı aralığında, 12'si (% 12,9) 1960-1969 doğum yılı aralığında, 49'u (% 52,7) 1970-1999 doğum yılı aralığında, 24'ü (% 25,8) 1980-1989 doğum yılı aralığında, 5'i (% 5,4) 1990-1999 doğum yılı aralığındadır.

¹³⁵ Büyüköztürk, *a.g.e.* s. 42.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Okul Türüne İlişkin Sonuçları

OKUL TÜRÜ	F	%
ANADOLU LİSESİ	57	61,3
İMAM HATİP LİSESİ	10	10,8
FEN VE SOSYAL BİLİMLER	8	8,6
MESLEK LİSESİ	18	19,4
TOPLAM	93	100

Araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin görev yaptığı okul türüne ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 57'si (% 61,3) Anadolu Lisesi, 10'u (% 10,8) İmam Hatip Lisesi, 8'i (% 8,6) Fen ve Sosyal Bilimler, 18'i (% 15,9) Meslek Lisesi okul türlerinde görev yapmaktadır.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Mezun Olduğu Bölüme İlişkin Sonuçları

Mezun olunan bölüm	F	%
SOSYOLOJİ	41	38,3
FELSEFE	37	34,6
FELSEFE GRUBU	15	14,0
Toplam	93	100

Araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin mezun olduğu bölüme ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 41'i (% 38,3) Sosyoloji, 37'si (% 34,6) Felsefe, 15'i (% 14) Felsefe Grubu bölümünden mezundur.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin Mezun Olduğu Fakülteye İlişkin Sonuçları

Mezun olunan fakülte	F	%
EĞİTİM FAKÜLTESİ	32	34,4
FEN EDEBİYAT	57	61,3
AÇIK ÖĞRETİM	4	4,3
Toplam	93	100

Araştırmaya katılan felsefe öğretmenlerinin mezun olduğu fakülte türüne ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 32'si (% 34,4) Eğitim Fakültesi, 57'si (% 61,3) Fen Edebiyat, 4'ü (% 4,3) Açık Öğretim Fakültesi mezunudur.

3.2. ARAŞTIRMAYA KATILAN FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN 2009 VE 2018 PROGRAMLARININ KAZANIMLARINA YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanım boyutunu öğretmenler tarafından nasıl değerlendirildiği öğrenmeye yönelik kazanımlar sorulmuştur.

3.2.1. Felsefeye Giriş Ünitesinin Kazanımlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırma katılımcılarına 7 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Felsefeye Giriş ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Felsefeye Giriş Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HIÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
Felsefenin ne demek olduğunu kavrar -2009	3	3,2	4	4,3	31	33,3	27	29	28	30,1	3,78	1,04
Hikmet kavramını fark eder Felsefe ve Hikmet arasında bağ kurar2009	3	3,2	15	16,1	34	36,6	31	33,3	10	10,8	3,32	0,98
Felsefenin anlamını açıklar 2018	6	6,5	6	6,5	26	28	33	35,5	22	23,7	3,63	1,11
Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar 2018	3	3,2	8	8,6	21	22,6	37	39,8	24	25,8	3,76	1,04
Felsefenin soruları, disiplinleri hakkında bilgi sahibi olur2009	3	3,2	3	3,2	27	29	39	41,9	21	22,6	3,77	0,95
Felsefi düşüncenin niteliklerini fark eder.2009	3	3,2	4	4,3	28	30,1	36	38,7	22	23,7	3,75	0,97
Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar.2018	4	4,3	11	11,8	32	34,4	23	24,7	23	24,7	3,54	1,12

Araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri yanıtlara göre kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,65$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. En fazla aritmetik ortalamaya sahip madde 2009 programının “Felsefenin ne demek olduğunu kavrar” kazanımı $\bar{X}=3,78$, en az aritmetik ortalamaya sahip madde ise yine 2009 programının “Hikmet kavramını fark eder, Felsefe ve Hikmet arasında bağ kurar” kazanımı $\bar{X}=3,32$ ’dir. 3 kazanımda “yarı yarıya uygun buldum”, 4 madde de ise “Büyük ölçüde uygun buldum ” şeklinde yüzde oranı görülmektedir.

Katılımcılara 2018 programına ait 3 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “Felsefenin anlamını açıklar” $\bar{X}=3,78$, “ Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar” $\bar{X}=3,76$, “Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar” $\bar{X}=3,54$ olarak belirlenmiştir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,68$ ’dir.

Katılımcılara 2009 programına ait 4 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “Felsefenin ne demek olduğunu kavrar” $\bar{X}=3,78$, “Hikmet kavramını fark eder ve felsefe ve hikmet arasında bağ kurar” $\bar{X}=3,32$, “Felsefi düşüncenin niteliklerini fark eder.” $\bar{X}=3,75$, “Felsefenin soruları, disiplinleri hakkında bilgi sahibi olur” $\bar{X}=3,54$ olarak belirlenmiştir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,65$ ’dir.

2009 programının “Felsefe ve hikmet arasında bağ kurar, hayatın anlamlandırılmasında felsefenin rolünü sorgular” kazanımları genel felsefe kazanımlarının aritmetik ortalamasının altında kalmıştır. 2018 programının 10. sınıf Felsefeye Giriş kazanımları 2009 felsefe programına göre öğretmenler tarafından daha fazla uygun bulunduğu belirlenmiştir. Bu açıdan 2018 felsefe kazanımları öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir. 2018 felsefe programının Felsefeye Giriş ünitesinin kazanımlarının, felsefe öğretmenlerince uygun bulma düzeylerinin daha fazla çıkmasının nedeni kazanımların genel anlamda kapsayıcı şekilde ifade edilmesi olabilir. 2009 felsefe programının kazanımlarının daha az uygun bulunmasının nedeni olarak “hikmet kavramını fark eder ve felsefe ve hikmet arasında bağ kurar” kazanımda bulunan hikmet vurgusu olabilir. Bu kazanım Öğretmenler tarafından aritmetik ortalaması en düşük maddedir. En az uygun bulunma düzeyine sahip kazanım olması nedeniyle öğretmenlerin hikmet ile felsefe kavramlarını bir arada düşünme eğiliminde

olmamaları olabilirler. 2009 programının diğer kazanımları incelendiğinde, kazanımlar üniteyi çağrıştıracak kelimelerle ifade edilirse kazanımın uygun bulunma düzeyinin arttığı görülmüştür. Örneğin felsefi düşüncenin niteliklerini fark eder, 3,75 olarak gözlenmişken, Felsefenin ne demek olduğunu kavrar 3,78 olarak görülmüştür. Bu göstermektedir ki kazanımın üniteyi çağrıştırmaya ve genel kelimelerle ifade edilirse öğretmenlerce daha fazla uygun buldukları gözlenmiştir.

3.2.2. Varlık Felsefesi Ünitesinin Kazanımlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 8 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Varlık Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Varlık Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HIÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar 2018	4	4,3	9	9,7	32	34	29	31	19	20	3,54	1,06
Felsefenin varlık konusunu nasıl ele aldığını fark etme 2009	4	4,3	5	5,4	29	31	35	38	20	22	3,67	1,01
Varlığın niceliği ve temel niteliği ile ilgili görüşleri karşılaştırma 2009	2	2,2	14	15	31	34	26	28	19	21	3,51	1,05
Çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme 2009	3	3,2	17	18	37	40	20	22	16	17	3,31	1,06
Ontoloji ve metafizik hakkında bilgi sahibi olur 2009	1	1,1	9	9,7	34	37	26	28	23	25	3,66	0,99
Bilim ve felsefenin varlığa bakış açılarını ayırt eder 2009	1	1,1	7	7,5	22	24	39	42	24	26	3,84	0,94
Felsefenin varlıkla ilgili temel sorularının farkına varır 2009	2	2,2	7	7,5	27	29	35	38	22	24	3,73	0,98
Varlığı ve kendi varlığını sorgular 2009	3	3,2	11	12	34	37	25	27	20	22	3,52	1,06

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre Kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,61$ şeklinde, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir. 5 kazanımda “Yarı yarıya uygun buldum”, 3 madde de ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyi belirlenmiştir.

Kazanımlar içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip madde 2009 programındaki “Bilim ve felsefenin varlığa bakış açısını ayırt eder”dir. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,84$ ’dür. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “Çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme” $\bar{X}=3,31$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların öğretmenler tarafından aritmetik ortalaması “Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar”, $\bar{X}=3,54$ şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 7 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “ontoloji ve metafizik hakkında bilgi sahibi olur.” $\bar{X}=3,66$, “bilim ve felsefenin varlığa bakış açılarını ayırt eder” $\bar{X}=3,84$, “felsefenin varlıkla ilgili temel sorularının farkına varır” $\bar{X}=3,73$, “varlığı ve kendi varlığını sorgular 2009” $\bar{X}=3,52$, “felsefenin varlık konusunu nasıl ele aldığını fark etme” $\bar{X}=3,67$, “varlığın niceliği ve temel niteliği ile ilgili görüşleri karşılaştırma 2009” $\bar{X}=3,5$, “çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme” $\bar{X}=3,31$ ’dir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,61$ olarak belirlenmiştir.

2009-2018 felsefe öğretim programlarının varlık felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip 2009 kazanımları olarak tespit edilmiştir. Bu açıdan 2009 felsefe öğretim programı varlık felsefesi kazanımları öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir. Fakat 2009 programına ait bazı kazanımlar “ çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme, varlık problemleriyle ilgili temel yaklaşımları kavrayabilme, varlığı ve kendi varlığını sorgulama”, kazanımları varlık felsefesi kazanımlarının aritmetik ortalamasının altında kalmıştır. Bu kazanımların uygun bulma düzeylerinin düşük çıkmasının nedeni; “ çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme” kazanımının sadece belli bir dönemi kapsaması, “varlığın niceliği ve temel niteliği ile ilgili görüşleri karşılaştırma” kazanımının açık bir şekilde ifade edilmemesi olabilir.

3.2.3. Bilgi Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 8 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Bilgi Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Bilgi Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HİÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYL A UYGUN BULDUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklama 2018	2	2,2	7	7,5	31	33	31	33	22	24	3,69	1
Bilginin oluşum süreci ve bilgi eylemini oluşturan öğelerin farkına varır 2009	2	2,2	4	4,3	33	36	30	32	24	26	3,75	1
Bilgi türlerini ayırt eder. 2009	1	1,1	3	3,2	23	25	39	42	27	29	3,95	0,9
Bilginin doğruluk ölçütleri konusundaki farklı görüşleri kavrar. 2009			7	7,5	26	28	36	39	24	26	3,83	0,9
Felsefenin bilgiye bakışını kavrar. 2009	1	1,1	10	11	27	29	33	36	22	24	3,7	1
Bilginin kaynağı konusundaki farklı yaklaşımları tanıır. 2009	4	4,3	7	7,5	23	25	32	34	27	29	3,76	1,1
Bilginin insan yaşamındaki önemini sorgulama 2009	1	1,1	9	9,7	29	31	28	30	26	28	3,74	1
Bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri açıklama 2009	2	2,2	8	8,6	32	34	30	32	21	23	3,65	1

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre bilgi felsefesi kazanımlarının aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,75$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmiştir. 6 madde de “Büyük ölçüde uygun buldum” 2 maddede ise “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. Kazanımlar içerisinde en çok aritmetik ortalamaya sahip madde 2009 programındaki “Bilgi türlerini ayırt eder”dir. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,95$ ’dir. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “Bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri açıklama” olup aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,65$ ’dir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımın aritmetik ortalaması “Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklama” $\bar{X}=3,69$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 7 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “Bilginin oluşum süreci ve bilgi eylemini oluşturan öğelerin farkına varır” $\bar{X}=3,75$, Bilgi türlerini ayırt eder” $\bar{X}=3,95$, “Bilginin doğruluk ölçütleri konusundaki farklı görüşleri kavrar.” $\bar{X}=3,83$, “Felsefenin bilgiye bakışını kavrar.” $\bar{X}=3,70$, “bilgi felsefesinin problemlerini açıklar” $\bar{X}=3,70$ ’dir. “bilginin kaynağı konusundaki farklı yaklaşımları tanıır” $\bar{X}=3,76$, “bilginin insan yaşamındaki önemini sorgulama” $\bar{X}=3,74$, “bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri açıklama” $\bar{X}=3,65$ ’dir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,76$ ’dır.

2018 programına ait “bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar” 2009 programına ait “bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri açıklama, “felsefenin bilgiye bakışını kavrar.” kazanımları bilgi felsefesi kazanımlarının aritmetik ortalamasının altında kalmıştır. 2009 ve 2018 programlarının bilgi felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaoya sahip kazanımlar 2009 kazanımları olarak belirlenmiştir. Bu açıdan 2009 bilgi felsefesi kazanımları öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

3.2.4. Bilim Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 6 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Bilim Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Bilim Felsefesi Ünitesi Kazanımlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HIÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
Bilim felsefesinin temel konusunu ve temel problemlerini açıklama 2018	1	1,1	11	12	23	25	35	38	23	25	3,73	1
Bilim felsefesi yaklaşımlarını tanıma.2009	2	2,2	10	11	29	31	28	30	24	26	3,67	1,05
Bilim ve felsefe arasındaki ilişkiyi kavrayabilme 2009	2	2,2	12	13	29	32	24	26	25	27	3,67	1,09
Felsefe ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendirme. 2009	2	2,2	7	7,5	28	30	30	32	26	28	3,76	1,02
Bilime felsefi açıdan bakışı açıklama 2009	1	1,1	9	9,7	33	36	31	33	19	20	3,62	0,96
Bilimin ve bilim anlayışının gelişimi hakkında bilgi sahibi olma 2009	2	2,2	11	12	37	40	26	28	17	18	3,48	1

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre bilim felsefesi kazanımlarının aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,65$ şeklinde, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir. 5 madde de “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyi görülmektedir. 1 maddede ise “Yarı yarıya uygun buldum” düzeyi görülmektedir. Kazanımlar içerisinde en çok aritmetik ortalamaya sahip madde 2018 programındaki “Bilim felsefesinin temel konusunu ve temel problemlerini açıklamadır.” Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,73$ ’tür. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “Bilimin ve bilim anlayışının gelişimi hakkında bilgi sahibi olma” aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,48$ ’dir. Kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,65$ şeklinde, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımın aritmetik ortalaması “Bilim felsefesinin temel konusunu ve temel problemlerini açıklama” $\bar{X}=3,73$ ’dir.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 5 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “bilim felsefesi yaklaşımlarını tanıma” $\bar{X}=3,67$ ’dir. “bilim ve felsefe arasındaki ilişkiyi kavrayabilme” $\bar{X}=3,67$ ’dir. “Felsefe ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendirme.” $\bar{X}=3,76$ ’dir “bilime felsefi açıdan bakışı açıklama” $\bar{X}=3,62$ ’ “bilimin ve bilim anlayışının gelişimi hakkında bilgi sahibi olmadır.” $\bar{X}=3,48$ ’dir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması” $\bar{X}=3,64$ ’dir.

2009 ve 2018 programlarının bilim felsefesi kazanımları içerisinde en fazla uygun bulunma düzeyine sahip kazanım, 2018 felsefe programı kazanımı olarak belirlenmiştir. Bu açıdan 2018 programının bilim felsefesi kazanımı öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

2009 programına ait “bilimin ve bilim anlayışının gelişimi hakkında bilgi sahibi olma, bilime felsefi açıdan bakışı açıklama” kazanımları bilim felsefesi kazanımlarının genel aritmetik ortalamasının altında kalmıştır. Bu kazanımların uygun bulunma düzeylerinin düşük çıkmasının nedeni öğretmenlerin, bilimin gelişiminin ve bilim tarihinin felsefe ile ilişkisini önemli görmemeleri olabilir.

3.2.5. Sanat Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 8 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Sanat Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Sanat Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HIÇUYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
Sanat felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama 2018	3	3,2	7	7,5	31	33	30	32	22	24	3,66	1,03
Sanat felsefesinin temel kavramı olarak güzellik kavramını tartışma 2009	2	2,2	9	9,7	32	34,4	33	35,3	17	18,3	3,58	1,1
Sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrar 2009	2	2,2	10	11	31	33	29	31	21	23	3,61	1,02
Estetiğin temel sorunlarına yönelik yaklaşımları kavrayabilme 2009	1	1,1	8	8,6	29	31	34	37	21	23	3,71	0,95
Güzelliğin kaynağını tartışma 2009	2	2,2	9	9,7	32	34	33	36	17	18	3,69	0,97
Sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrama 2009	2	2,2	11	12	28	30	35	38	17	18	3,58	0,99
Ortak estetik yargıların olup olmadığını sorgular 2009	2	2,2	8	8,6	32	34	29	31	22	24	3,66	1,01
Sanata felsefe ile bakmanın anlamını kavrar 2009	5	5,4	11	12	31	33	28	30	18	19	3,46	1,1

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre sanat felsefesi kazanımlarının aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,61$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. 3 maddede “Büyük ölçüde uygun buldum” 5 maddede ise “Yarı yarıya uygun buldum” düzeyi belirlenmiştir. Kazanımlar içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip madde, 2009 programındaki “estetiğin temel sorunlarına yönelik yaklaşımları kavrayabilme”dir. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,71$ ’dir. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “sanata felsefe ile bakmanın anlamını kavrar” aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,46$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuştur. Bu kazanımın aritmetik ortalaması “sanat felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama”, $\bar{X}=3,71$ ’dir.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 7 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “sanata felsefe ile bakmanın anlamını kavrar $\bar{X}=3,46$ ”, “sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrar. $\bar{X}=3,61$ ”,

“Estetiğin temel sorunlarına yönelik yaklaşımları kavrayabilme $\bar{X}=3,71$ ”, “ortak estetik yargıların olup olmadığını sorgular $\bar{X}=3,66$ ”, “sanat felsefesinin temel kavramı olarak güzellik kavramını tartışma” $\bar{X}=3,58$, “sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrar.” $\bar{X}=3,61$, “güzelliğin kaynağını tartışma” $\bar{X}=3,60$ ”. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,61$ ’dir. 2009 programına ait “sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrar, sanat felsefesinin temel kavramı olarak güzellik kavramını tartışma” kazanımları sanat felsefesi kazanımlarının aritmetik ortalamalarının altında kalmıştır. 2009 ve 2018 programlarının sanat felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip 2018 kazanımı olarak belirlenmiştir. Bu açıdan 2018 sanat felsefesi kazanımı öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

3.2.6. Siyaset Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 5 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Siyaset Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Siyaset Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HİÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Siyaset felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama 2018	3	3,2	9	9,7	18	19	45	48	18	19	3,71	1
Siyaset felsefesinin temel sorularını fark eder.2009	3	3,2	9	9,7	27	29	33	36	21	23	3,65	1
Devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark eder 2009	1	1,1	6	6,5	23	25	36	39	27	29	3,88	0,9
Siyaset felsefesini iki ana konusu olan birey ve devlet ilişkisini kavrama 2009	2	2,2	9	9,7	19	20	40	43	23	25	3,78	1
Toplumsal yaşamda birey devlet ilişkisini değerlendirme. 2009	4	4,3	8	8,6	23	25	34	37	24	26	3,71	1,1

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,76$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. 5 maddede “Büyük ölçüde uygun bulum” düzeyi belirlenmiştir. Kazanımlar içerisinde en çok aritmetik ortalamaya sahip madde 2009 programındaki “devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark eder.”dir. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,88$ olarak belirlenmiştir. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “siyaset felsefesinin temel sorularını fark eder” aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,65$ ’dir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımın aritmetik ortalaması “siyaset felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama” $\bar{X}=3,71$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 4 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “siyaset felsefesinin temel sorularını fark eder.” $\bar{X}=3,65$, “devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark eder” $\bar{X}=3,88$, siyaset felsefesinin iki ana konusu olan birey ve devlet ilişkisini kavrama”, $\bar{X}=3,78$ “toplumsal yaşamda birey devlet ilişkisini değerlendirme.” $\bar{X}=3,71$ ’dir. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,76$ ’dir.

2009 ve 2018 programlarının Siyaset Felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip kazanım 2009 felsefe programının kazanımları belirlenmiştir. Bu açıdan 2009 siyaset felsefesi kazanımları öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

3.2.7. Din Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 5 madde halinde 2009 ve 2018 felsefe programlarının Din Felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Din Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HİÇ UYGUN BULMADIM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM		YARI YARIYA UYGUN BULDUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM		TAMAMIYLA UYGUN BULDUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
Din felsefesinin konusunu kavrar 2009	1	1,1	9	9,7	28	30	34	37	21	23	3,70	0,96
Tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklar 2009	3	3,2	9	9,7	32	34	28	30	21	23	3,59	1,05
Dine, felsefe ile bakmanın anlamını kavrama 2009	2	2,2	8	8,7	28	30	29	32	25	27	3,73	1,03
Din felsefesinin temel problemlerini açıklama 2009	3	3,2	8	8,6	29	31	28	30	25	27	3,69	1,06
Din felsefesinin konusunu ve temel problemlerini kavrama 2018	1	1,1	8	8,6	29	31	32	34	23	25	3,73	0,97

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,68$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir. 3 madde “Büyük ölçüde uygun buldum,” 2 maddede ise “Yarı yarıya uygun buldum” düzeyi belirlenmiştir. Din felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip madde 2018 programındaki “din felsefesinin konusunu ve temel problemlerini kavrama” kazanımıdır. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,73$ ’dür. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklar”dır. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,59$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımın aritmetik ortalaması “din felsefesinin konusunu ve temel problemlerini kavrama” $\bar{X}=3,73$ ’dür.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 4 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “din felsefesinin konusunu kavrar” $\bar{X}=3,70$, “tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklar” $\bar{X}=3,59$, “dine, felsefe

ile bakmanın anlamını kavrar” $\bar{X}=3,73$ “din felsefesinin temel problemlerini açıklar” $\bar{X}=3,69$. Bu kazanımların aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,67$ ’dir.

2009 programına ait “tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklar” kazanımı din felsefesi kazanımlarının aritmetik ortalamalarının altında kalmıştır.

2009 ve 2018 programlarının din felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip 2018 kazanımı olarak belirlenmiştir. Bu açıdan 2018 din felsefesi kazanımı öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

3.2.8 Ahlak Felsefesi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın katılımcılarına 6 madde halinde 2009-2018 felsefe programlarının Ahlak felsefesi ünitesindeki kazanımları karşılaştırmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Felsefe Öğretmenlerinin 2009 ve 2018 Programlarının Din Felsefesi Ünitesi Kazanım Verilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

	HIÇ UYGUN BULMADIM	BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULMADIM	YARI YARIYA UYGUN BULDUM	BÜYÜK ÖLÇÜDE UYGUN BULDUM	TAMAMIYLA UYGUN BULDUM						
	F %	F %	F %	F %	F %	F %	F %	F %	F %	X	S
Ahlak Felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama 2018	1 1,1	9 9,7	36 39	28 30	18 19	3,90	3,3				
Ahlaki eylemin amacının ne olduğunu tartışma.2009	1 1,1	5 5,4	28 30	36 39	23 25	3,81	0,9				
AF80 Ahlak felsefesinin konusunu kavrar2009	1 1,1	7 7,5	22 24	42 45	21 23	3,81	0,9				
Ahlaki yargıları diğer yargılardan ayırt eder. 2009	1 1,1	7 7,5	27 29	35 38	23 25	3,77	0,9				
Evrensel ahlaki ilkelerin olup olmadığını tartışır.2009	1 1,1	12 13	22 24	33 36	25 27	3,74	1				
Uygulamalı etik alanlarına ilişkin problemleri fark eder 2009	1 1,1	9 9,7	23 25	36 39	24 26	3,78	1				

Araştırmaya katılan katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,78$, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. 4 maddede “Büyük ölçüde uygun buldum”

görülmektedir. 1 maddede “Yarı yarıya uygun buldum” düzeyi tespit edilmiştir. Ahlak felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip madde 2018 programındaki “ahlak felsefesinin konusunu ve temel problemlerinin açıklama”dır. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,90$ olarak belirlenmiştir. En düşük aritmetik ortalamaya sahip kazanım ise 2009 programına ait “evrensel ahlaki ilkelerin olup olmadığını tartışır” kazanımıdır. Aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,74$ ’tür.

Araştırmanın katılımcılarına 2018 programına ait 1 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “ahlak felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama” $\bar{X}=3,90$ ’dır.

Araştırmanın katılımcılarına 2009 programına ait 5 kazanıma yönelik görüşleri sorulmuş ve bu kazanımların aritmetik ortalaması “Ahlaki eylemin amacının ne olduğunu tartışma” $\bar{X}=3,81$, ahlak felsefesinin konusunu kavrar” $\bar{X}=3,81$ “ahlaki yargıları diğer yargılardan ayırt eder.” $\bar{X}=3,77$, “evrensel ahlaki ilkelerin olup olmadığını tartışır.” $\bar{X}=3,74$, “uygulamalı etik alanlarına ilişkin problemleri fark eder” $\bar{X}=3,78$ olarak belirlenmiştir. Bu maddelerin aritmetik ortalaması 3,78 olarak ortaya çıkmıştır.

Kazanımların aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,76$ şeklinde, sonucu ise “Büyük ölçüde uygun buldum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. 2009 ve 2018 programlarının ahlak felsefesi kazanımları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip 2018 kazanımı olarak belirlenmiştir. Bu açıdan 2018 Ahlak Felsefesi kazanımları öğretmenler tarafından daha olumlu bulunduğu söylenebilir.

3.3. 2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ ANKET SORULARINA İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

3.3.1. 2018 Felsefe Öğretim Programının Kazanımlarına Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları

Tablo 21. 2018 Felsefe Programının Kazanımlarına Yönelik Veriler

	HİÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILİYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILİYORUM		TAMAMEN KATILİYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Felsefe öğretim programı kazanımları felsefenin doğasına uygun seçilmiştir.	5	5,4	12	13	33	36	31	33,3	12	12,9	3,35	1,04
Felsefe dersi kazanım sayısı uygulanabilir seviyededir.	3	3,2	13	14	41	44	29	31,2	7	7,5	3,26	0,91
Yeni felsefe programının kazanım sayısı uygulanacak süreye göre çok fazladır	6	6,5	22	24	35	38	24	25,8	6	6,5	3,02	1,01
Yeni programdaki kazanımlar, bilişsel alana göre hazırlandığı görülmektedir	6	6,5	11	12	41	44	28	30,1	7	7,5	3,20	0,97
Yeni programdaki kazanımlar duyuşsal alana göre hazırlandığı görülmektedir.	7	7,5	11	12	49	53	23	24,7	3	3,2	3,04	0,90
Felsefe öğretim kazanımları için felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin alındığını düşünüyorum	12	13	16	17	33	36	22	23,7	10	10,8	3,02	1,17
Kazanımlar gerçekleştirilebilir seviyedir.	8	8,6	12	13	41	44	25	26,9	7	7,5	3,12	1,02
Tablo 20 (devamı)												
Kazanımlar öğrencilerin seviyesine uygundur	6	6,5	10	11	46	50	22	23,7	9	9,7	3,19	0,98
Kazanım sayısı yeterli değildir	10	11	20	22	35	38	22	23,7	6	6,5	2,94	1,07

bu yüzden yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır													
Yeni kazanımlar öğrencilerin eleştirel düşünmesine yardımcı olmaktadır.	5	5,4	13	14	39	42	29	31,2	7	7,5	3,22	0,97	
Yeni kazanımlar öğrencilerin yaratıcı düşünmesine yardımcı olmaktadır.	6	6,5	12	13	40	43	30	32,3	5	5,4	3,17	0,95	
Yeni kazanımlar, öğrencilerin soru sorma ve sorgulama becerisine katkı sağlar	5	5,4	11	12	42	45	28	30,1	7	7,5	3,23	0,95	
Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.	4	4,3	6	6,5	43	46	30	32,3	10	10,8	3,39	0,92	
$\bar{X} = 3,17$													

Araştırmanın katılımcılarına yeni felsefe öğretim programlarının kazanım boyutunu değerlendirmelerine yönelik 13 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre yeni programın kazanımlarının aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,17$, sonucu ise “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu belirlenmiştir. 13 maddede “Yarı yarıya katılıyorum” sonucu tespit edilmiştir. Kazanımlar içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip soru “kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir” $\bar{X}=3,39$ olarak belirlenmiştir. Kazanımlar içerisinde en az aritmetik ortalamaya sahip soru “kazanım sayısı yeterli değildir bu yüzden yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.” $\bar{X}=2,94$ olarak belirlenmiştir.

“kazanım sayısı yeterli değildir, bu yüzden yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır, kazanımlar gerçekleştirilebilir seviyedir, Felsefe öğretim kazanımları için felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin alındığını düşünüyorum, Yeni programdaki kazanımlar duysal alana göre hazırlandığı görülmektedir, Yeni felsefe programının kazanım sayısı uygulanacak süreye göre çok fazladır” soruları aritmetik ortalamasının altında bir katılma düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Kazanım sayısı yeterli değildir bu yüzden yeni kazanımlara ihtiyaç vardır, kazanımlar gerçekleştirilebilir seviyedir, felsefe öğretim kazanımları için felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin alındığını düşünüyorum, yeni programdaki kazanımlar duysal alana göre hazırlandığı görülmektedir, yeni felsefe programının kazanım sayısı

uygulanacak süreye göre çok fazladır” maddeleri aritmetik ortalamanın altında kaldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin katılma düzeyi olarak “yarı yarıya katılıyorum” seçeneğine yakın bir seviyede olduğu, diğer sorulara göre daha az bir düzeyde katıldıkları söylenebilir.

“Felsefe öğretim programı kazanımları felsefenin doğasına uygun seçilmiştir, Felsefe dersi kazanım sayısı uygulanabilir seviyededir, kazanımlar öğrencilerin seviyesine uygundur, kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir, yeni kazanımlar, öğrencilerin soru sorma ve sorgulama becerisine katkı sağlar, yeni kazanımlar öğrencilerin eleştirel düşünmesine yardımcı olmaktadır” maddeleri aritmetik ortalamanın üstünde katılma düzeyine sahiptir. Bu maddelere katılımcıların diğer maddelere göre daha fazla katıldıklarını söyleyebiliriz.

3.3.2. 2018 Felsefe Öğretim Programının İçeriğine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları

Tablo 22. 2018 Felsefe Programının İçeriğine Yönelik Veriler

	HİÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		TAMAMEN KATILMIYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1-Yenilenen öğretim programdaki metinler öğrencilere, düşünme sorumluluğu vermektedir.	5	5,4	7	7,5	36	39	36	38,7	9	9,7	3,40	0,96
2-Açıklamalarda öngörülen etkinlikler, öğrencilerin düşünme ve sorgulama becerilerini arttıracak niteliktedir.	5	5,4	10	11	41	44	29	31,2	8	8,6	3,27	0,96
3-Yenilenen programın içeriği kazanımlarla tutarlıdır.	3	3,2	9	9,7	37	40	39	41,9	5	5,4	3,37	0,86
4-Felsefe programı bir kılavuz olarak öğretmen tarafından kolayca anlaşılacak niteliktedir.	3	3,2	10	11	35	38	33	35,5	12	12,9	3,44	0,96
5- Yeni öğretim programın içeriği öğrencilerin günlük	5	5,4	8	8,6	40	43	32	34,4	8	8,6	3,32	0,95

hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak özelliğidir.												
6-Yenilenen programdaki konular felsefe öğretiminin amaçlarına uygundur.	5	5,4	9	9,7	35	38	32	34,4	12	12,9	3,40	1,01
7-Yeni öğretim programının konuları ders saati ve öngörülen süre ile uyumludur.	7	7,5	14	15	35	38	29	31,2	8	8,6	3,18	1,04
8-Öğretim programında yer verilen metinler amaç ve kazanımlarla uyumludur.	4	4,3	12	13	32	34	35	37,6	10	10,8	3,38	0,99
9- Felsefe dersi için olmazsa olmaz konu, başlık ve kazanımlara yeterince yer verilmiştir.	4	4,3	14	15	30	32	33	35,5	12	12,9	3,38	1,31
10-Yeni programla, dini özellikleri ağır basan bir felsefeye geçilmiştir.	8	8,6	11	12	45	49	21	22,6	8	8,6	3,11	1,02
11-Yeni programın içeriği ve üniteler ile çağdaş bir felsefe öğretimi amaçlanmıştır.	8	8,6	10	11	36	39	29	31,2	10	10,8	3,25	1,07
12-Yeni programda, felsefe tarihine objektif bir bakış açısı ile yaklaşmıştır.	9	9,8	4	4,3	40	44	31	33,7	8	8,7	3,27	1,03
13-Yeni programda seçilen konularının bir lise öğrencisi için anlaşılır ve öğrenilir olması öğrencinin sorgulama bilincini geliştirme alışkanlığı sağlamaktadır.	10	11	9	9,7	39	42	27	29	8	8,6	3,15	1,07
14-Yeni programda dini düşünürlere daha çok yer verilmiştir.	4	4,3	11	12	43	46	26	28	9	9,7	3,27	0,95
15-Yeni programın içeriğinde materyalist ve ateist görüşlere yeterince yer verilmiştir.	10	11	14	15	39	42	24	25,8	6	6,5	3,02	1,05
												$\bar{X}= 3,28$

Araştırmanın katılımcılarına yeni felsefe öğretim programlarının içeriğini ortaya koyabilmelerine yönelik 15 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre yeni programın içeriğinin aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,28$, sonucu ise “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir.

15 maddede “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyi görülmektedir. İçerik soruları içerisinde en fazla aritmetik ortalamaya sahip soru “felsefe programı bir kılavuz olarak öğretmen tarafından kolayca anlaşılacak niteliktedir” $\bar{X}=3,44$ olarak belirlenmiştir. İçerik soruları içerisinde en az aritmetik ortalamaya sahip soru “yeni programın içeriğinde materyalist ve ateist görüşlere yeterince yer verilmiştir” kazanımıdır, $\bar{X}=3,02$ olarak belirlenmiştir.

Felsefe öğretmenleri yeni programda felsefe dersi için olmazsa olmaz konu, başlık ve kazanımlara yeterince yer verildiğine, konuların amaç ve kazanımlarla uyumlu olduğuna, içeriğin öğrencilerin günlük hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak şekilde oluşturulduğuna, içerikteki konuların öğretmen tarafından kolayca anlaşılacak şekilde olduğuna, öğrencilere, düşünme sorumluluğu vereceğine daha fazla katılmaktadır.

Felsefe öğretmenleri programın içeriğine yönelik olarak içeriğin öğrencilere düşünme sorumluluğu vereceğini, programın içeriğinin kazanımlarla tutarlı olduğunu, felsefe öğretim programının öğretmenler tarafından kolaylıkla anlaşılacak nitelikte olduğunu, felsefe dersi için olmazsa olmaz metinlere yer verildiğini, içeriğin felsefe öğretim amaçlarına uygun olduğunu, içeriğin öğrencilerin günlük hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak özellikte olduğunu daha çok düşünmektedir.

İçerikle ilgili açıklamalarda öngörülen etkinlikler, öğrencilerin düşünme ve sorgulama becerilerini arttıracak nitelikte olduğunu, yeni programda felsefe tarihine objektif yaklaşıldığını, yeni programla, dini özellikleri ağır basan bir felsefeye geçildiği görüşüne, seçilen konularının bir lise öğrencisi için anlaşılır ve öğrenilir olması öğrencinin sorgulama bilincini geliştirme alışkanlığı sağladığına, yeni programın içeriğinde materyalist ve ateist görüşlere yeterince yer verildiğine, yeni öğretim programının konuları ders saati ve öngörülen süre ile uyumlu olduğuna daha az katılmaktadırlar.

3.3.3. 2018 Felsefe Öğretim Programının Öğrenme Öğretme Sürecine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları

Tablo 23. 2018 Felsefe Programının Öğrenme Öğretme Boyutuna Yönelik Veriler

	HİÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILYORUM		TAMAMEN KATILYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1-Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor.	4	4,3	7	7,5	41	44	31	33,3	10	11	4,53	0,8
2-Yeni program ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırılmıştır.	9	9,7	24	26	36	39	17	18,3	7	7,5	2,9	1,1
3-Yeni program öğrenci merkezli olarak oluşturulmuştur.	5	5,4	9	9,7	41	44	31	33,3	7	7,5	3,3	0,9
4-Yeni programla öğrenciler derste söz almaktan ve derse katılmaktan çekinebilir.	6	6,5	23	25	39	42	18	19,4	7	7,5	3,0	1
5-Yeni program, öğrencileri derse katılımda istekli hale getirir.	6	6,5	8	8,6	42	45	30	32,3	7	7,5	3,3	1
6-Yeni programda, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir.	3	3,2	9	9,7	31	33	36	38,7	14	15	3,5	1
7-Yeni program, öğrencilerin problem çözme kapasitesini artırır.	7	7,5	13	14	38	41	26	28	9	9,7	3,2	1
8-Yeni program öğrencilerin araştırma yapmasını sağlar.	5	5,4	9	9,7	39	42	30	32,3	10	11	3,3	1
9-Yeni program dersi daha eğlenceli hale getirir.	7	7,5	13	14	37	40	28	30,1	8	8,6	3,2	1
10-Yenilenen programla öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda etkinlikler hazırlanması öngörülmüştür.	4	4,3	10	11	43	46	28	30,1	8	8,6	3,3	0,9
11-Yenilen programdaki etkinlikler planlanırken öğrencilerin hazırbulunuşluluğu dikkate alınmıştır.	6	6,5	11	12	42	45	25	26,9	9	9,7	3,2	1
12-Yeni program; öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özelliktedir.	4	4,3	14	15	38	41	28	30,1	9	9,7	3,3	1

$\bar{X}= 3,33$

Araştırmanın katılımcılarına yeni felsefe öğretim programlarının öğrenme-öğretme sürecini ortaya koyabilmelerine yönelik olarak 12 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre yeni programın öğrenme öğretme boyutunun aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,33$ şeklinde, sonucu ise “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir. 11 maddede “*Yarı yarıya katılıyorum*” sonucu 1 maddede ise “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyi görülmektedir.

Öğrenme-öğretme süreci soruları içerisinde en çok aritmetik ortalamaya sahip soru “Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor” $\bar{X}=4,53$ olarak belirlenmiştir. Öğrenme-öğretme süreci soruları içerisinde en az aritmetik ortalamaya sahip soru “Yeni program ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırılmıştır” $\bar{X}=2,90$ olarak tespit edilmiştir.

Felsefe öğretmenleri, yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığının gerekli rehberliği sağladığını, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılmasının amaçlandığını, öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özellikte olduğunu, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda etkinlikler hazırlandığını, programın öğrenci merkezli olarak oluşturulduğunu, öğrencileri derse katılımı istekli hale getirdiğini düşünmektedir ve bu maddelere daha çok katılmaktadır.

Felsefe öğretmenleri öğrenme öğretme süreciyle ilgili yenilen programdaki etkinlikler planlanırken öğrencilerin hazırbulunuşluluğu dikkate alındığına, dersi daha eğlenceli hale getirdiği fikrine, öğrencilerin derste söz almaktan ve derse katılmaktan çekinebileceğine ve ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırıldığına daha az katılmaktadır.

3.3.4. 2018 Felsefe Öğretim Programının Ölçme Değerlendirme Sürecine Yönelik Anket Sorularının Bulgu ve Yorumları

Tablo 24. 2018 Felsefe Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna Yönelik Veriler

	HİÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILYORUM		TAMAMEN KATILYORUM			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	$\bar{X}$	S
1- Yeni felsefe programı öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun niteliktedir.	8	8,6	9	9,7	39	42	32	34,4	5	5,4	4,63	0,75
2-Yeni programa göre ölçme değerlendirmede açık uçlu sorular sormak öğrenci başarısını ölçmek için daha faydalıdır.	6	6,5	4	4,3	36	39	36	38,7	11	11,8	3,83	1,2
3-Yeni programa göre ölçme değerlendirme bölümünde çoktan seçmeli sorular sormak öğrenci başarısını ölçmek için daha yararlıdır.	6	6,5	16	17	40	43	21	22,6	10	10,8	3,94	1,14
4-Yeni programa göre uygulanan sınavlar öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardımcı olmalıdır.	4	4,3	8	8,6	32	34	36	38,7	13	14	3,69	1,25
5-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı öğrenciye kendini değerlendirerek öğrenmesi önemlidir.	3	3,2	8	8,6	36	39	28	30,1	18	19,4	3,75	1,19
6-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı süreç odaklıdır.	5	5,4	6	6,5	39	42	28	30,1	15	16,1	3,70	1,23
7-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı sonuç odaklıdır.	4	4,3	20	22	41	44	21	22,6	7	7,5	2,74	1,25
8-Yeni programdaki ölçme değerlendirmeye yönelik açıklamalar öğretmenler için yol gösterici niteliktedir.	7	7,5	6	6,5	40	43	31	33,3	9	9,7	3,83	1,24
											$\bar{X}=$	3,76

Araştırmanın katılımcılarına yeni felsefe öğretim programlarının Ölçme-Değerlendirme sürecini ortaya koyabilmelerine yönelik olarak 8 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre yeni programın ölçme değerlendirme boyutunun aritmetik genel ortalaması $\bar{X}=3,76$ şeklinde, sonucu ise “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın bir seviyede olduğu gözlenmektedir. 7 maddede “*Yarı yarıya katılıyorum*” sonucu 1 maddede ise “Büyük ölçüde katılıyorum” görülmektedir. Ölçme-değerlendirme süreci soruları içerisinde en çok aritmetik ortalamaya sahip soru “yeni felsefe programı öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun niteliktedir” kazanımıdır. $\bar{X}=4,63$ olarak belirlenmiştir. Ölçme-Değerlendirme süreci soruları içerisinde en az aritmetik ortalamaya sahip soru “yeni programın ölçme değerlendirme anlayışı sonuç odaklıdır.” $\bar{X}=2,74$ olarak tespit edilmiştir.

“Yeni programın ölçme değerlendirme anlayışı sonuç odaklıdır, yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı süreç odaklıdır, yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı öğrenciye kendini değerlendirerek öğrenmesi önemlidir, yeni programa göre uygulanan sınavlar öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımlarına yardımcı olmalıdır.” soruları aritmetik ortalamanın altında kaldığı belirlenmiştir. Öğretmenler, programın ölçme-değerlendirme bölümünün öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun nitelikte olduğuna, programın ölçme-değerlendirme anlayışının sonuç odaklı olduğuna, ölçme-değerlendirme anlayışının öğrenciye kendini değerlendirerek öğrenme fırsatı verdiğine, uygulanan sınavların öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımlarına yardımcı olduğuna daha az katılmaktadır.

Felsefe öğretmenleri yeni programdaki ölçme-değerlendirme bölümündeki açıklamaların yol gösterici nitelikte olduğunu, çoktan seçmeli sorular sormanın öğrenci başarısını ölçmek için daha yararlı olduğunu, ölçme değerlendirmede açık uçlu sorular sormanın öğrenciyi başarısını ölçmek için daha faydalı olduğunu daha çok düşünmektedir.

3.4. 2018 FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN GENEL DURUMU İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

3.4.1. Ders İçi ve Ders Dışı Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Tablo 25. Felsefe Öğretmenlerinin Ders içi ve Ders Dışı Sorunlarına Yönelik Veriler

	HİÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		TAMAMEN KATILMIYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1-Felsefe dersinin üniversite sınavında soru sayısının azaltılıyor olması, öğrenci ilgisini olumsuz etkilemektedir.	1	1,1	0	0	9	9,7	12	13	71	76	4,66	0,81
2-Derslik sayısının az olması ve öğrenci sayısının fazla olması ders anlatmamı olumsuz etkilemektedir.	4	4,3	11	12	19	20	22	24	37	40	3,83	0,83
3-Felsefe öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitim ihtiyacım karşılanamamaktadır.	3	3,2	8	8,6	21	23	21	23	40	43	3,94	0,71
4-Öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumları performansımı olumsuz yönde etkilemektedir.	7	7,5	8	8,6	25	27	20	22	33	36	3,69	0,65
5-Felsefeye yönelik yanlış yargılar derse olan önyargıyı kırmamı zorlaştırıyor.	3	3,2	13	14	22	24	21	23	34	37	3,75	0,56
6-Öğrencilerin hazır bulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır.	5	5,4	11	12	25	27	18	19	34	37	3,70	0,64
7-Okul idaresinin ve velilerin olumsuz tutumları ders anlatma isteğimi azaltmaktadır.	17	18	24	26	30	32	10	11	12	13	2,74	0,82
8-Öğretmenlik mesleğinin saygınlığını azalması ve öğretmene yönelik hakaret, şiddet artış oranı artması beni meslekten soğutuyor.	6	5,6	7	6,5	23	21,5	18	16,8	39	36,4	3,83	0,74
											$\bar{X}=$	3,76

Araştırmanın katılımcılarına okul içi ve dışında hangi problemlerle karşılaştıklarına yönelik 8 soru yöneltilmiştir. Bu soruların istatistiki verileri aşağıdaki gibi oluşmuştur.

Felsefe öğretmenlerinin sorunlarına yönelik sonuçlara baktığımızda öğretmenlerin “büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde bir seviyede sorunlara katıldığını söyleyebiliriz. “Felsefe dersinin üniversite sınavında soru sayısının azaltılıyor olması, öğrenci ilgisini olumsuz etkilemektedir” sorununun $\bar{X}=4,66$ ve düzeyi “tamamen katılıyorum”a yakın bir seviyededir. Öğretmen sorunları içerisinde en çok katılım gösterilen maddedir. Öğretmenlerin bu soruna büyük bir oranda katılım göstermesinin nedeni üniversite sınavında soru sayısı önce 10’dan 7’ye, sonra 5’e düşürülmüştür. Sınav odaklı bir eğitim süreci ile birlikte öğrenciler, dersleri YKS sınavına göre değerlendirmektedir. Sınavda karşılığı olan bir derse daha fazla ilgi göstermektedirler. Bu durum felsefe öğretmenlerinin öğrencilerini derse motive etmelerini olumsuz etkilemektedir.

Felsefe öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitim ihtiyacım karşılanamamaktadır. $\bar{X}=3,94$ olarak tespit edilmiştir. Felsefe öğretmenlerince ikinci en yüksek katılım gösterilen sorundur. MEB hizmet içi seminer programlarında felsefe öğretmenlerine özgü bir seminer planlanmamıştır. Çeşitli alanlarda, matematik, fizik, kimya, biyoloji edebiyat ve yabancı dil öğretmenlerine her yıl hizmet içi eğitim planlanırken felsefe öğretmenlerine herhangi bir eğitim düşünülmemektedir.

Derslik sayısının az olması ve öğrenci sayısının fazla olması ders anlatmamı olumsuz etkilemektedir. $\bar{X}=3,83$ olarak tespit edilmiştir. Bu anlamda felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Okulun fiziki şartları gereği okulun ses, ısı, ışık ve kapasite yönünden verimli bir ortam gereklidir. Bazı okullarda sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı 40 üstü olmaktadır. Bu durum öğretmenin ders içi hâkimiyetini azaltmaktadır. Öğrenme-öğrenme ortamını olumsuz etkilemektedir.

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığını azalması ve öğretmene yönelik hakaret, şiddet, artış oranı artması beni meslekten soğutuyor, sorusunun $\bar{X}=3,83$ olarak belirlenmiştir. Felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Bu sorun hakkında meslek saygınlığının azalmasına, öğretmene hakaret ve şiddete felsefe öğretmenleri tepkili olduğu tespit edilmiştir.

Felsefeye yönelik yanlış yargılar derse olan önyargıyı kırmamı zorlaştırıyor, sorununun $\bar{X}=3,75$ olarak belirlenmiştir. Felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Felsefe dersiyle ilgili olumsuz düşünceler ve ön yargılar felsefe öğretmenlerince önemsenmektedir.

Öğrencilerin hazır bulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır. $\bar{X}=3,70$ olarak belirlenmiştir. Bu soruna felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde olduğu söylenebilir. Buna göre öğrencilerin felsefe dersi için asgari düzeydeki bilgi birikimine sahip olmadığını düşünmekte ve bu durum ders içindeki etkililiğini azaltmaktadır.

Öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumları performansını olumsuz yönde etkilemektedir. $\bar{X}=3,69$ olarak belirlenmiştir. Felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın olduğu bir sorundur. Felsefe öğretmenleri öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumlarını eleştirmektedir.

Okul idaresinin ve velilerin olumsuz tutumları ders anlatma isteğini azaltmaktadır. $\bar{X}=2,74$ olarak belirlenmiştir. Felsefe öğretmenlerinin “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Öğretmenlerin bu soruna düşük bir düzeyde olsa da katıldığı söylenebilir. İdare ve velilerin baskısı, öğretmenin işine karışılması, özgür bir ders ortamının olmaması gibi nedenlerle öğretmenlerin motivasyonu düşmektedir.

3.4.2. İyi Bir Program Ve Ders Kitabına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Tablo 26. Felsefe Öğretmenlerinin İyi Bir Program Ve Ders Kitabına Sorusuna Yönelik Veriler

	HIÇ KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILMIYORUM		YARI YARIYA KATILYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE KATILYORUM		TAMAMEN KATILYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1-İyi bir program ve ders kitapları, kavramaya ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı olmalıdır	2	2,2	0	0	7	7,5	15	16,1	69	74	4,60	0,8
2-İyi bir program ve ders kitabı öğrenci merkezli olmalıdır.	1	1,1	1	1	12	13	31	33,3	48	52	4,33	0,8
3-İyi bir program değişebilir ve günün şartlarına uygun olmalıdır.	1	1,1	0	0	6	6,5	20	21,5	66	71	4,61	0,7
4-Kitapları okumaya ve çalışmaya sevk etmelidir.	0	0	1	1	6	6,5	16	17,5	70	75	4,61	0,7
5-Verilen bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir.	0	0	5	5	16	17	0	0	72	77	4,72	0,6
6-Kitaplar öğrenciye rehberlik ederek anlamlı öğrenmeyi desteklemelidir.	0	0	8	9	17	18	0	0	68	73	4,65	0,6
7-İyi bir program ve ders kitabı sade ve anlaşılır olmalıdır.	1	1,1	0	0	13	14	16	17,2	63	68	4,51	0,8
8-Öğretmenin sahip olduğu bilgileri daha iyi kullanmasına ve sunmasına imkân tanınmalıdır.	0	0	5	5	0	0	19	20,4	69	74	4,69	0,6
$\bar{X}= 4,59$												

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenlerin ideal bir program için katılma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde öğretmenlerin düzey olarak 2018 öğretim programına göre katılma düzeyinin yükseldiği belirlenmiştir. İyi bir öğretim programı için 1 madde haricinde “Tamamen katılıyorum” düzeyine yakın bir seviye tespit edilmiştir. İyi bir program ve ders kitapları, kavramaya ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı olmalıdır, $\bar{X}=4,60$ olarak belirlenmiştir, İyi bir program ve ders kitabı öğrenci merkezli olmalıdır, $\bar{X}=4,33$ olarak belirlenmiştir. Değişebilir ve günün şartlarına uygun olmalıdır, $\bar{X}=4,61$ olarak belirlenmiştir. Kitaplar okumaya ve çalışmaya sevk etmelidir, $\bar{X}=4,61$ olarak belirlenmiştir. Verilen bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir $\bar{X}=4,71$ olarak belirlenmiştir. Kitaplar öğrenciye rehberlik ederek

anlamalı öğrenmeyi desteklemelidir $\bar{X}=4,65$ olarak belirlenmiştir. İyi bir program ve ders kitabı sade ve anlaşılır olmalıdır $\bar{X}=4,51$ olarak belirlenmiştir. Öğretmenin sahip olduğu bilgileri daha iyi kullanmasına ve sunmasına imkân tanınmalıdır $\bar{X}=4,69$ olarak tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenler, iyi bir programın özellikleri kavrama ve uygulamada sürekli canlı, öğrenci merkezli, değişebilir ve günün şartlarına uygun, günlük yaşamla ilişkili, öğrenciye rehberlik etmeli, sade ve anlaşılır olmalıdır.

3.4.3. Felsefe Öğretmenlerinin Alışkanlıklarına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Tablo 27. Felsefe Öğretmenlerinin Alışkanlıklarına Yönelik Veriler

	HİÇ		KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE		KATILMIYORUM		YARI YARIYA		KATILMIYORUM		BÜYÜK ÖLÇÜDE		KATILMIYORUM		TAMAMEN		KATILMIYORUM		$\bar{X}$	S
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1-Öğrencilerimin neye ilgisi olduğunu, nelerden hoşlandığını, neler yapabileceğini gözlemlerim.	0	0	9	9,7	0	0	35	38	49	53	4,43	0,7										
2-Öğrencilere felsefe dersini sevdirmek için etkinlikler ve alıştırmalar yaparım.	2	2,2	6	6,6	34	37	0	0	51	55	4,42	0,8										
3-Öğrencilerin zihinsel gelişimi için çaba gösteririm.	1	1,1	9	9,7	25	27	0	0	58	62	4,49	0,8										
4-Özgür düşünce ortamı için öğrencilerimin eleştirilerine açıyım.	0	0	0	0	10	11	18	19	65	70	4,59	0,7										
5-Felsefe dersi ile ilgili makale, yazı ve güncel konuları takip eder ve ders materyali olarak kullanırım.	0	0	3	3,2	15	16	32	34	43	46	4,24	0,8										
6-Felsefe anlatmak yerine öğrencilerin felsefe yapmalarını sağlamak isterim.	0	0	3	3,2	15	16	24	26	51	55	4,31	0,9										
7-Öğrencilerin hazır bulunurluk düzeylerini ölçer ve ona göre planlama yaparım.	0	0	2	2,2	15	16	32	34	44	47	4,27	0,8										
8-Öğrencilerin felsefe dersinde motivasyonlarını artırır, başatabilecekleri duygusunu desteklerim.	1	1,1	1	1,1	8	8,6	21	23	62	67	4,53	0,8										
$\bar{X}= 4,59$																						

Öğrencilerimin neye ilgisi olduğunu, nelerden hoşlandığını, neler yapabileceğini gözlemlerim. $\bar{X}=4,43$, Öğrencilere felsefe dersini sevdirmek için etkinlikler ve alıştırmalar yaparım. $\bar{X}=4,42$, Öğrencilerin zihinsel gelişimi için çaba gösteririm. $\bar{X}=4,49$, Özgür düşünce ortamı için öğrencilerimin eleştirilerine açığımdır. $\bar{X}=4,59$, Felsefe dersi ile ilgili makale, yazı ve güncel konuları takip eder ve ders materyali olarak kullanırım. $\bar{X}=4,24$, Felsefe anlatmak yerine öğrencilerin felsefe yapmalarını sağlamak isterim. $\bar{X}=4,31$, Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ölçer ve ona göre planlama yaparım. $\bar{X}=4,27$, Öğrencilerin felsefe dersinde motivasyonlarını arttırır, başarabilecekleri duygusunu desteklerim. $\bar{X}=4,53$ olarak belirlenmiştir.

3.5. FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KAZANIMLARININ GÖREV YAPILAN OKUL TÜRÜ İLE ARASINDAKİ İLİŞKİYE AİT BULGU VE YORUMLAR

3.5.1. 2018 Felsefe Programı Öğeleri ile Görev Yapılan Okul Türü ve Mezun Olunan Fakülteye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 28. Felsefe Öğretmenlerinin Okul Türü ve Mezun olunan fakülte Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis testi Sonucu

	Okul türü	N	F	$\bar{X}$	P
2-Yeni program ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırılmıştır.	ANADOLU LİSESİ	56	52,48	2,58	0,01
	MESLEK LİSESİ	37	38,7		
	Toplam	93			
6-Yeni programda, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir.	ANADOLU LİSESİ	56	42,51	3,53	0,03
	MESLEK LİSESİ	37	53,8		
	Toplam	93			
*6-Öğrencilerin hazır bulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır.	ANADOLU LİSESİ	57	42,46	3,70	0,038
	MESLEK LİSESİ	36	53,86		
	Toplam	93			
	Fakülte	N	F	$\bar{X}$	p
K13-Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.	FEN EDEBİYAT	57	42,82	3,39	0,04
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	53,63		
	Toplam	93			
1-Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor.	FEN EDEBİYAT	57	42,4	3,31	0,02
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	54,28		
	Toplam	93			
12-Yeni program; öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özelliktedir.	FEN EDEBİYAT	57	42,08	3,26	0,02
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	54,79		
	Toplam	93			

2018 felsefe programının öğrenme öğretme sürecinde çalışılan okul değişkenine göre “yeni program ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırılmıştır” maddesinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden Kruskal Wallis testi sonucu $0,02 < p 0.05$ 'dir ve istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

2018 felsefe programının öğrenme öğretme sürecinde çalışılan okul değişkenine göre “Yeni programda, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir” maddesinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden Kruskal Wallis testi sonucu $0,03, < p 0.05$ 'dir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Meslek Liseleri'nde görev yapan öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

2018 felsefe programının kazanımları ile Fakülte değişkenine göre “Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.” maddesinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden Kruskal Wallis testi sonucu $0,02, < p 0.05$ 'dir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

2018 felsefe programının öğretme öğrenme süreci ile Fakülte değişkenine göre “Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor.” maddesinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden Kruskal Wallis testi sonucu $0,03 < p 0.05$ 'dir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

2018 felsefe programının öğretme-öğrenme süreci ile Fakülte değişkenine göre Yeni program; öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özelliktedir.” maddesinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden Kruskal Wallis testi sonucu $0,02 < p 0.05$ 'dir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

3.5.2. 2009 ve 2018 Felsefe Programı Kazanımları ile Mezun Olunan Fakülteye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 29. 2009 ve 2018 Felsefe Programlarının Mezun olunan fakülte Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis testi sonucu

		N	F	$\bar{X}$	P
FG2009	FEN EDEBİYAT	57	40,66	3,71	0,00
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	57,04		
	Toplam	93			
FG2018	FEN EDEBİYAT	57	42,83	3,70	0,04
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	53,60		
	Toplam	93			
VF2009	FEN EDEBİYAT	57	40,23	3,69	0,00
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	57,72		
	Toplam	93			
VF2018	FEN EDEBİYAT	57	42,15	3,51	0,03
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	54,68		
	Toplam	93			
BGF2009	FEN EDEBİYAT	57	41,02	3,79	0,01
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	56,47		
	Toplam	93			
BGF2018	FEN EDEBİYAT	57	41,68	3,69	0,02
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	55,43		
	Toplam	93			
BLF2009	FEN EDEBİYAT	57	41,76	3,69	0,02
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	55,29		
	Toplam	93			
BLF2018	FEN EDEBİYAT	57	41,92	3,62	0,02
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	36	55,04		
	Toplam	93			

2009 ve 2018 felsefe programının felsefeye giriş ünitesinin ortalamalarının fakülte değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden parametrik olmayan bir test olan Kruskal Wallis analizi sonucunda 2009 ve 2018 kazanımları ile fakülte değişkeni arasında $F(8,24)=0,00$, $F(3,67)=0,04$, $< p 0.05$, istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Bu farklılık eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazladır.

2009 ve 2018 felsefe programının varlık felsefesi ünitesinin ortalamalarının Fakülte değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden parametrik olmayan bir test olan Kruskal Wallis analizi sonucunda 2009 ve 2018 kazanımları ile fakülte değişkeni arasında $F(9,39)=0,00$, $F(4,83)=0,03 < p 0.05$, istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Bu farklılık eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazladır.

2009 ve 2018 felsefe programının bilgi felsefesi ünitesinin ortalamalarının fakülte değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden parametrik olmayan bir test olan Kruskal Wallis analizi sonucunda 2009 ve 2018 kazanımları ile fakülte değişkeni arasında, $F(7,37)=0,01$, $F(5,87)=0,02 < p 0.05$, istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Bu farklılık eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazladır.

2009 ve 2018 felsefe programının bilim felsefesi ünitesinin ortalamalarının Fakülte değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel testlerden parametrik olmayan bir test olan Kruskal Wallis analizi sonucunda 2009 ve 2018 kazanımları ile fakülte değişkeni arasında $F(5,63)=0,02$, $F(5,31)=0,02 < p 0.05$, istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Bu farklılık eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazladır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

2018 felsefe öğretim programının konu edildiği bu çalışmada araştırmanın temel hipotezi; Felsefe öğretim programı hakkında öğretmen görüş ve beklenti düzeyinin tespiti amaçlanmıştır. Alt hipotezler olarak; “2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanımları hakkında felsefe öğretmenlerinin görüşleri nedir?, Felsefe öğretmenlerinin 2018 felsefe öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme öğretme, ölçme değerlendirme boyutları hakkındaki görüşleri nedir?, Öğretmen sorunları, ideal öğretim programı ve öğretmen öğrenci alışkanlıklarıyla okul türü ve mezun olunan fakülteye göre farklılaşma bulunmakta mıdır?” soruları belirlenmiştir. Bu alt sorulara yönelik bütüncül bir bakış açısıyla 2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarının kazanımları, 2018 felsefe öğretim programı, öğretmen ve okul boyutu olarak üç boyutta değerlendirilecektir.

Çalışmada araştırma hipotezleri betimsel tarama yöntemiyle, SPSS 20 paket programı aracılığıyla tespit edilmiştir. Adana ilinde görev yapan 209 felsefe öğretmeninden 93’üne ulaşılmış ve birebir görüşme yapılarak anketi doldurmaları için süre tanınmıştır. Felsefe öğretmenlerinin anketlere verdikleri cevaplar; 2009 ve 2018 felsefe öğretim programının ünite kazanımları, 2018 felsefe öğretim programının kazanımları, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme-değerlendirme faaliyeti ve öğretmen sorunları, ideal öğretim programı ve öğretmen öğrenci alışkanlıkları olarak üç boyutta incelenmiş ve tablolastırılmıştır. Oluşturulan tablolar frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (S) alınarak yorumlanmıştır. Tezde güvenilirliği ölçmek için Cronbach Alpha güvenirlik testi kullanılmıştır. Tüm sorular Cranbach testine tabi tutulmuş ve oranın 0,887 olduğu görülmüştür.

Çalışmada incelenecek üç boyutun öğeleri mezun olunan fakülte ve görev yapılan okul türü değişkenlerine göre de incelenmiştir. Bu amaçla veriler SPSS’te normallik testine tabi tutulmuştur. Grup Büyüklüğü 93 olduğu için Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Kolmogorov Smirnov testinde, sonucu Signitif değeri $p=0.001$ olduğu gözlenmiştir. Bu teste göre verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Buna göre non-parametrik testlerden Kruskal Wallis testine okul türü ve mezuniyet değişkeni için başvurulmuştur. Burada Kruskal Wallis testi için verilen örneklem sayısının 30 ve üstü olmasının verilerin anlamlılık düzeylerini arttıracığı için veri örneklemelerinde birleştirme yapılmıştır. Araştırmada 57 Anadolu Lisesi, 10

İmam Hatip Lisesi, 8 Fen ve Sosyal Bilimler, 18 Meslek Lisesi okul türlerinde görev yapan felsefe öğretmenleri vardır. Mezun olunan Fakülte türüne ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmenlerin 32'si Eğitim Fakültesi, 57'si Fen Edebiyat, 4'ü Açık Öğretim Fakültesi mezunudur. Okul türü değişkeni, Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi, Fakülte değişkeni Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi olarak birleştirilmiştir.

Bu işlemler sonucunda araştırmada bazı bulgu ve sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar 3 boyut şeklinde açıklanmıştır.

A. 2009 ve 2018 felsefe programlarının kazanımlarını değerlendirme boyutu:

2009 ve 2018 felsefe öğretim programları kazanımları değerlendirildiğinde, Felsefe öğretmenlerinin, Felsefeye Giriş, Sanat, Din ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde 2018 felsefe öğretim programı kazanımlarını olumlu bulduğu, Bilgi, Varlık, Bilim ve Siyaset Felsefeleri ünitelerinde ise 2009 felsefe öğretim programının kazanımlarını olumlu bulduğu tespit edilmiştir.

2009 ve 2018 felsefe öğretim programlarında üniteler kazanımlarının incelenmesinde dikkat çeken bulgu, 2018 Felsefeye Giriş ünitesinde üç, diğer ünitelerde sadece bir kazanım sorulmasına rağmen Felsefeye Giriş, Bilim, Sanat, Din ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde öğretmenlerin, bu ünite kazanımlarını daha fazla uygun buldukları tespit edilmiştir. 2018 felsefe kazanımlarına baktığımızda ise ünitelerdeki kazanımların hep genel ifadeler çerçevesinde oluşturulduğu anlaşılmıştır. Buna göre felsefe öğretmenleri, kazanımların genel ve anlaşılır ifade edilmesini önemsemekte ve daha anlaşılır bulmaktadır.

2009 felsefe öğretim programında bazı kazanımlar 2018 kazanımlarına göre daha yüksek uygun bulunma düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Felsefeye Giriş ünitesinde, “felsefenin ne demek olduğunu kavrar” $\bar{X}=3,79$, Varlık Felsefesinde, “Bilim ve felsefenin varlığa bakış açılarını ayırt eder” $\bar{X}=3,84$, Bilgi Felsefesinde, “Bilgi türlerini ayırt eder.” $\bar{X}=3,95$, Bilim Felsefesinde “Felsefe ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendirme” $\bar{X}=3,76$, Sanat Felsefesinde “Estetiğin temel sorunlarına yönelik yaklaşımları kavrayabilme” $\bar{X}=3,73$, Siyaset felsefesinde, “Devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark eder” $\bar{X}=3,84$ olarak tespit

edilmiştir. Bu kazanımların yüksek uygun bulunma düzeyine sahip olması nedeniyle yeni felsefe öğretim programında yer alması gerektiğini düşündürmektedir.

2009 ve 2018 felsefe programının Felsefeye Giriş, Varlık, Bilgi ve Bilim Felsefesi ünite kazanımlarının ortalamalarının Fakülte değişkenine göre 2009 ve 2018 kazanımları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık Eğitim Fakültesi'nden mezun öğretmenlerde daha fazladır. Kazanımların fakülte değişkenine göre değerlendirildiğinde ulaşılan bulgu; Eğitim Fakültesi'nden mezun öğretmenlerin programın kazanımlarını daha iyi değerlendirildiğidir. Bu veriler ışığında eğitim fakültesi mezun öğretmenlerin kazanımları incelemekte daha bilinçli oldukları, kazanımların programın belirlendiği hedefleri gerçekleştirilebilmesi için daha önemli gördükleri söylenebilir. Bu durumda Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin program okuryazarlığının daha iyi olduğu söylenebilir.

B. 2018 felsefe öğretim programının öğelerini değerlendirme boyutu:

2018 felsefe öğretim programının öğelerinin aritmetik ortalaması sırasıyla kazanım ögesinin $\bar{X}=3,17$ “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyinde, içerik ögesinin $\bar{X}=3,28$ “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyinde, öğrenme-öğretme ögesinin $\bar{X}=3,33$ “yarı yarıya katılıyorum” düzeyinde, ölçme değerlendirme ögesinin $\bar{X}=3,76$ düzeyinde belirlenmiştir. Bu öğelerden 2018 felsefe öğretim programının ölçme değerlendirme ögesinin en fazla aritmetik ortalamaya sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedeni olarak felsefe öğretmenlerinin ölçme değerlendirme konularına daha dikkatli oldukları, açık uçlu, çoktan seçmeli sınavlar gibi konulara aşina oldukları için daha fazla katılma eğilimi gösterdikleri düşünülmektedir.

Felsefe öğretmenleri, programın kazanımlarının, yaratıcı, eleştirel, düşünmeye ve soru sorma, sorgulama becerisine yardımcı olduğunu, kazanımların felsefenin doğasına uygun seçildiğini düşünmektedir. Ayrıca felsefe öğretmenleri kazanım sayısının yeterli ve gerçekleştirilebilir olduğu, kazanımlar için felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı, kazanımların duysal alana göre hazırlandığı, kazanımların sayısının uygulanacak süreye göre çok fazla olduğu düşüncesine daha az katılmaktadır.

Felsefe öğretmenleri programın içeriğine yönelik olarak içeriğin öğrencilere düşünme sorumluluğu vereceğini, programın içeriğinin kazanımlarla tutarlı olduğunu, felsefe öğretim programının öğretmenler tarafından kolaylıkla anlaşılacak nitelikte olduğunu, felsefe dersi için olmazsa olmaz metinlere yer verildiğini, içeriğin felsefe

öğretim amaçlarına uygun olduğunu, içeriğin öğrencilerin günlük hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak özellikte olduğunu daha çok düşünmektedir. İçerikle ilgili açıklamalarda öngörülen etkinlikler, öğrencilerin düşünme ve sorgulama becerilerini arttıracak nitelikte olduğunu, yeni programda felsefe tarihine objektif yaklaşıldığını, yeni programla, dini özellikleri ağır basan bir felsefeye geçildiği görüşüne, seçilen konularının bir lise öğrencisi için anlaşılır ve öğrenilir olması öğrencinin sorgulama bilincini geliştirme alışkanlığı sağladığına, yeni programın içeriğinde materyalist ve ateist görüşlere yeterince yer verildiğine, yeni öğretim programının konuları ders saati ve öngörülen süre ile uyumlu olduğuna daha az katılmaktadırlar.

Felsefe öğretmenleri; yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağladığını, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılmasının amaçlandığını, öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özellikte olduğunu, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda etkinlikler hazırlandığını, öğrencilerin araştırma yapmasını sağladığını, programın öğrenci merkezli olarak oluşturulduğunu, öğrencileri derse katılımı istekli hale getirdiğine daha çok katılmaktadır. Felsefe öğretmenleri öğrenme öğretme süreciyle ilgili yenilenen programdaki etkinlikler planlanırken öğrencilerin hazırbulunuşluluğu dikkate alındığına, dersi daha eğlenceli hale getirdiği fikrine, öğrencilerin derste söz almaktan ve derse katılmaktan çekinebileceğine ve ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırıldığına daha az katılmaktadır.

Felsefe öğretmenleri yeni programdaki ölçme değerlendirmeye yönelik açıklamaların yol gösterici nitelikte olduğunu, çoktan seçmeli sorular sormanın öğrenci başarısını ölçmek için daha yararlı olduğunu, ölçme-değerlendirmede açık uçlu sorular sormak öğrencinin başarısını ölçmek için daha faydalı olduğunu daha çok düşünmektedir. Yeni programın ölçme değerlendirme süreci, öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun nitelikte olduğunu, programın ölçme-değerlendirme anlayışının sonuç odaklı olduğunu, yeni programda uygulanan sınavların öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımlarına yardımcı olduğuna daha az katılmaktadır.

Öğretmenlerin görev yaptığı okul türüne göre 2018 felsefe öğretim programının iki maddesinde anlamlı farklılık gözlenmiştir. Yeni programın ders öğretmenini merkeze aldığını, Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenler daha çok

düşünmektedir. Buna göre bu Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerle programı neden öğretmen merkezli gördüklerinin sebepleri araştırılmalıdır. Yeni programda felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir, maddesine ise Meslek liselerinde görev yapan öğretmenler daha çok katılmaktadır. Meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerle görüşme yapıp düşünceleri ayrıntılı olarak alınmalıdır.

Öğretmenlerin mezun olunan fakülteye göre ise kazanımların “Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir, Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor, Yeni program, öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özelliktedir” maddelerinde anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerde anlamlı farklılığın daha fazla olmasının nedeni, Eğitim Fakültesi’nde görülen eğitim bilimleri derslerinin daha fazla sürede öğretilmesiyle, bu fakültelerden mezun öğretmenlerin program okuryazarlığının geliştiğini, eğitim programları hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğunu, öğretim programını daha iyi yorumlayabildiğini ve programı daha çok özümlediklerini, eğitim programları konusunda daha ilgili bir görüş geliştirdiklerini söyleyebiliriz.

c. Öğretmen sorunları, iyi öğretim programı ve öğretmen öğrenci alışkanlıklarını değerlendirme boyutu:

Felsefe öğretmenlerinin sorunlarına yönelik sonuçlara baktığımızda öğretmenlerin, “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde bir seviyede sorunlara katıldığını söyleyebiliriz.

Felsefe dersinin üniversite sınavında soru sayısının azaltılıyor olması, öğrenci ilgisini olumsuz etkilemektedir. Bu sorun, öğretmen sorunları içerisinde en çok katılım gösterilen maddedir. Öğretmenlerin bu soruna büyük bir oranda katılım göstermesinin nedeni önemlidir. Üniversite sınavında soru sayısı önce 10’dan 7’ye, sonra 5’e düşürülmüştür. Sınav odaklı bir eğitim süreciyle öğrenciler, dersleri YKS sınavına göre değerlendirmektedir. Sınavda karşılığı olan bir derse daha fazla ilgi göstermektedirler. Derslerin değeri sınavdan çıkacak soru sayısı ile ilişkilidir. Bu durum felsefe öğretmenlerini, öğrencilerini derse motive etmekte olumsuz etkilemektedir.

Felsefe öğretimiyle ilgili hizmet içi eğitim ihtiyacı karşılanamamaktadır sorununa felsefe öğretmenlerince ikinci en yüksek katılım gösterilen sorundur. MEB hizmet içi seminer programlarında felsefe öğretmenlerine özgü bir seminer planlanmamıştır. Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji Edebiyat ve Yabancı Dil öğretmenlerine her yıl hizmet içi eğitim planlanırken, felsefe öğretmenlerine herhangi bir eğitim düşünülmemektedir.

Derslik sayısının az olması ve öğrenci sayısının fazla olması ders anlatımını olumsuz etkilemektedir sorunu “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Okulun fiziki şartları olarak ses, ısı, ışık ve kapasite yönünden verimli bir ortam gereklidir. Bazı okullarda sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı 40 üstü olmaktadır. Bu durum öğretmenin ders içi hakimiyetini azaltmaktadır. Öğrenme-öğretme ortamını olumsuz etkilemektedir.

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının azalması ve öğretmene yönelik hakaret, şiddet, artış oranı, “beni meslekten soğutuyor” Bu sorun, felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Bu sorun hakkında meslek saygınlığının azalmasına, öğretmene hakaret ve şiddete felsefe öğretmenleri tepkilidir.

Felsefeye yönelik yanlış yargılar, derse olan önyargıyı kırmamı zorlaştırıyor, bu sorun, felsefe öğretmenlerinin “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın değerlendirdiği bir sorundur. Felsefe dersiyle ilgili olumsuz düşünceler ve ön yargılar felsefe öğretmenlerince önemsenmektedir.

Öğrencilerin hazırbulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır, Bu sorun “büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde olduğu söylenebilir. Buna göre felsefe öğretmenleri, öğrencilerin felsefe dersi için asgari düzeydeki bilgi birikimine sahip olmadığını düşünmektedir. Bu durum öğretmenlerin ders içindeki motivasyonunu azaltmaktadır.

Öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumları, performansını olumsuz yönde etkilemektedir, bu sorun, felsefe öğretmenlerinin “büyük ölçüde katılıyorum” düzeyine yakın olduğu bir sorundur. Felsefe öğretmenleri öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumlarını eleştirmektedir.

Okul idaresinin ve velilerin olumsuz tutumları, ders anlatma isteğini azaltmaktadır, bu sorun, felsefe öğretmenlerinin “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyine

yakın değerlendirdiği bir sorundur. Öğretmenlerin bu soruna düşük bir düzeyde olsa da katıldığı söylenebilir. İdare ve velilerin baskısı, öğretmenlerin sınıfı içinde rahat olamadığını, özgür bir ders ortamının olmaması gibi nedenlerle öğretmenlerin motivasyonu düşmektedir.

Öğretmenlerin görev yaptığı okul türüyle öğretmenlerin sorunlarına yönelik bir maddede anlamlı farklılık gözlenmiştir. “Öğrencilerin hazırbulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır.” sorusuna Meslek Liselerinde görev yapan öğretmenler daha çok katılmaktadır.

Araştırmının bu bölümünde öğretmenlerin ideal bir program için katılma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde öğretmenlerin düzey olarak 2018 öğretim programına göre araştırma maddelerine katılma düzeyinin yükseldiğı tespit edilmiştir. İyi bir öğretim programı için 1 madde haricinde “Tamamen katılıyorum” düzeyine yakın bir seviyededir. İyi bir program ve ders kitapları, kavramaya ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı olmalıdır $\bar{X}=4,60$ olarak belirlenmiştir, iyi bir program ve ders kitabı öğrenci merkezli olmalıdır, $\bar{X}=4,33$ olarak belirlenmiştir. Değişebilir ve günün şartlarına uygun olmalı $\bar{X}=4,61$ olarak belirlenmiştir. Kitaplar okumaya ve çalışmaya sevk etmelidir, $\bar{X}=4,61$ olarak belirlenmiştir. Verilen bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir $\bar{X}=4,71$ olarak belirlenmiştir. Kitaplar öğrenciye rehberlik ederek anlamlı öğrenmeyi desteklemelidir $\bar{X}=4,65$ olarak belirlenmiştir. İyi bir program ve ders kitabı sade ve anlaşılır olmalıdır $\bar{X}=4,51$ olarak belirlenmiştir. Öğretmenin sahip olduğı bilgileri daha iyi kullanmasına ve sunmasına imkân tanınmalıdır $\bar{X}=4,69$ olarak tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenler, iyi bir programın özellikleri kavrama ve uygulamada sürekli canlı, öğrenci merkezli, değişebilir ve günün şartlarına uygun, günlük yaşamla ilişkili, öğrenciye rehberlik etmeli, sade ve anlaşılır olmalıdır.

“Öğrencilerimin neye ilgisi olduğunu, nelerden hoşlandığını, neler yapabileceğini gözlemlerim” $\bar{X}=4,43$; “Öğrencilere felsefe dersini sevdirmek için etkinlikler ve alıştırmlar yaparım” $\bar{X}=4,42$; “Öğrencilerin zihinsel gelişimi için çaba gösteririm” $\bar{X}=4,49$; “Özgür düşünce ortamı için öğrencilerimin eleştirilerine açıyımdır.” $\bar{X}=4,59$; “Felsefe dersi ile ilgili makale, yazı ve güncel konuları takip eder ve ders materyali olarak kullanırım” $\bar{X}=4,24$; “Felsefe anlatmak yerine öğrencilerin felsefe yapmalarını sağlamak isterim” $\bar{X}=4,31$; “Öğrencilerin hazırbulunuşluk

düzeylerini ölçer ve ona göre planlama yaparım” $\bar{X}=4,27$; “Öğrencilerin felsefe dersinde motivasyonlarını arttırır, başarabilecekleri duygusunu desteklerim” $\bar{X}=4,53$ olarak belirlenmiştir.

d. Konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmaların bulgularıyla, bu çalışmanın bulguları arasındaki farklılıklar:

Şakar ve Erten’in “Kazanımlar gerçekleştirilecek niteliktedir” maddesine Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenlerin katılımları Meslek Lisesinde görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit etmişlerdir. Bu çalışmada ise öğretmenin görev yaptığı okul türünde değil, öğretmenin mezun olduğu fakülte açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Eğitim fakültelerinden mezun olan felsefe öğretmenleri Fen Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerde daha fazla anlamlı görmektedirler.

Şakar ve Erten’in yüksek lisans çalışmalarında sorduğu “Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır” maddesine Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenlerin katılımları Meslek Lisesinde görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit etmelerine karşın bu çalışmada anlamlı farklılık bulunamamıştır. Şakar ve Erten’in “Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin çok yönlü tanınmasına olanak sağlamaktadır” maddesine Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenlerin katılımları Meslek Lisesinde görev yapan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde düşük olarak tespit etmelerine karşın bu çalışmada anlamlı farklılık bulunmamıştır. Şakar ve Erten’in “İçerik açık ve anlaşılırdır” maddesine Eğitim Fakültesi mezunu olan öğretmenlerin katılımları Fen Edebiyat fakültesi mezunu olan öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde düşük olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmanın içeriğine yönelik olarak “Felsefe programı bir kılavuz olarak öğretmen tarafından kolayca anlaşılacak niteliktedir” sorusu şeklinde sorulmuş ve anlamlı farklılık bulunmamıştır.

“Kazanımlar gerçekleştirilebilir seviyededir”, maddesinde Şakar’ın çalışmasında 2,98 kararsızım düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,12 “Yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Kazanımlar öğrenci seviyesine uygundur”, maddesinde Şakar’ın çalışmasında 3,01 “Kazarsızım” düzeyi belirlenirken, bu çalışmada 3,19, “yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Kazanım sayısı öğrenci yeterli değildir, yeni kazanımlara ihtiyaç vardır” Şakar’ın çalışmasında, 3,67 “Katılıyorum” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 2,94 “yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir.

“Kazanımlar öğrencilerin yaratıcı düşünmesine yardımcı olmaktadır”, Şakar’ın çalışmasında 2,88 “Kararsızım” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,12 “yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Kazanımların açık bir şekilde ifade edilmiştir”, Şakar’ın çalışmasında 3,28 “kararsızım” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,39 “yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “İçerik kazanımlara göre hazırlanmıştır” sorusuna Şakar’ın çalışmasında 2,98 “kararsızım” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,12 “yarı yarıya katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımlarına yardımcı olmalıdır” sorusuna Şakar’ın çalışmasında 2,95 “kararsızım” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,69 “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Yeni program öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun niteliktedir” sorusuna Şakar 2,97 “kararsızım” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 4,63 “tamamen katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir. “Ölçme-değerlendirmeye yönelik açıklamalar çalışmaları öğretmenler için yol gösterici niteliktedir” sorusuna Şakar’ın çalışmasında 3,28 “katılıyorum” düzeyi belirlenmişken, bu çalışmada 3,83 “Büyük ölçüde katılıyorum” düzeyi belirlenmiştir.

e. Öneriler

Öğretim programlarının kazanımlarının karşılaştırılmasında öğretmenlerin uygun bulunma düzeyi sorulmuş ve alınan yanıtlara göre 2018 Felsefe programında Felsefeye Giriş, Bilim, Sanat, Din, Ahlak Felsefesi kazanımları öğretmenler tarafından daha fazla uygun bulunmuştur. Bu kazanımların öğretmenler tarafından olumlu karşılandığını göstermektedir. Bir dahaki felsefe öğretim programı değişikliğinde bu kazanımlar korunmalıdır.

Varlık, Bilgi, Siyaset Felsefelerinde 2009 programı kazanımları felsefe öğretmenleri tarafından 2018 programı kazanımlarına göre daha uygun bulunmuştur. Bu açıdan mevcut programın kazanımlarının bu programın kazanımlarına göre güncellenmesi önerilmektedir.

Programa göre planlama yapılırken öğrencilerin hazırbulunuşluluğu dikkate alınmalı, programda dersi daha eğlenceli hale getirecek düzenlemeler yapılmalıdır.

2018 felsefe öğretim programının önemli bir kısmını oluşturan Varlık, Bilgi, Siyaset, Ahlak, Sanat, Bilim ve Din felsefesinin temel problemlerine 36 saat ayrılması yeterli değildir. Araştırmaya katılan felsefe öğretmenleri bu yönde bir görüş

içerisindedir. 2018 felsefe programı kazanımları uygulanacak süreye göre planlanması ve güncellenmesi önerilmektedir.

Program geliştirme sürecine daha çok felsefe öğretmeni dahil edilmeli ve program geliştirme için daha fazla süre tanınmalıdır.

Program geliştirme süreçlerinin ilk başlangıcı okullar olmalıdır. Bakanlık adına politika üreten uzmanlar okulların envanterini çıkarmalı, okul, öğretmen, öğrenci ve veli ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır.

Felsefe öğretim programındaki metinler, öğrencilere disiplinli düşünme alışkanlığı verecek şekilde planlanmalıdır.

Öğretim programının içeriği öğrencilerin günlük hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak özellikte planlanmalıdır.

Felsefe öğretim programında, felsefe tarihine objektif bir bakış açısı ile yaklaşılmasına özen gösterilmelidir.

Geçmiş felsefe öğretim programları ile mevcut program karşılaştırılmalı, eksiklikleri, benzerlikleri iyi analiz edilmeli ve program farklılıkları anlatılmalıdır.

Mevcut programa geçişte tamamen farklı bir öğretim programı düşünülmemeli, önceki programların eksiklikleri revize edilerek mevcut programları daha verimli hale getirilmeye çalışılmalıdır.

Program hazırlanırken ve diğer süreçlerde kamuoyu bilgilendirilmeli, açık, şeffaf ve tüm öğelerin sürecin içerisine katıldığı bir felsefe programının hazırlanması amaçlanmalıdır.

Mevcut programlar bazı illerde pilot uygulamaya tabi tutularak belli bir süreçte denenmeli ve sonuçları tartışılmalıdır.

Felsefe dersi eleştirel sorgulayıcı, yaratıcı düşünmeyi destekleyici, problem çözme yeteneği kazandıran bir derstir. YKS sınavında bu becerilere yönelik soru hazırlanmalıdır, öğrenciler felsefe dersine teşvik edilmelidir.

Öğrencilerin felsefe dersine olan önyargılı davranışları, olumsuz düşünceleri belirlenmeli ve bununla ilgili çalışmalar yapılarak, öğrencilerin felsefe dersini diğer dersler gibi görmesine yardımcı olunmalıdır.

İdare ve velilerin, öğretmenlerin mesleğine yönelik engelleyici tutumları belirlenmeli ve bununla ilgili araştırmalar yapılmalıdır.

Öğretmenlerin felsefe öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitim ihtiyacı karşılanmalıdır.

Öğretmenlerin gelişimine katkı sağlayacak seminer, sempozyum veya eğitimler verilmelidir.

İyi bir program ve ders kitabı, kavramaya ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı olmalıdır.

İyi bir program ve ders kitabı öğrenci merkezli, günün şartlarına uygun ve güncel olmalıdır.

Ders kitapları öğrencileri okumaya ve çalışmaya sevk etmeli, kitaplarda verilen bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilecek şekilde düzenlenmelidir. Ders kitaplar öğrenciye rehberlik ederek anlamlı öğrenmeyi desteklemelidir. İyi bir program ve ders kitabı sade ve anlaşılır olmalı ve öğretmenin sahip olduğu bilgileri daha iyi kullanmasına ve sunmasına imkân tanıyacak şekilde hazırlanmalıdır.

Felsefe Öğretmenlerin verimli ders işleyebilmeleri için öğrenci sayısının az olması gereklidir. Bu açıdan derslik sayısı arttırılmalı ve sınıftaki öğrenci sayısı azaltılmalıdır.

Öğretmenlik meslek saygısını kazandıracak, tanıtıcı reklam, tanıtım filmleri kamu spotu olarak uygulanmalı, öğretmen şiddet, hakaret edenlere yönelik caydırıcı önlemler alınmalıdır.

Öğrencilerin felsefe dersi ile ilgili olumsuz düşünceler ve ön yargılarını giderici eğitim faaliyetleri düzenlenmeli, felsefenin hayattaki yeri, felsefenin önemi ilköğretimden itibaren anlatılmalıdır.

Meslek Liselerinde görev yapan öğretmenler öğrencilerinin hazırbulunuşluğunu düşük görmekte ve motivasyonlarının düştüğünü söylemektedir. Bu amaçla meslek lisesindeki öğrencilere göre içerik sadeleştirilebilir, farklı düzeyde ders kitapları okul türlerine göre hazırlanabilir.

Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlerin programın kazanımlarını daha iyi değerlendirdiği araştırmada tespit edilmiştir. Bu durumun nedenlerini ortaya koyacak araştırmalar yapılmalıdır. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenleri istihdam etmeye öncelik verilmelidir.

2018 felsefe öğretim programının ders öğretmenini merkeze aldığını, Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenler daha çok düşünmektedir. Buna göre Anadolu

Liselerinde görev yapan öğretmenlerle programı neden öğretmen merkezli gördükleri araştırılmalıdır.

Programda felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir, maddesine, Meslek Liseleri'nde görev yapan öğretmenler daha çok katılmaktadır. Meslek liseleri'nde görev yapan öğretmenlerle görüşme yapıp düşünceleri ayrıntılı olarak alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTUNYA, Hülya, *Klasik Mantık Açısından Hakikat ve Şiir*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2014.
- ARSLAN, Ali, *Felsefeye Giriş*, Adres Yayınları, İstanbul, 2009.
- ARSLAN, Ali, *Eğitim Nedir?*, Nobel Yayınları, Ankara, 2009.
- ASLAN, Özge Metin, “Eğitim Felsefesi Dersinin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Felsefi Tercihlerine ve Eleştirel Pedagojiye Yönelik Görüşlerine Olan Etkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.01-14, 2014.
- BOZKURT, Başak Ümit, Türkiye’de Okuma Eğitiminin Karnesi: PISA Ölçeğinden Çıkarımlar, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 4, ss.1673-1686, 2016.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara, 2009.
- ÇALIŞKAN, Mustafa, Felsefe ve Eğitim, M. Yavuz (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- CEVİZCİ, Ahmet, *Felsefe Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2007.
- ÇİFTÇİ, Zahid Osman-OVACIK, Zübeyir, “Cumhuriyet Dönemi Felsefe Müfredatlarında Din Algısı ve İdeolojik Arka Plan”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 4, Aksaray, ss.329-342, 2015.
- ÇOŞTU, Feyza Ceyhan, “Çorum’da Liselere Felsefe Öğretimin Felsefe Öğretmenleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Salmat Basım Yayım. ss.163-171, Ankara, 2016.
- ÇOTUKSÖKEN, Betül, *Özne Söylem*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2002.
- DAŞDELEN, Vefa, Nurettin Topçu’nun Türkiye’nin Maarif Davası İsimli Eserinde Eğitimin Güncel Sorunları, *Türkiye’de Eğitim Sorunları ve Felsefemiz*, TYB Akademi, İstanbul, 2015.
- DELEUZE, Gilles, GUATTARI, Felix, *Felsefe Nedir*, Çeviren: Turan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.
- DEMİRCİOĞLU, Aykut, “1935 ve 2009 Felsefe Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Ders Kitaplarındaki Çeşitli Felsefe Kavramlarının Karşılaştırılması”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, S.2, ss.271-277, Ankara, 2013.

- DEMİREL, Özcan, *Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem Yayınları, Ankara, 2007.
- ERGÜL, Demir-SAAATÇIOĞLU, Özkan, “Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Eğitim Araştırmalarının Normallik Varsayımları Açısından İncelenmesi”, *Current Research in Education*, C. 2, S. 2, ss. 130-148, 2016.
- ERGÜN, Mustafa, *Eğitim Felsefesi*, Pegem Akademi, Ankara, 2014.
- ERİŞEN, Yavuz, *Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998.
- GELEN, İsmail, “Program ve Öğretimde 21. Yüzyıl Beceri Çerçevesi”, *Disiplinler Arası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, C.1 S.2, ss.15-27, Samsun, 2017.
- KARATAŞ, Süleyman, “Denetmenlerin Kurum Teftiş Raporlarının Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çerçevesinde İncelenmesi”, *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, ss.338-351, Ankara, 2017.
- KESKİNKILIÇ, Kadir, *Eğitim Bilimine Giriş*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2016.
- KOÇ, Emel, “Felsefe Nedir?”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 3, ss.221-231, Ankara, 2009.
- KULA, Kartal-DİRLİK, Soner Mor, “Geçerlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Güvenirlikte En Çok Tercih Edilen Yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 4, ss.1699-1869, Bolu, 2016.
- MEMDUĞOĞLU, Hasan Basri-KARATAŞ, Erdem, “Öğretmenlere Göre Çalıştıkları Okullar Ne Kadar Etkili?”, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 2, ss.227-244, İstanbul, 2017.
- MIZIKACI, Fatma, “Askıya Çıkarılan Taslak Programlar ve Düşündürdükleri”, *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, S. 50, ss.1-8, Ankara, 2017.
- ÖZDEMİR, Soner Mehmet, “Eğitimde Program Değerlendirme ve Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2009.
- ÖZKAN, Salih H., *Türk Eğitim Tarihi*, İdeal Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.

- SEMERÇİ, Çetin, “Program Geliştirme Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni Öğretim Programlarına Farklı Bir Bakış”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.125-140, Sivas, 2007.
- SÖNMEZ, Veysel, *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yayınları, Ankara, 2009.
- TOPDEMİR, Hüseyin Gazi, *Türk Düşünce Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayımı, Ankara, 2001.
- ULUTAŞ, Seher-Erten, Mehtap, “Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Uygulanmış Olan İlkokul, Ortaokul, İlköğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme”, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme Değerlendirme Dergisi*, ss.14-32, Ankara, 2011.
- VARIŞ, Fatma, *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981.
- YILMAZ, Zafer-CİHAN, Mustafa, “Felsefe Öğretmenlerinin Öğretim Yöntemlerinin Kullanma Düzeylerinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, ss. 199-203, Erzurum, 2005.
- YOLCU, Hüseyin-ARSLAN, Bayram, “Eğitimde Teknoloji Kullanımı: Fatih Projesine Eleştirel Bakış”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, ss. 2111-2143, Bolu, 2016.
- YÜKSEL, Sedat, “MEB Program Geliştirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, ss. 581-603, 2000.
- WEBER, Alfred, *Felsefe Tarihi*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1998.
- M.E.B, 25.05.1993 tarih ve 259 sayılı kararı.
- M.E.B, 14.12.2009 tarih ve 235 sayılı kararı.
- M.E.B, 20.07.2010 tarih ve 76 sayılı kararı.
- M.E.B, Felsefe Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2017.

YÜKSEK LİSANS-DOKTORA TEZLERİ

- ÇITAK, Emre, Cumhuriyet Dönemi Felsefe Öğretim Programlarının Program Geliştirmenin Temel Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Felsefe Grubu Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2016.

- ERTEN, Selçuk, Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği), Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2018.
- DOMBAYCI, Mehmet Ali, Türkiye’de Felsefe Öğretiminin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Felsefe Grubu Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008.
- KIZILTAN, Ömer, Cumhuriyet Dönemi Ortaöğretim Felsefe Dersi Programlarının Amaçları Çerçevesinde Felsefe Anlayışlarının İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014.
- ŞAKAR, Önder, Orta Öğretim Felsefe Dersi Öğretim Programları ve 2009 Yılı Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2014.

İNTERNET SİTELERİ

- COŞKUN, Y. D. (Eğitim İzleme Raporu). *Öğretim programları Arka Plan Raporu*. Ankara: Eğitim Reformu Girişimi. http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR2016-17_12.10.17.web-1.pdf. (28.10.2018).
- ÇEVİKBAŞ, Sebahattin, Felsefe(miz) Üzerine Bir Deneme Türkiye’de Felsefe Nasıl Olanaklıdır?,<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex423871834.pdf>(26.03.2019)
- EĞİTİMSEN, Eğitim Müfredatları Değişikleri ve Taslak Öğretim Programları Raporu.(2017).<http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/02/M%C3%BCfredat-Raporu.pdf>. (10.02.218).
- GÖKÇE, Asiye Toker, Eğitim Felsefesi Akımlarının Türkiye Cumhuriyeti Sistemine Etkileri,www.researchgate.net/publication/271527644_Egitim_Felsefesi_Akimlari_Turkiye_Cumhuriyeti_Egitim_Sistemine_Etkileri/download(03.11.2018)
- GÖZÜTOK, Dilek, Öğretim Programı Taslağına Eleştiriler: Müfredata Altı İtiraz, <https://www.birgun.net/haber-detay/ogretim-programi-taslagina-elestiriler-mufredata-alti-itaraz-146879.html>. (10.02.2018).

IŞILDAK, Meral, Felsefe Nedir, <http://www.flssdergisi.com/sayi1/45-58.pdf>,
(02.04.2019)

MEB, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) 21.yy. Öğrenci Profili,MEB,ANKARA,2011,https://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf, (01.12.2018).

SATICI, Ömer, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Fakültesi Öğretim Elemanlarının Teknolojiye İlişkin Tutumlarının CHAID Analizi İle İncelenmesi, Dicle Tıp Dergisi, 2009, Cilt/Vol:36, No:4, ss.267-274, <https://www.dicle.edu.tr/Contents/72dff5ac-30fe-497c-b30a-80d9d65544b5.pdf>, (01.12.2018)

EKLER

Ek.1. Uygulanan Anket.

Sayın öğretmenim bu anket Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Tezi için Doç. Dr. Hülya ALTUNYA danışmanlığında, DEĞİŞEN FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ- ADANA ÖRNEĞİ- başlığıyla sizlere sunulmaktadır. Bu ankette amaç Felsefe öğretmenlerinin yeni felsefe programına yönelik düşünce ve eğilimlerini öğrenmektir. Kesinlikle kimlik bilgileri istenmeyecektir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Cevap seçeneğine ☒ işaretini işaretleyebilirsiniz. Teşekkür ederim

Doğum yılınız: _____

Çalışma yılınız: _____

Cinsiyetiniz: KADIN ( ) ERKEK ( )

Mezun olduğunuz Fakülte: Fen Edebiyat ☐ Açık öğretim ☐ Eğitim Fakültesi ☐

Bölüm: Sosyoloji ☐ Felsefe ☐ Diğer (Yazınız)...

Görev yeri : ☐ Anadolu Lisesi ☐ İmam Hatip Lisesi ☐ Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi ☐ Meslek Lisesi

A- ESKİ YILLARDAKİ KAZANIMLAR

AŞAĞIDA DEĞİŞİK YILLARDA FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN KAZANIMLAR BULUNMAKTADIR. BU KAZANIMLARA YÖNELİK DÜŞÜNCENİZİ YANDAKİ SEÇENEKLERDEN BİRİNE (X) İŞARETİ KOYARAK İŞARETLEYİNİZ.		1 Hiç uygun bulmadım	2 Büyük ölçüde uygun bulmadım	3 Yarı yarıya uygun buldum	4 Büyük ölçüde uygun buldum	5 Tamamıyla uygun buldum
FELSEFEYE GİRİŞ	SİZE UYGUN SEÇENEĞE X İŞARETİ KOYUNUZ.					
	3057.Felsefenin ne demek olduğunu kavrar -					
	3054.Hikmet kavramını fark eder. Felsefe ve hikmet arasında bağ kurar.					
	3056.Felsefenin konusunu ve diğer alanlarla ilişkisini kavrayabilme					
	3053.Felsefenin anlamını açıklar					
	3064.Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar					
	3058.Felsefenin soruları, disiplinleri hakkında bilgi sahibi olur					
	3061.Felsefi düşüncenin niteliklerini fark eder.					
VARLIK FELSEFESİ	3072.Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar.					
	3032.Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.					
	3035. Felsefenin varlık konusunu nasıl ele aldığını fark etme					
	3037. Varlığın niceliği ve temel niteliği ile ilgili görüşleri karşılaştırma					
	3039. Çağdaş varlık görüşlerini değerlendirme.					
	3030.Ontoloji ve metafizik hakkında bilgi sahibi olur.					
	3033.Bilim ve felsefenin varlığa bakış açılarını ayırt eder					
	3036Felsefenin varlıkla ilgili temel sorularının farkına varır					
BİLGİ FELSEFESİ	3038. Varlığı ve kendi varlığını sorgular					
	3042.Bilginin oluşum süreci ve bilgi eylemini oluşturan öğelerin farkına varır					
	3040. Bilgi türlerini ayırt eder.					
	3048.Bilginin doğruluk ölçütleri konusundaki farklı görüşleri kavrar.					
	3046.Felsefenin bilgiye bakışını kavrar.					
	3043.Bilginin kaynağı konusundaki farklı yaklaşımları tanır.					
	3047.Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklama					
	3044. Bilginin insan yaşamındaki önemini sorgulama					
BİLİM FELSEFESİ	3051.Bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri açıklama					
	2033.Bilim felsefesinin temel konusunu ve temel problemlerini açıklama					
	2036.Bilim felsefesi yaklaşımlarını tanıma.					
	2031.Bilim ve felsefe arasındaki ilişkiyi kavrayabilme					
	2032.Felsefe ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendirme.					
	2038. Bilimin ve bilim anlayışının gelişimi hakkında bilgi sahibi olma					
	2035.Bilime felsefi açıdan bakışı açıklama					

SANAT FELSEFESİ	3090.Sanata felsefe ile bakmanın anlamını kavrar.					
	3093.Sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrar.					
	3096.Ortak estetik yargıların olup olmadığını sorgular.					
	3091.Güzelliğin kaynağını tartışır.					
	3097.Estetiğin temel sorunlarına yönelik yaklaşımları kavrayabilme					
	3092. Sanat felsefesinin temel kavramı olarak güzellik kavramını tartışır					
	3095. Sanatın açıklanmasına ilişkin farklı felsefi görüşleri kavrama.					
	3098. Sanat felsefesinin konusunu ve temel problemlerini açıklama					
SİYASET FELSEFESİ	2020.Siyaset felsefesinin temel sorularını fark eder.					
	2023.Devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark eder.					
	2024.Siyaset felsefesini iki ana konusu olan birey ve devlet ilişkisini kavrama					
	2022. Siyaset felsefesinin temel sorularını fark etme.					
	2025.Devletin nasıl ve neden ortaya çıktığına ilişkin görüşleri fark etme.					
DİN FELSEFESİ	2010. Dine, felsefe ile bakmanın anlamını kavrar					
	2013.Tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklar					
	2014.Tanrıya varlığına ilişkin farklı yaklaşımları kavrayabilme					
	2012.Din felsefesinin konusunu kavrama.					
	2015Tanrı hakkındaki görüşlerin temel özelliklerini açıklama.					
AHLAK FELSEFESİ	3085Ahlaki yargıları diğer yargılardan ayırt etme.					
	3087.Evrensel ahlaki ilkelerin olup olmadığını tartışır.					
	3080. Ahlak felsefesinin konusunu kavrar					
	3083Ahlaki yargıları diğer yargılardan ayırt eder.					
	3086.Evrensel ahlaki ilkelerin olup olmadığını tartışır.					
	3088.Uygulamalı etik alanlarına ilişkin problemleri fark eder.					
2018 FELSEFE ÖĞRETİM PROGRAMININ KAZANIM, İÇERİK, ÖLÇME DEĞERLENDİRME BOYUTLARI						
B-KAZANIMLAR		5 Tamamen katılıyor	4 Büyük ölçüde katılıyor	3 Yarı yarıya katılıyor	2 Büyük ölçüde katılmıyor	1 Hiç katılmıyor
Bu bölüm değişen felsefe programının taşıdığı genel amaçları değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.						
1-Felsefe öğretim programı kazanımları felsefenin doğasına uygun seçilmiştir.						
2-Felsefe dersi kazanım sayısı uygulanabilir seviyededir.						
3-Yeni felsefe programının kazanım sayısı uygulanacak süreye göre çok fazladır						
4-Yeni programdaki kazanımlar, bilişsel alana göre hazırlandığı görülmektedir						
5-Yeni programdaki kazanımlar duyuşsal alana göre hazırlandığı görülmektedir.						
6- Felsefe öğretim kazanımları için felsefe öğretmenlerinin görüşlerinin alındığını düşünüyorum						
7-Kazanımlar gerçekleştirilebilir seviyedir.						
8-Kazanımlar öğrencilerin seviyesine uygundur						
9- Kazanım sayısı yeterli değildir bu yüzden yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır						
10- Yeni kazanımlar öğrencilerin eleştirel düşünmesine yardımcı olmaktadır.						
11- Yeni kazanımlar öğrencilerin yaratıcı düşünmesine yardımcı olmaktadır.						
12-Yeni kazanımlar, öğrencilerin soru sorma ve sorgulama becerisine katkı sağlar						
13-Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.						

C-İÇERİK	5	Tamamen katılıyor	4 Büyük ölçüde katılıyor	3 Yarı yarıya katılıyor	2 Büyük ölçüde katılmıyor	1 Hiç katılmıyor	um
Bu bölümde yer alan maddeler değişen felsefe programının içeriği ile ilgili sizin görüşlerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.							
1-Yenilenen öğretim programdaki metinler öğrencilere, düşünme sorumluluğu vermektedir.							
2-Açıklamalarda öngörülen etkinlikler, öğrencilerin düşünme ve sorgulama becerilerini arttıracak niteliktedir.							
3- Yenilenen programın içeriği kazanımlarla tutarlıdır.							
4- Felsefe programı bir kılavuz olarak öğretmen tarafından kolayca anlaşılacak niteliktedir.							
5- Yeni öğretim programın içeriği öğrencilerin günlük hayatla bağ kurmasına olanak sağlayacak özelliktedir.							
6-Yenilenen programdaki konular felsefe öğretiminin amaçlarına uygundur.							
7-Yeni öğretim programının konuları ders saati ve öngörülen süre ile uyumludur.							
8-Öğretim programında yer verilen metinler amaç ve kazanımlarla uyumludur.							
9- Felsefe dersi için olmazsa olmaz konu, başlık ve kazanımlara yeterince yer verilmiştir.							
10-Yeni programla, dini özellikleri ağır basan bir felsefeye geçilmiştir.							
11-Yeni programın içeriği ve üniteler ile çağdaş bir felsefe öğretimi amaçlanmıştır.							
12-Yeni programda, felsefe tarihine objektif bir bakış açısı ile yaklaşılmıştır.							
13-Yeni programda seçilen konularının bir lise öğrencisi için anlaşılır ve öğrenilir olması öğrencinin sorgulama bilincini geliştirme alışkanlığı sağlamaktadır.							
13-Yeni programda dini düşünlere daha çok yer verilmiştir.							
14-Yeni programın içeriğinde materyalist ve ateist görüşlere yeterince yer verilmiştir.							
D- ÖĞRETME ÖĞRENME YAKLAŞIMI							
Bu bölümde yer alan maddeler değişen felsefe programının öğretme öğrenme süreci ile ilgili sizin görüşlerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.							
1-Yenilenen öğretim programındaki felsefe derslerinin işlenişinde dikkat edilecek hususlar başlığı gerekli rehberliği sağlıyor.							
2-Yeni program ders öğretmenini merkeze alarak yapılandırılmıştır.							
3-Yeni program öğrenci merkezli olarak oluşturulmuştur.							
4-Yeni programla öğrenciler derste söz almaktan ve derse katılmaktan çekinebilir.							
5-Yeni program, öğrencileri derse katılımı istekli hale getirir.							
6-Yeni programda, felsefi problemin öğrencilere hatırlatılması ve tartışılması beklenmektedir.							
7- Yeni program, öğrencilerin problem çözme kapasitesini artırır.							
8- Yeni program öğrencilerin araştırma yapmasını sağlar.							
9- Yeni program dersi daha eğlenceli hale getirir.							
10-Yenilenen programla öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda etkinlikler hazırlanması öngörülmüştür							
11-Yenilenen programdaki etkinlikler planlanırken öğrencilerin hazırbulunusluluğu dikkate alınmıştır.							
12-Yeni program; öğrencilerin merakını arttıracak, araştırma yapmalarını ve fikir üretmelerini sağlayacak özelliktedir.							

E- ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI		5 Tamamen katılıyor	4 Büyük ölçüde katılıyor	3 Yarı yarıya katılıyor	2 Büyük ölçüde katılmıyor	1 Hiç katılmıyor
Bu bölümde yer alan maddeler değişen felsefe programının ölçme değerlendirme süreci ile ilgili sizin görüşlerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.						
1- Yeni felsefe programı öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmeye uygun niteliktedir.						
2-Yeni programa göre ölçme değerlendirmede açık uçlu sorular sormak öğrenciyi başarısını ölçmek için daha faydalıdır.						
3-Yeni programa göre ölçme değerlendirme bölümünde çoktan seçmeli sorular sormak öğrenci başarısını ölçmek için daha yararlıdır.						
4-Yeni programa göre uygulanan sınavlar öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardımcı olmalıdır.						
5-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı öğrenciye kendini değerlendirerek öğrenmesi önemlidir.						
6-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı süreç odaklıdır.						
7-Yeni programın ölçme göre değerlendirme anlayışı sonuç odaklıdır.						
8-Yeni programdaki ölçme değerlendirmeye yönelik açıklamalar öğretmenler için yol gösterici niteliktedir.						
BU BÖLÜM FELSEFE ÖĞRETMENLERİNİN GENEL DURUMUNU ÖĞRENMEK İÇİN HAZIRLANMIŞTIR.						
F-FELSEFE ÖĞRETMENLERİ DERS İÇİ VE DIŞINDA HANGİ GÜÇLÜKLERLE KARŞILAŞILIYOR		5 Tamamen katılıyor	4 Büyük ölçüde katılıyor	3 Yarı yarıya katılıyor	2 Büyük ölçüde katılmıyor	1 Hiç katılmıyor
1-Felsefe dersinin üniversite sınavında soru sayısının azaltılıyor olması, öğrenci ilgisini olumsuz etkilemektedir.						
2-Derslik sayısının az olması ve öğrenci sayısının fazla olması ders anlatmamı olumsuz etkilemektedir.						
3-Felsefe öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitim ihtiyacım karşılanamamaktadır.						
4-Öğrencilerin felsefe dersine olan olumsuz tutumları performansımı olumsuz yönde etkilemektedir.						
5- Felsefeye yönelik yanlış yargılar derse olan önyargıyı kırmamı zorlaştırıyor						
6-Öğrencilerin hazır bulunuşluğunun düşük olması motivasyonumu azaltmaktadır.						
7-Okul idaresinin ve velilerin olumsuz tutumları ders anlatma isteğimi azaltmaktadır.						
8-Öğretmenlik mesleğinin saygınlığını azalması ve öğretmene yönelik hakaret, siddet artış oranı artması beni meslekten soğutuyor.						
G- İYİ BİR PROGRAM VE DERS KİTABI SİZCE NASIL OLMALIDIR						
1-İyi bir program ve ders kitapları, kavramaya ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı olmalıdır						
2- İyi bir program ve ders kitabı öğrenci merkezli olmalıdır						
3- İyi bir program değişebilir ve günün şartlarına uygun olmalıdır						
4- Kitapları okumaya ve çalışmaya sevk etmelidir						
5-Verilen bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir.						
6-Kitaplar öğrenciye rehberlik ederek anlamlı öğrenmeyi desteklemelidir.						
7-İyi bir program ve ders kitabı sade ve anlaşılır olmalıdır.						
8-Öğretmenin sahip olduğu bilgileri daha iyi kullanmasına ve sunmasına imkân tanımalıdır.						
H- ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ İLİŞKİSİNDE ÖĞRETMEN ALIŞKANLIKLARI NELERDİR?						
1-Öğrencilerimin neye ilgisi olduğunu, nelerden hoşlandığını, neler yapabileceğini gözlemlerim.						
2-Öğrencilere felsefe dersini sevdirmek için etkinlikler ve alıştırmalar yaparım.						
3-Öğrencilerin zihinsel gelişimi için çaba gösteririm.						
4-Özgür düşünce ortamı için öğrencilerimin eleştirilerine açıgımdır.						
5-Felsefe dersi ile ilgili makale, yazı ve güncel konuları takip eder ve ders materyali olarak kullanırım.						
6-Felsefe anlatmak yerine öğrencilerin felsefe yapmalarını sağlamak isterim.						
7-Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ölçer ve ona göre planlama yaparım.						
8-Öğrencilerin felsefe dersinde motivasyonlarını artırır, başarabilecekleri konuları desteklerim.						

Ek.2. Adana Milli Eğitim Müdürlüğünün 2018 Felsefe Programının Tanıtım İzni

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 91216907-903.07.01-E.12882605
Konu: Güncellenen Öğretim Programları
Bilgilendirme Toplantıları

25/08/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 25.04.2017 tarih ve 5771846 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın ilgi yazısı ve ekinde gelen 25.04.2017 tarih ve 5753178 sayılı Bakanlık Makamının onayına istinaden, Ortaöğretim kurumlarında kademeli olarak uygulanacak olan derslerin öğretim programlarını güncelleyen öğretmenler, akademisyenler ve Bakanlığımız personeline; ülke genelinde farklı okul türlerinde görev yapan branş öğretmenlerine güncellenen öğretim programlarının tanıtımına yönelik "Formatör Eğitici Eğitimi" çalışmaları 02-06, 12-16 ve 23-26 Mayıs 2017 tarihlerinde Antalya ilinde yapılmıştır.

Bakanlığımız Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün ilgi yazısı gereği, Antalya ilinde 02-06, 12-16 ve 23-26 Mayıs 2017 tarihlerinde yapılan ve "Formatör Eğitici Eğitimi" alan öğretmenlerimizin, Almanca, Beden Eğitimi, Biyoloji, Coğrafya, Felsefe, Fizik, Fransızca, Görsel Sanatlar, İngilizce, Kimya, Matematik, Müzik, Türk Dili ve Edebiyatı ile Tarih alanındaki tüm branş öğretmenlerine ekli listede isimleri bulunan koordinatör öğretmenler tarafından belirtilen tarih, yer ve saatte " Güncellenen Öğretim Programları Bilgilendirme Toplantıları " yapılması, yolluk ve yevmiyelerinin 6245 sayılı Harcırah Kanununa göre özlük haklarının bağlı bulunduğu kurumlar tarafından ödenmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Turan AKPINAR
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
25/08/2017

Mustafa YAVUZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Hakan KOÇER

Doğum Yeri ve Yılı : Ankara-1983

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 2003-2008

: Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1. İngilizce

İş Denevimi :

1. 2008-2010 Afyon Emirdağ M.T. A.L. Felsefe öğretmeni
2. 2011-2015 Burdur A.İ.H.L. felsefe öğretmeni
- 3.2015 -2016 Adana Ceyhan Altıocak M.T.A.L Müdür Yardımcısı
- 4.2016- - Adana Sarıçam Fatıma Zehra Kız A.İ.H.L. Müdür Yardımcısı

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar: